

ARTIKEL 216.

Uit het gehouden appèl-nominal blijkt dat dezelfde afgevaardigden als gisteren tegenwoordig zijn, met dit verschil, dat nu ook Prof. Dr. S. Greijdanus tegenwoordig is en Ds. J. F. Sollie afwezig is.

Appèl-nominal.

ARTIKEL 217.

Voorgelezen wordt een schrijven van oudl. P. Groen, waarin hij meedeelt, evenals oudl. A. Schilder en oudl. H. J. Kouwenhoven verhinderd te zijn de zittingen der Synode bij te wonen.

Ingekomen stuk.

Voorts verzoekt hij bericht te mogen ontvangen, wanneer de „Deputaten voor de gevraagde samenspreking met deputaten der synode-Duursema” zullen kunnen vergaderen met het Moderamen. Hem zal worden bericht dat dit a.s. Donderdag D.V. zal plaats hebben.

ARTIKEL 218.

Ds. H. Veltman leest voor het volgens besluit vermeld in art. 87 uit te brengen tweede rapport van de Deputaten voor de geestelijke verzorging der Militairen, speciaal over het instituut van veldprediker en onze houding tegenover de dusgenaamde veldkerken.

Rapport van de
deputaten voor de
geestelijke verzorging
der Militairen.

De Deputaten komen met het volgende voorstel:

- A. Ten aanzien van het instituut van Veldprediker adviseeren de Deputaten de Generale Synode van Groningen uit te spreken:
1. dat de huidige ontwikkeling van de geestelijke verzorging in verband met de bestaande noodgemeenten in ons leger van dien aard is, dat onze veldpredikers daaraan niet kunnen medewerken, weshalve het voor onze predikanten onmogelijk wordt gemaakt, naar 't buitenland te worden uitgezonden;
 2. dat de Deputaten voor de geestelijke verzorging van de Militairen zoo noodig in samenwerking met de Deputaten voor Correspondentie met de Hooge Overheid, de bezwaren die er thans tegen de geestelijke verzorging der militairen bestaan hebben kenbaar te maken bij de bevoegde autoriteiten, en een zoodanige regeling trachten te verkrijgen dat het recht der kerken in de geestelijke verzorging der militairen gewaarborgd is;
 3. dat de Deputaten gemachtigd worden, om, indien de bezwaren vervallen zouden, predikanten voor de functie van veldprediker aan te zoeken, naar de richtlijnen, reeds door de voorloopige Synode van Enschede genoemd;
 4. dat aan Deputaten opgedragen wordt zeer diligent te zijn en geregeld, door publicatie in de groote kerkelijke pers, de kerken te informeeren over de ontwikkeling der geestelijke verzorging in ons leger.
- B. Ten aanzien van de houding die onze mannen en jongens tegenover de bestaande noodgemeenten hebben in te nemen, spreke de Synode uit:
1. dat het een ernstige taak der kerken is onze jongens gedurende de laatste twee jaar voorafgaande aan hun dienstplicht, bij-

- zonder op catechisatie de ernstige gevaren onder het oog te brengen, die hun wachten, en hen grondig te onderwijzen opdat zij geestelijk toegerust in het leger komen,
2. dat onze kerken, afgezien van het werk dat deputaten doen, ernstig dienen te worden opgewekt, om geregeld contact te houden met haar doop- en belijdende leden die in ons leger, ook in het buitenland dienen;
 3. dat de noodgemeenten zooals ze thans in ons leger georganiseerd worden ernstige bezwaren hebben, waarom onze mannen en jongens dienen te worden opgewekt zelf veldgemeenten te vormen, naar de richtlijnen in dit rapport aangegeven;
 4. dat het, wanneer het onmogelijk is onderling een noodgemeente te vormen, voor de verantwoordelijkheid van de doop- en belijdende leden onzer kerken blijft, gastrecht bij bestaande noodgemeenten te vragen, echter steeds onder voorwaarde dat ze getrouw kunnen blijven aan de leer der godzaligheid waarin ze zijn onderwezen, of die ze hebben beleden, en de tafel des Heeren wordt heilig gehouden. Bijlage XXXVI.

ARTIKEL 219.

Rapport van Commissie IV over de geestelijke verzorging der Militairen.

Ds. H. Veltman deelt namens Commissie IV mee dat deze Commissie het blijkens art. 81 ingediende en in de volgende artikelen ten deele besproken rapport terugneemt, en nu met een nieuw rapport komt, waarin de beide door Deputaten voor de geestelijke verzorging der militairen uitgebrachte rapporten zijn verwerkt.

De Commissie komt tot de volgende conclusies:

- A. Ten aanzien van het instituut van veldprediker spreekt de synode uit:
 1. dat onze kerken overtuigd zijn van de dringende noodzaak, dat de geestelijke verzorging der militairen ook mede door haar krachtig ter hand dient genomen te worden en daarom gaarne bereid zijn haar predikanten op te wekken zich voor dezen arbeid beschikbaar te stellen;
 2. dat echter uit besprekingen met officieele instanties is gebleken dat de huidige instructies voor veldpredikers van dien aard zijn (speciaal wat betreft de verplichting tot het vormen van- en het verrichten van ambtelijken arbeid in de z.g. veldgemeenten), dat deze arbeid in feite aan onze predikanten onmogelijk wordt gemaakt;
 3. dat de Deputaten voor de geestelijke verzorging der militairen, zoo noodig in samenwerking met de Deputaten voor Correspondentie met de Hooge Overheid de sub 2 bedoelde moeilijkheden hebben kenbaar te maken bij de bevoegde autoriteiten en zoodanige regeling moeten trachten te verkrijgen, dat het recht der kerken in de geestelijke verzorging der militairen gewaarborgd is;
 4. dat, in verband met het sub 3 genoemde:
 - a. een der deputaten voor de geestelijke verzorging der mili-

tairen aangewezen wordt, die zitting neemt in de z.g. Contact-commissie;

- b. een der deputaten voor Correspondentie met de Hooge Overheid en een voor de geestelijke verzorging der militairen (elk met een secundus) aangewezen wordt om aan de beperkingen in het I.K.O. deel te nemen;

een en ander onder de beperkingen in bovenstaand rapport genoemd;

5. dat de deputaten gemachtigd worden, om, terwijl zij pogingen aanwenden om de sub 2 bedoelde moeilijkheden te doen vervallen, predikanten voor de functie van veldprediker aan te zoeken, naar de richtlijnen, reeds door de voorloopige Synode van Enschede genoemd;

6. dat aan Deputaten opgedragen wordt zeer dilligent te zijn en geregeld, door publicatie in de groote kerkelijke pers, de kerken te informeeren over de ontwikkeling der geestelijke verzorging in ons leger.

B. Ten aanzien van de houding, die onze mannen en jongens tegenover de bestaande veld- of noodgemeenten hebben in te nemen, spreekt de Synode uit:

1. dat het een ernstige taak der kerken is onze jongens gedurende de laatste twee jaar, voorafgaande aan hun dienstplicht, bijzonder op catechisatie de ernstige gevaren onder het oog te brengen, die hun wachten, en hen grondig te onderwijzen, opdat zij geestelijk toegerust in het leger komen;
2. dat onze kerken, afgezien van het werk dat deputaten doen, ernstig worden opgewekt geregeld contact te houden met haar doop- en belijdende leden, die in ons leger, ook in het buitenland dienen, o.a. door toezending van brieven en preeken, zoo mogelijk van eigen predikant(en);
3. dat tegen de veldgemeenten, zooals ze thans in ons leger georganiseerd worden, ernstige bezwaren bestaan, waarom onze mannen en jongens opgewekt worden zelf veldgemeenten te vormen, naar de volgende richtlijnen:
 - a. krachtens het ambt der geloovigen worde een veldgemeente gevormd door hen, die de belijdenis der kerk, vervat in de drie Formulieren van eenigheid, onderschrijven;
 - b. deze veldgemeente kan tot verkiezing van ambtsdragers overgaan en, indien dit noodzakelijk wordt geacht, (hetgeen ter beoordeeling staat van die veldgemeenten zélf) dat in haar midden tot de ambtelijke bediening der sacramenten wordt overgegaan, kan daartoe een der gekozen ambtsdragers tijdelijk worden gemachtigd door den kerkeraad van de betreffende veldgemeente;
4. dat het, wanneer het onmogelijk is onderling een veldgemeente te vormen, voor de verantwoordelijkheid van de doop- en belijdende leden onzer kerken blijft, gastrecht bij bestaande veldgemeenten te vragen, echter steeds onder voorwaarde, dat ze

getrouw kunnen blijven aan de leer der godzaligheid, waarin ze zijn onderwezen, of die ze hebben beleden, en de tafel des Heeren heilig wordt gehouden;

5. dat de kerkeraden bij terugkeer van militairen naar hun woonplaats ernstig hebben te onderzoeken welke belijdenis is afgelegd door degenen, die in deze veldgemeenten voor 't eerst tot de tafel des Heeren werden toegelaten.
- C. Ten aanzien van de verhouding tusschen een voor het veldpredikerschap afgestanen predikant en zijn kerkeraad, indien het mogelijk wordt, dat onze predikanten dit werk mede gaan behartigen besluit de Synode:
1. de kerken te adviseeren, bij een eventueele benoeming van haar predikant tot veldprediker, welke benoeming niet geschiedt buiten bewilliging van den kerkeraad, dezen predikant aan de gemeente verbonden te doen blijven en hem in het volle genot van zijn pastorie te laten en t.a.v. zijn tractement een nadere regeling met hem te treffen, waarbij rekening gehouden kan worden met hetgeen dienaangaande in het rapport is gezegd;
 2. voor deze bijzondere gevallen de classes te verzoeken den betreffenden kerkeraad in alles met raad en daad bij te staan;
 3. te bepalen, dat een veldprediker, die aan een bepaalde kerk verbonden blijft, als andere predikanten overeenkomstig art. 13 K.O. wordt geëmeriteerd, met dien verstande, dat het eventueel door den staat uit te keeren bedrag in mindering zal worden gebracht van het emeritaattractement.
- D. De Synode besluit voorts:
1. de kerken aan te bevelen, bij overgang van haar leden in militairen dienst, uitsluitend gebruik te maken van de bij dit rapport gevoegde reisattestatie;
 2. de handelingen van deputaten goed te keuren;
 3. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a. te verrichten datgene wat sub A reeds als de taak van deputaten is genoemd;
 - b. inzonderheid de garnizoenskerken op te wekken den arbeid van de geestelijke verzorging onzer militairen daadwerkelijk ter hand te nemen;
 - c. aan de kerken te verzoeken namen op te geven van geloovige militairen en civiele broeders, vooral in Indië en het buitenland, met wie contact zou kunnen worden gelegd voor de geestelijke verzorging onzer militairen;
 - d. onder de aandacht van de betrokken autoriteiten te brengen, dat de rechtspositie van den veldprediker nog steeds niet afdoende is geregeld, en aan te dringen op een regeling vooral betrekking hebbende op het sterven en invalide worden tijdens of tengevolge van zijn dienst;
 - e. regelmatig lectuur te zenden aan onze leden in het buitenland, voor welken arbeid de secretaris der deputaten de beschikking krijgt over een administratieve kracht;

- f. voor den sub e. bedoelden arbeid eens per jaar een collecte van de kerken te vragen;
 - g. een onderzoek in te stellen naar klachten over het dulden en bevorderen van wantoestanden op geestelijk-zedelijk gebied in het leger en bij ontvangen bewijs van de gegrondheid dier klachten daarover een protest in te dienen bij de bevoegde instanties, opdat die wantoestanden voorzoover de legerleiding hiervoor mede-verantwoordelijk zou blijken te zijn, worden weggenomen;
 - h. al datgene te verrichten, wat van belang geacht kan worden voor de geestelijke verzorging onzer leden in het leger en op de vloot.
4. Aan den kerkeraad te Kampen te berichten, dat zijn schrijven in handen is gesteld van deputaten voor nader onderzoek en afdoening en aan br. M. J. Valetijn te Alkmaar afschrift van dit rapport met de conclusies toe te zenden. Bijlage XXXVII.

Aan de bespreking in eerster instantie nemen deel Ds. J. F. van Hulsteijn, Ds. F. de Vries, oudl. H. Boelhouwer, oudl. J. A. Mulder en Ds. T. de Haan, die door den Rapporteur worden beantwoord.

In tweeder instantie spreken Ds. D. van Dijk, Ds. P. K. Keizer, Ds. J. Smelik, Ds. J. van Bruggen, Ds. J. F. van Hulsteijn, oudl. J. Veenstra, Ds. F. de Vries, Ds. G. Hagens, oudl. J. A. Mulder, Oudl. H. Boelhouwer, Prof. B. Holwerda en Prof. Dr. K. Schilder.

Uit deze besprekingen komen verschillende voorstellen voort.

Voorstel 1 is van oudl. H. Boelhouwer. Dit voorstel wil conclusie B, 1 — aldus lezen:

„dat het een ernstige taak der kerken is onze jongens en meisjes, gedurende de laatste twee jaar voorafgaande aan de dienstplichtige leeftijd, bijzonder op catechisatie de ernstige gevaren onder het oog te brengen, die hun eventueel wachten, en hen grondig te onderwijzen, opdat zij, met het oog op den dienst in het leger of daarmee verband houdende of gelijk te stellen dienst, geestelijk toegerust zijn.”

Voorstel 2 wordt ingediend door Ds. J. F. van Hulsteijn, en omvat meerdere conclusies, en luidt als volgt:

- a. Conclusie A, 1. — aldus te lezen „dat onze kerken overtuigd zijn van de dringende noodzaak, dat de geestelijke verzorging der militairen krachtig ter hand dient genomen te worden en gaarne bereid zijn haar predikanten op te wekken zich voor deze arbeid beschikbaar te stellen.”
- b. Conclusie A, 3 — de laatste twee regels aldus te lezen: „te verkrijgen, dat het bij de geestelijke verzorging der militairen mogelijk zij om daarbij predikanten onzer kerken in te schakelen.”
- c. Conclusie A, 6 — de woorden „groote kerkelijke pers” te veranderen in „landelijke kerkelijke pers.”
- d. Conclusie D, 1 — „de kerken aan te bevelen, hij overgang

van haar leden in militaire dienst, hun een reisattestatie mee te geven."

Voorstel 3 is van Ds. J. van Bruggen, gesteund door Ds. T. de Haan Conclusie B 3 — en 4 — te laten vervallen, en in plaats daar van te lezen:

„dat voor het stichten van veldgemeenten geen noodzaak bestaat, wijl men door den dienst in het leger altijd slechts tijdelijk in het deelnemen aan den eeredienst verhinderd wordt, en dat dit stichten van veldgemeenten en het toetreden tot bestaande veldkerken, gezien de ervaring in de practijk ook geen aanbeveling verdient. De geloovigen in het leger en op de vloot hebben wel de roeping in den tijd, waarin zij van den eeredienst der kerk verhinderd zijn, zich aanéén te sluiten tot gemeenschappelijk gebed en onderzoek der Schriften, en waar mogelijk gastvrijheid te vragen bij de kerk van de plaats waar zij tijdelijk vertoeven."

Voorstel 4 is van Ds. P. K. Keizer. Deze wil A, 4-; B, 3, 4-; C, 1, b, „en hem in..."; C, 2-; C, 3, b. „met dien verstande..." D, 1, b „uitsluitend..." laten vervallen, en wil lezen:

Conclusie B, 3, a „dat tegen de z.g.n. „veld- of noodgemeenten", zooals ze thans in ons leger georganiseerd worden, ernstige bezwaren bestaan, wijl ze missen de merkteekenen om de ware kerk te kennen, overeenkomstig art. 29 N. G. Bel."

Conclusie B, 3, b. „dat onze militairen worden opgewekt de eenigheid der kerk te onderhouden en zich niet „op zichzelf te houden om op zijn eigen persoon te staan", volgens art. 28 N. G. Bel."

Voorstel 5 is van Ds. F. de Vries, die in conclusie B, 2 na het woord „opgewekt" wil invoegen „regelmatig de namen van haar doopen belijdende leden die in den militairen dienst worden opgeroepen aan de garnizoenskerken op te geven en ook daarna geregeld".....

De bespreking wordt onderbroken.

ARTIKEL 220.

Vaststelling der Acta.

De Acta van een deel der twaalfde zitting nl. de artikelen 193 tot 200 zijn rondgegeven en worden vastgesteld.

ARTIKEL 221.

Instemming met de Belijdenis.

Ouderling H. Troostheide van Bilthoven, die als secundus afgevaardigde voor Utrecht is binnengekomen, betuigt door op te staan instemming met de Belijdenis, en neemt als lid zitting.

ARTIKEL 222.

Schorsing der zitting.

De Praeses schorst de zitting tot twee uur, voor het houden van de middagpauze.

ARTIKEL 223.

Heropening.

Te twee uur heropent de Praeses de zitting. Hij laat zingen Psalm 105 : 1.

ARTIKEL 224.

De bespreking van het Rapport over de geestelijke verzorging van de militairen wordt voortgezet. Ds. H. Veltman beantwoordt als Rapporteur de in art. 216 genoemde sprekers.

Hierna komen de verschillende voorstellen, bij de beslissing over de conclusies in behandeling.

Voorstel 2a en b (van Hulsteijn) wordt verworpen, evenals voorstel 4 op conclusie A, 4 (Keizer).

De Conclusie der commissie A, 1, 2, 3, 4, 5, 6 worden aanvaard, met dien verstande dat in 6 op voorstel van Ds. B. A. Bos het woord „grootte” vervalt. Met deze wijziging in 6 vervalt tevens voorstel 2 c (van Hulsteijn).

Wat de conclusie onder B der commissie betreft: Het voorstel 1 (Boelhouwer) wordt niet gesteund en vervalt daarmee; voorstel 5 (de Vries) wordt aanvaard; voorstel 3 (van Bruggen) wordt aanvaard, in verband waarmee voorstel 4 over B, 3, 4, (Keizer) vervalt. Een advies van Prof. Dr K. Schilder als voorstel door Ds. F. de Vries overgenomen, op B. 5 wordt aanvaard en luidt: „die in een dusgenaamde veldgemeente voor het eerst tot de tafel des Heeren toegelaten verklaard werden.”

Resultaat is derhalve dat B, 1 aanvaard wordt, eveneens B, 2 met tusschenvoeging van voorstel 5; in plaats van B, 3 en 4 komt voorstel 3; en B. 5 wordt gewijzigd naar voorstel Schilder- de Vries.

Wat de conclusie onder C der commissie betreft: het voorstel 4 op C 1 (Keizer) wordt aanvaard en het begin van C 1 nu aldus gelezen: „de kerken te adviseeren zulk een predikant aan de gemeente verbonden te doen blijven”.

Voorstel 4 op C. 2 (Keizer) wordt aanvaard. Heel C. 3 vervalt. Wat de Conclusies onder D. vermeld, der commissie betreft: Bij D 1 wordt het voorstel 2 d (van Hulsteijn) aanvaard; D, 2, 3 en 4 worden aanvaard.

Het geheel der conclusies luidt nu als volgt:

A. Ten aanzien van het instituut van veldprediker spreekt de synode uit:

1. dat onze kerken overtuigd zijn van de dringende noodzaak, dat de geestelijke verzorging der militairen ook mede door haar krachtig ter hand dient genomen te worden en daarom gaarne bereid zijn haar predikanten op te wekken zich voor dezen arbeid beschikbaar te stellen;
2. dat echter uit besprekingen met officieele instanties is gebleken dat de huidige instructies voor veldpredikers van dien aard zijn (speciaal wat betreft de verplichting tot het vormen van- en het verrichten van ambtelijken arbeid in de z.g. veldgemeenten), dat deze arbeid in feite aan onze predikanten onmogelijk wordt gemaakt;
3. dat de Deputaten voor de geestelijke verzorging der militairen zoo noodig in samenwerking met de Deputaten voor Correspont met de Hooge Overheid de sub 2 bedoelde moeilijkheden

Voortzetting bespreking
Rapport over de geestelijke verzorging der
militairen.

hebben kenbaar te maken bij de bevoegde autoriteiten en zoodanige regeling moeten trachten te verkrijgen, dat het recht der kerken in de geestelijke verzorging der militairen gewaarborgd is;

4. dat, in verband met het sub 3 genoemde:
 - a. een der deputaten voor de geestelijke verzorging der militairen aangewezen wordt, die zitting neemt in de z.g. Contact-commissie;
 - b. een der deputaten voor Correspondentie met de Hooge Overheid en een voor de geestelijke verzorging der militairen (elk met een secundus) aangewezen wordt om aan de beperkingen in het I.K.O. deel te nemen;
 een en ander onder de beperkingen in bovenstaand rapport genoemd.
 5. dat de deputaten gemachtigd worden, om, terwijl zij pogingen aanwenden om de sub 2 bedoelde moeilijkheden te doen vervallen, predikanten voor de functie van veldprediker aan te zoeken, naar de richtlijnen, reeds door de voorloopige synode van Enschedé genoemd;
 6. dat aan Deputaten opgedragen wordt zeer dilligent te zijn en geregeld, door publicatie in de kerkelijke pers, de kerken te informeeren over de ontwikkeling der geestelijke verzorging in ons leger.
- B. Ten aanzien van de houding, die onze mannen en jongens tegenover de bestaande veld- of noodgemeenten hebben in te nemen, spreekt de Synode uit:
1. dat het een ernstige taak der kerken is onze jongens gedurende de laatste twee jaar, voorafgaande aan hun dienstplichtige leeftijd bijzonder op catechisatie de ernstige gevaren onder het oog te brengen, die hun wachten, en hen grondig te onderwijzen, opdat zij geestelijk toegerust in het leger komen;
 2. dat onze kerken, afgezien van het werk dat deputaten doen, ernstig worden opgewekt regelmatig de namen van haar doopen belijdende leden die in militairen dienst worden opgeroepen, aan de garnizoenskerken op te geven en ook daarna geregeld contact te houden met haar doop- en belijdende leden, die in ons leger, ook in het buitenland dienen, o.a. door toezending van brieven en preeken, zoo mogelijk van eigen predikant(en);
 3. dat voor het stichten van veldgemeenten geen noodzaak bestaat, terwijl men door den dienst in het leger altijd slechts tijdelijk in het deelnemen aan den eeredienst verhinderd wordt, en dat dit stichten van veldgemeenten en het toetreden tot bestaande veldkerken, gezien de ervaring in de practijk, ook geen aanbeveling verdient. De geloovigen in het leger en op de vloot hebben wel de roeping in den tijd, waarin zij van den eeredienst der kerk verhinderd zijn, zich aaneen te sluiten tot gemeenschappelijk gebed en onderzoek der Schriften, en waar mogelijk gastvrijheid te vragen bij de kerk van de plaats waar

zij tijdelijk vertoeven;

4. dat de kerkeraden bij terugkeer van militairen naar hun woonplaats ernstig hebben te onderzoeken welke belijdenis is afgelegd door degenen, die in een dusgenaamde veldgemeente voor het eerst tot de tafel des Heeren toegelaten verklaard werden.

- C. Ten aanzien van de verhouding tusschen een voor het veldpredikerschap afgestanen predikant en zijn kerkeraad, indien het mogelijk wordt, dat onze predikanten dit werk mede gaan behartigen besluit de Synode:

de kerken te adviseeren zulk een predikant aan de gemeente verbonden te doen blijven.

- D. De Synode besluit voorts:

1. de kerken aan te bevelen, bij overgang van haar leden in militairen dienst, hun een reisattestatie mee te geven;
2. de handelingen van deputaten goed te keuren;
3. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a. te verrichten datgene wat in sub A reeds als de taak van deputaten is genoemd;
 - b. inzonderheid de garnizoenskerken op te wekken den arbeid van de geestelijke verzorging onzer militairen daadwerkelijk ter hand te nemen;
 - c. aan de kerken te verzoeken namen op te geven van geloovige militairen en civiele broeders, vooral in Indië en het buitenland, met wie contact zou kunnen worden gelegd voor de geestelijke verzorging onzer militairen;
 - d. onder de aandacht van de betrokken autoriteiten te brengen, dat de rechtspositie van den veldprediker nog steeds niet afdoende is geregeld, en aan te dringen op een regeling vooral betrekking hebbende op het sterven en invalide worden tijdens of tengevolge van zijn dienst;
 - e. regelmatig lectuur te zenden aan onze leden in het buitenland, voor welken arbeid de secretaris der deputaten de beschikking krijgt over een administratieve kracht;
 - f. voor den sub e. bedoelden arbeid eens per jaar een collecte van de kerken te vragen;
 - g. een onderzoek in te stellen naar klachten over het dulden en bevorderen van wantoestanden op geestelijk-zedelijk gebied in het leger en bij ontvangen bewijs van de gegrondheid dier klachten daarover een protest in te dienen bij de bevoegde instanties, opdat die wantoestanden voorzoover de legerleiding hiervoor mede-verantwoordelijk zou blijken te zijn, worden weggenomen;
 - h. al datgene te verrichten, wat van belang geacht kan worden voor de geestelijke verzorging onzer leden in het leger en op de vloot.
4. Aan den kerkeraad van Kampen te berichten, dat zijn schrijven in handen is gesteld van deputaten voor nader onderzoek

en afdoening en aan br. M. J. Valetijn te Alkmaar afschrift van dit rapport met de conclusies te zenden.

Het geheel der Conclusies komt nu in hoofdelijke stemming, waaruit blijkt dat alle conclusies eenparig worden aanvaard, echter verzoeken Prof. Dr. K. Schilder, Ds. D. van Dijk, Ds. P. K. Keizer, oudl. E. Kamminga, oudl. J. A. Mulder, oudl. W. Horlings, Ds. J. Smelik, oudl. H. Bosch, Ds. O. W. Bouwsma, oudl. P. Waalewijn, Ds. H. Knoop, Ds. K. Doornbos, Ds. J. F. van Hulsteijn, oudl. H. Boelhouwer en Ds. W. G. Visser aan tekening in de Acta, dat zij tegen Conclusie A, 4, het contact met het I.K.O. zijn.

ARTIKEL 225.

Dank aan de Commissie en den Rapporteur.

Aan het einde van de behandeling van deze gewichtige zaak dankt de Praeses de Commissie en den Rapporteur voor het vele werk verricht, en spreekt hij de bede uit dat de Heere deze besluiten met Zijn zegen zal willen achtervolgen.

ARTIKEL 226.

Wijziging van het rapport?

De Praeses stelt voor dat de Commissie zal overwegen in het slot van haar rapport over de geestelijke verzorging der militairen de passage over de „dienstweigering” te wijzigen. Hierover spraken Prof. Dr. S. Greijdanus, Ds. D. van Dijk, Ds. P. K. Keizer, oudl. H. Bosch en Ds. J. Schelhaas. De Praeses neemt zijn voorstel terug, aangezien het rapport voor de verantwoordelijkheid der commissie blijft en deze zelf moet uitmaken of ze een wijziging wenscht aan te brengen, ja dan neen.

ARTIKEL 227.

Voorlichting van Bentheim, Curaçao en België.

Ds. W. G. Visser brengt namens commissie I het in art. 204 in verband met een ingekomen rapport van de classis Dordrecht-Gorinchem over de Voorlichting van de kerken in België, teruggenomen rapport over de voorlichting van Bentheim en Curaçao, weder ter tafel. In dit rapport is nu ook het rapport van de classis Dordrecht-Gorinchem verwerkt.

De conclusies luiden aldus:

1. De brief van Ds. G. Visée voor kennisgeving aan te nemen.
2. Den kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van 's Gravenhage West en de classis Dordrecht-Gorinchem dank te zeggen voor haar werkzaamheden.

Deze conclusies worden zonder bespreking met eenparige stemmen aanvaard. Zie Agendum 7. f. g. h. i. Bijlage LXI.

ARTIKEL 228.

Sluiting der veertiende zitting.

Nadat de Assessor is voorgegaan in dankzegging, sluit de Praeses de veertiende zitting der Synode.

Vijftiende Zitting, Donderdag 27 Juni.

ARTIKEL 229.

De Praeses opent de vijftiende zitting. Hij laat zingen Psalm 67 : 2, leest Psalm 67 en gaat voor in gebed.

Opening.

ARTIKEL 230.

Uit het gehouden appèl-nominal blijkt dat oudl. E. Kamminga vervangen is door oudl. F. Bosma, dat voor Zuid-Holland oudl. P. Groen weer aanwezig is, en dat Ds. K. Doornbos afwezig is.

Appèl-nominal.

ARTIKEL 231.

Namens Commissie III leest Lector Ds. D. K. Wielenga het rapport voor inzake de stukken betreffende de Inheemsche Kerken van Oost Soemba. Agendum 8 F 3. Bijlage XIX.

Rapport inzake de stukken betreffende de Inheemsche Kerken op Oost-Soemba.

Aan de bespreking in eerste instantie nemen deel Ds. F. de Vries, Ds. D. van Dijk en Ds. O. W. Bouwsma.

Hierbij stelt Ds. F. de Vries een praealabele vraag, nl. of Ds. S. J. P. Goossens niet als missionair predikant onzer Kerken moet worden gevraagd zitting te nemen in de Synode als lid met adviseerende stem in zaken de zending betreffende.

De Rapporteur beantwoordt deze vraag en zou die graag eerst beslist willen zien, vóór hij de andere sprekers beantwoordt.

De Praeses heeft hiertegen geen bezwaar.

ARTIKEL 232.

Over de vraag of Ds. S. J. P. Goossens als adviseerend lid in Zendingzaken zal verzocht worden zitting te nemen, spreken in eerste instantie Ds. D. van Dijk, Ds. F. de Vries, Ds. T. de Haan, Ds. D. Vreugdenhil en Prof. Dr. S. Greijdenanus.

Praealabele vraag, over eventueel zitting nemen van Ds. S. J. P. Goossens.

Zij worden door den Rapporteur Ds. D. K. Wielenga beantwoord. In tweeder instantie spreken Ds. P. K. Keizer, Ds. D. van Dijk, Ds. J. Smelik, Ds. F. de Vries, oudl. P. Waalewijn, oudl. L. P. Laning, Ds. J. van Bruggen en Ds. G. Hagens.

Uit deze besprekingen komen twee voorstellen voort:

1. Een eigen voorstel van Ds. J. Smelik, luidende:

„De Generale Synode spreekt uit, dat, waar Ds. Goossens in zijn volle rechten als Miss. Predikant is hersteld, hij ook het recht heeft, in Zendingzaken met adviseerende stem tot de zittingen der Synode te worden toegelaten, en besluit hem als zoodanig toe te laten”.

1. Een voorstel van Ds. J. Smelik, luidende:

„De Generale Synode spreekt uit, dat, waar Ds. Goossens in zijn volle rechten is hersteld er principieel geen bezwaar is tegen het zitting-nemen van Ds. Goossens als adviseerend lid voor zendingzaken, in de Generale Synode, dat echter, gezien het feit dat Ds. Goossens zelf zoo nauw bij de moeilijkheden op Soemba betrokken is, het voor een objectieve

behandeling der zaken beter is, dat Ds. Goossens van dit zijn recht geen gebruik maakt, maar hij volstaat met antwoord te geven op bepaalde hem te stellen vragen”.

Met meerderheid van stemmen wordt het eerste voorstel — dat van Ds. J. Smelik — aanvaard.

De Praeses noodigt namens de Generale Synode Ds. S. J. P. Goossens uit om zitting te nemen in de Generale Synode, teneinde haar te kunnen adviseeren in zaken, de Zending betreffende.

ARTIKEL 233

Instemming met de Belijdenis.

Door op te staan betuigt Ds. S. J. P. Goossens instemming met de belijdenis, en neemt hij als adviseerend lid in zendingszaken zitting in de Generale Synode.

ARTIKEL 234.

Voortzetting van de bespreking van het rapport inzake de stukken betreffende de Inheemsche Kerken van Oost-Soemba.

De bespreking van het rapport over de stukken betreffende de inheemsche kerken op Oost-Soemba wordt voortgezet. De Rapporteur Lector Ds. D. K. Wielenga beantwoordt de in art. 231 genoemde sprekers. Ook Ds. Goossens geeft nog nadere inlichtingen.

In tweeder instantie wordt het woord gevoerd door Ds. F. de Vries, Ds. J. Schelhaas en Ds. O. W. Bouwsma. Ds. J. Schelhaas dient het volgende voorstel in:

„De Generale Synode besluit de zaak van de eventueele heruitzending van Ds. S. J. P. Goossens en de voortzetting van den zendingsarbeid op Soemba over te laten aan de samenwerkende Kerken van Groningen, Drenthe en Overijsel.”

ARTIKEL 235.

Schorsing der zitting.

De Praeses schorst de zitting tot twee uur, voor het houden van de middagpauze.

ARTIKEL 236.

Heropening.

De Praeses heropent de zitting. Hij laat zingen van het Gebed des Heeren het 10e vers.

ARTIKEL 237.

Zendings-rapport.

De Praeses stelt aan de orde het „Rapport over de werkzaamheden van de deputaten voor de Zending onder de heidenen en Mohammedanen, benoemd door de Generale Synode te Enschedé in October 1945.”

Dit rapport is aan de leden der Synode ter hand gesteld. Bijlage XXI en XXII.

ARTIKEL 238.

Rapport over „Het Zendingsrapport” en de kwestie „Zendingsblad”.

De Praeses deelt mede, dat het „Zendingsrapport” op verzoek van Commissie IV behandeld zal worden, vóór dat gestemd zal worden over de conclusiën van het dezen morgen behandelde Rapport inzake de stukken betreffende de Inheemsche Kerken van Oost-Soemba (art. 234).

Oudl. J. van Dijk leest namens Commissie IV het „rapport over het Zendingsrapport en de kwestie het Zendingsblad”. Bijlage XXIII.

Dit rapport komt tot de volgende conclusies:

1. Niet opnieuw een samenspreking te zoeken met de Deputaten der zending van de niet-vrijgemaakte Geref. Kerken, tot het treffen van een regeling van den Zendingsarbeid in Indië, gezien het antwoord dezer Deputaten op het tot hun gerichte verzoek tot samenspreking.
2. Niet afzonderlijk te gaan procedeeën over de Zendingsgoederen uit practische overwegingen.
3. Onmiddellijk contact op te nemen met de zendingsarbeiders op Midden Java-ten Zuiden en Soemba en hen op te wekken tot vrijmaking, opdat zij zoo mogelijk den arbeid aldaar voortzetten in dienst en voor rekening van onze kerken.
4. De zendingsarbeiders, die tot op heden door de kerken werden betaald, zoodra zij zich vrijmaken, en onze zending blijven dienen, voor rekening te nemen van onze kerken.
5. Te bepalen dat voorloopig al de zendende kerken met haar ressorten met de zendende kerk van Zwolle zullen samenwerken.
6. De handelingen der Deputaten goed te keuren onder dankzegging voor den arbeid door hen verricht.
7. Het financieel beheer goed te keuren en den quaestor, met dank voor het door hem gevoerde beheer, decharge te verleenen.
8. Opnieuw Deputaten voor de Zending te benoemen en hun op te dragen:
 - a. in samenwerking met de zendende kerken te verrichten hetgeen uit conclusie 3 en 4 voortvloeit;
 - b. de pogingen, reeds begonnen tot het verkrijgen van zendingsarbeiders, zoowel voor hoofd- als hulpdienst, voort te zetten;
 - c. samenwerking te zoeken met den Zendings-Raad, zooals bedoeld in Artikel 227 v. d. Acta der Generale Synode der Geref. Kerken, van 1930 te Arnhem;
 - d. de kerken op te wekken tot offervaardigheid voor de zending; tot het houden van één of meer collectes, in elk geval van de Pinkstercollecte en een collecte in den adventstijd; en tot het organiseeren van een geregelde inzameling van zendingsgelden;
 - e. er bij de kerken op aan te dringen, dat ze voorloopig de door haar verzamelde zendingsgelden via de classicale Quaestor overmaken aan den Quaestor der Generale Deputaten.
 - f. de kerken te adviseeren, dat ze arbeiden en toezien, dat èn door de prediking, èn door de catechisaties, èn door den Jeugd-vereeningingsarbeid, èn door de scholen, èn door de pers onze gemeenten zullen zijn en steeds meer worden zendingsgemeenten;
 - g. zoo spoedig mogelijk te komen tot de uitgave van een zendingsblad;
 - h. een officieel antwoord te richten aan de Zendingsarbeiders op Soemba;
 - i. in alle Zendingszaken diligent te zijn;
9. Opnieuw Deputaten te benoemen, die de zaak der „Voor-oplei-

ding in studie zullen nemen en dezen te machtigen dienaangaande maatregelen te nemen.

Aan de bespreking in eerster instantie nemen deel Ds. P. K. Keizer, Ds. F. de Vries, Prof. P. Deddens, Ds. J. Smelik, ouderl. P. Groen, Ds. B. A. Bos.

De Rapporteur antwoordt.

In tweeder instantie voeren 't woord Ds. J. Smelik, Ds. J. Schelhaas, Lector Ds. D. K. Wielenga, Ds. S. J. P. Goossens.

Ds. J. Smelik dient het volgende voorstel in:

Conclusie 5 leze men:

„te adviseeren, dat voorloopig de Kerk van Zwolle als zendende Kerk zal samenwerken met al de kerken in ons vaderland.”

ARTIKEL 239.

Stemming over de conclusies van het Rapport inzake de stukken betreffende de Inheemsche kerken van Oost-Soemba.

Nu komen eerst in stemming de conclusies van het Rapport inzake de stukken betreffende de Inheemsche Kerken van Oost-Soemba (art. 234).

De Rapporteur Lector Ds. D. K. Wielenga leest de overwegingen en besluiten één voor één voor.

Overweging 1 wordt aanvaard. Een voorstel van Ds. F. de Vries, Ds. D. v. Dijk om overweging 2 te laten vervallen, wordt door de commissie overgenomen.

In overweging 3 valt nu het woord „evenwel” weg, en ook het tweede deel van overweging 3 valt weg.

Overweging 4 wordt aanvaard. Besluit 1 wordt aanvaard. Hierna wordt de verdere beslissing even uitgesteld.

ARTIKEL 240.

Ds. S. J. P. Goossens en Goeroe K. Tanahomba gevollmachtigden van de Kerken van Oost-Soemba zitting met adviseerende stem.

Pe Praeses vraagt nu of Ds. S. J. P. Goossens en Goeroe K. Tanahomba hun volmachten hebben. Deze volmachten worden in origineel overhandigd en zijn op verzoek van de synode door br. C. C. de Vries van Nijkerk vertaald. Vertaald luiden de volmachten aldus: Zie Bijlage XX.

De Synode besluit genoemde broeders als gevollmachtigden van de Kerken van Soemba, als leden met adviseerende stem in de Synode zitting te doen nemen.

ARTIKEL 241.

Instemming met Belijdenis.

Door op te staan betuigt Goeroe K. Tanahomba instemming met de belijdenis der Kerken. Ds. Goossens en K. Tanahomba nemen als adviseerende leden zitting.

ARTIKEL 242.

Stemming over de conclusies van het rapport inzake de stukken betreffende de Inheemsche Kerken van Oost-Soemba.

De in art. 239 onderbroken beslissing over de conclusies van het rapport inzake de stukken betreffende de Inheemsche Kerken van Oost-Soemba wordt voortgezet.

Besluit 2 wordt aanvaard, met dien verstande dat „opgedragen” wordt veranderd in „verzoeken”; 3 wordt aanvaard; 4 „reeds thans” valt weg, het slot wordt „zoover noodig en zooveel het mogelijk is”;

5 wordt aanvaard. Bij 6 doet Ds. D. v. Dijk het voorstel om in te voegen achter „hiertoe”: „als na ernstig onderzoek gebleken is, dat hiertegen geen bezwaren bestaan”, het noodige.....

Ds. J. Schelhaas steunt dit voorstel.

Aan de bespreking nemen deel Prof. B. Holwerda, Prof. Dr. K. Schilder, Ds. J. Schelhaas, Ds. D. v. Dijk, Ds. F. de Vries, Ds. D. Vreugdenhil, Ds. G. Hagens.

Besluit 6 wordt aanvaard met de stemmen van Ds. D. van Dijk en Ds. J. Schelhaas tegen. Hiermede is het voorstel van Ds. v. Dijk vervallen.

Besluit 7 *a.*, *b.*, *c.*, *d.*, *e.*, *f.* en *g.* worden aanvaard.

Het geheel komt in hoofdelijke stemming.

Aangenomen met alle stemmen. Ds. D. v. Dijk en Ds. J. Schelhaas blijven buiten stemming.

De conclusies luiden nu als volgt:

De Generale Synode vergaderd te Groningen Ao. Di. 1946,

OVERWEGENDE,

1. dat zij reeds op 6 Juni 1946 de Kerken van Oost-Soemba vrijgemaakt naar art. 31 K.O. erkend heeft;
2. dat tot dusver de verhouding tusschen de kerken in Nederland en de zelfstandige inheemsche kerken op Soemba zeer onvoldoende geregeld was, wat ook op Soemba terdege wordt beseft;
3. dat deze kerken aan Ds. S. J. P. Goossens en Goeroe K. Tanahomba een behoorlijk ondertekende wettige volmacht hebben verleend;
4. dat deze afgevaardigden als zoodanig toelating tot de vergaderingen onzer Synode hebben gevraagd.

BESLUIT,

1. deze afgevaardigden tot de zittingen der Synode toe te laten met adviseerende stem;
2. aan de kerk van Zwolle te verzoeken een Voorloopige Regeling te ontwerpen betreffende de verhouding tusschen de Kerken in Nederland en de zelfstandige Inheemsche Kerken op Soemba, voor welke regeling sub 7 eenige richtlijnen worden gegeven;
3. Deputaten te benoemen, om in overleg met door de Kerken op Soemba aan te wijzen deputaten voorstellen te ontwerpen ter definitieve regeling dezer verhouding door een volgende Synode;
4. de Kerken in Oost-Soemba geestelijke en stoffelijke steun te verlenen, zoover noodig en zooveel ons mogelijk is;
5. mede met het oog daarop den terugkeer van Goeroe K. Tanahomba naar Soemba met den meesten spoed te bevorderen;
6. aan het verzoek der Kerken van Oost-Soemba om Ds. S. J. P. Goossens zoo spoedig mogelijk te doen terugkeeren naar Soemba eveneens te voldoen, door de Kerk van Zwolle te verzoeken hiertoe het noodige te willen verrichten;
7. aan de Kerk van Zwolle te verzoeken de navolgende elementen op te nemen in de door haar op te stellen Voorloopige Regeling:
 - a.* een visitatie regeling;

- b. wederzijdsche afvaardiging;
- c. beroeping en uitzending van Missionaire Predikanten en andere dienaren naar N.O.I., in onderling overleg. De arbeid dezer dienaren geschiede namens de Kerken in Nederland, in overleg en samenwerking met de Kerken op Soemba;
- d. De opleiding tot Goeroe Indjil, de Medische dienst etc. met inachtneming van het sub c. genoemde. Ten aanzien hiervan kan eventueel samenwerking met de Chr. Geref. Zending, die op Celebes werkt, gezocht worden;
- e. het uitgeven van een officieel Kerkblad van de Kerken van Oost-Soemba, dat met de Kerkelijke bladen in Nederland artikelen uitwisselt, opdat ook op deze wijze de kerkelijke samenleving geïntensiveerd worde;
- f. inachtneming van art. 38 K.O. ten aanzien van Kerkinstituering op Soemba;
- g. regeling voor tuchttoefening op Missionaire dienaren op Soemba.

ARTIKEL 243.

De Praeses stelt aan de orde de beslissing over de conclusies van het rapport over „Het Zendingsrapport” en de kwestie „Zendingsblad”. (Zie art. 238).

Conclusie 1 wordt aanvaard.

Op voorstel der Commissie blijft conclusie 2 buiten stemming, waar de commissie zich over deze conclusie nog wenscht te beraden.

In conclusie 3 wordt „op te nemen” veranderd in „op te doen nemen”.

Bij conclusie 4 geeft Prof. P. Deddens een advies, dat door Ds. D. Vreugdenhil als voorstel wordt overgenomen en ingediend en aldus luidt:

„De zendingsarbeiders, die gedurende beperkten tijd door de gebonden kerken werden bezoldigd, zoodra zij zich vrijmaken en onze zending blijven dienen, weer voor rekening te nemen van onze kerken.”

Dit voorstel wordt aanvaard.

Bij conclusie 5 komt het voorstel van Ds. J. Smelik vermeld in art. 238 ter sprake.

Hierover spreken Ds. J. Smelik, Ds. H. Veltman, Prof. B. Holwerda, Ds. F. de Vries, Ds. J. Schelhaas en de Rapporteur.

Ds. H. Veltman stelt namens de Commissie voor te lezen:

„te adviseeren dat alle kerken voorloopig met de kerk van Zwolle als zendende kerk zullen samenwerken.”

Ds. J. Smelik sluit zich hierbij aan en neemt zijn voorstel terug. Het voorstel van Ds. Veltman wordt aanvaard.

Conclusie 6 wordt aanvaard.

Conclusie 7 wordt aanvaard.

Bij conclusie 8 wordt in c. „te zoeken” veranderd in „te bestendigen”, op voorstel van Ds. P. K. Keizer wordt d. gelezen: „de kerken te adviseeren tot het houden van één of meer collecten. Op advies van

Stemming over de conclusies van het Rapport over „het Zendingsrapport” en de kwestie „Zendingsblad”.

Prof. B. Holwerda als voorstel ingediend door Ds. J. Smelik wordt *g.* gelezen: „zoo spoedig mogelijk de uitgave voor een zendingsblad te hervatten”;

h. wordt door de commissie teruggenomen.

In verband met het nadere beraad dat de commissie over conclusie 2 wenscht, wordt de eindstemming uitgesteld.

ARTIKEL 244.

De Praeses schorst de zitting voor het houden van de avondpauze tot half zeven.

Schorsing der zitting.

ARTIKEL 245.

De Praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Psalm 146 : 1.

Heropening.

ARTIKEL 246.

Oudl. J. v. Dijk deelt namens commissie IV mee, dat deze commissie conclusie 2 van het rapport over „Het Zendingsrapport” en de kwestie „zendingsblad” terugneemt (zie art. 243).

Eindstemming over de conclusies van het rapport over „het Zendingsrapport” en de kwestie „zendingsblad”.

Nu volgt de hoofdelijke stemming over de conclusies van het rapport. Deze worden met algemeene stemmen aanvaard.

De aanvaarde conclusies luiden:

1. Niet opnieuw een samenspreking te zoeken met de Deputaten der zending van de niet-vrijgemaakte Geref. Kerken, tot het treffen van een regeling van den zendingsarbeid in Indië, gezien het antwoord dezer Deputaten op het tot hun gericht verzoek tot samenspreking.
2. Onmiddellijk contact te doen opnemen met de zendingsarbeiders op Midden-Java-ten Zuiden en Soemba en hen op te wekken tot vrijmaking, opdat zij zoo mogelijk den arbeid aldaar voortzetten in dienst en voor rekening van onze kerken.
3. De zendingsarbeiders die gedurende beperkten tijd door de gebonden kerken werden bezoldigd, zoodra zij zich vrijmaken en onze zending blijven dienen, weer voor rekening te nemen van onze kerken.
4. te adviseeren dat alle kerken voorloopig met de kerk van Zwolle als zendende kerk zullen samenwerken;
5. de handelingen der Deputaten goed te keuren onder dankzegging voor den arbeid door hem verricht;
6. het financieel beheer goed te keuren en den quaestor, met dank voor het door hem gevoerde beheer, decharge te verleenen;
7. opnieuw deputaten voor de zending te benoemen en hun op te dragen:
 - a.* in samenwerking met de zendende kerken te verrichten hetgeen uit conclusie 2 en 3 voortvloeit;
 - b.* de pogingen, reeds begonnen tot het verkrijgen van zendingsarbeiders, zoowel voor hoofd- als hulpdienst, voort te zetten;
 - c.* samenwerking te bestendigen met den Zendings-Raad, zooals bedoeld in artikel 227 v. d. Acta der Gen. Synode der Geref. Kerken, van 1930 te Arnhem;

- d. de kerken te adviseeren tot het houden van één of meer collecten;
 - e. er bij de kerken op aan te dringen, dat ze voorloopig de door haar verzamelde zendingsgelden via de classicale Quaestor overmaken aan den Quaestor der Generale Deputaten;
 - f. de kerken te adviseeren, dat ze arbeiden en toezien, dat èn door de prediking, èn door de catechisaties, èn door den Jeugdvereenigingsarbeid, en door de scholen, èn door de pers onze gemeenten zullen zijn en steeds meer worden zendingsgemeenten;
 - g. zoo spoedig mogelijk de uitgave van een Zendingsblad te hervatten;
 - h. in alle Zendingszaken diligent te zijn.
8. Opnieuw Deputaten te benoemen, die de zaak der „Vooropleiding” in studie zullen nemen en dezen te machtigen dienaangaande maatregelen te nemen.

ARTIKEL 247.

Getuigenis aan alle
Geref. belijders.

Prof. Dr. K. Schilder leest namens de deputaten inzake voorgeslagen samenspreking met Dep. der Synode-Duursema, die tot het opstellen van een getuigenis vergaderd hebben met het Moderamen, een getuigenis „Aan alle Gereformeerde Belijders van den Christus in Nederland”.

Aan de bespreking hiervan nemen deel Ds. C. Vonk, Oudl. J. Veenstra, Prof. P. Deddens, Ds. W. G. Visser, Ds. H. Meulink en Ds. D. Vreugdenhil.

Prof. Dr. K. Schilder beantwoordt de sprekers.

't Getuigenis wordt aanvaard.

Over de vraag, op welke wijze dit getuigenis zal worden verspreid spreken Ds. F. de Vries, Ds. D. v. Dijk en Oudl. J. A. Mulder.

Besloten wordt deze zaak aan het Moderamen over te laten. Bijlage XVI.

ARTIKEL 248.

Rapport over de ver-
houding van onze ker-
ken ten opzichte van
de Hooge Overheid.

Ds. H. Meulink rapporteert namens Commissie III over het verzoek van de Particuliere Synode van Utrecht: (Agendum 8 J.).

„de verhouding van onze kerken ten opzichte van de Hooge Overheid te willen regelen, zulks naar aanleiding van een bij de Particuliere Synode ingekomen vraag van een Diaconale Conferentie te Utrecht op welke wijze de diaconiën zich moeten melden bij de plaatselijke overheid krachtens het te dien opzichte bepaalde bij de armenwet.”

Het rapport komt tot de volgende conclusies:

1. dat de verhouding der kerk tot de Hooge Overheid geregeld is en daarmee die der diaconiën;
2. dat indien het noodig is bericht gegeven worde aan Burge-meester en Wethouders van adresverandering.

Aan de bespreking nemen deel Ds. H. Knoop en Prof. Dr. K. Schilder, die door de rapporteur beantwoord worden.

Daarna spreken Prof. P. Deddens, Ds. F. de Vries, Ds. A. I. Krijtenburg. De Rapporteur antwoordt wederom. Vervolgens spreken Prof. Dr. K. Schilder en Ds. D. v. Dijk en Prof. P. Deddens.

Besloten wordt dit rapport te betrekken bij het rapport over de verhouding tot de Hooge Overheid. Bijlage L.

ARTIKEL 249.

Wat de percentages betreft voor den omslag van de synodekosten over de verschillende Particuliere Synodale ressorten, stelt het Modereamen, op grond van gegevens aan het jaarboek ontleend voor de volgende percentages vast te stellen:

| | |
|------------------------------|-------|
| Groningen-Friesland | 30 % |
| Drenthe | 5 % |
| Overijssel-Gelderland | 27,5% |
| Utrecht | 12,5% |
| Noord-Holland | 5 % |
| Zuid-Holland | 15 % |
| Zeeland, N.-Brabant, Limburg | 5 % |

totaal 100% Zie art. 166.

ARTIKEL 250.

De eerste scriba leest (zie art. 181) voor een concept schrijven aan de Kerk van Batavia; aan de „arbeiders in de Zending op Soemba” en aan Jurriën Veldkamp c.s. te Groningen.

De concepten worden aanvaard. Bijlagen XXIX; XXVI; XXXII.

De tweede scriba leest voor een concept antwoord aan de kerk van Zaamslag en aan die van Bolnes-Slikkerveer (zie art. 201). Ook deze concepten worden aanvaard.

ARTIKEL 251.

De vergadering gaat over in besloten zitting.

Zestiende Zitting, Vrijdag 28 Juni.

ARTIKEL 252.

Nadat de zitting van besloten weer openbaar geworden is, opent de Praeses de slotzitting. Hij laat zingen Psalm 65 : 4, 5, leest Marcus 13 : 24—37 en gaat voor in gebed.

ARTIKEL 253.

Een deel der Acta, nl. de artn. 201 tot 251, welke bij de leden zijn rondgegeven, worden vastgesteld.

ARTIKEL 254.

Namens Commissie III rapporteert Ds. H. Meulink over het verzoek van de Particuliere Synode van Utrecht omtrent „de verhouding van onze Kerken ten opzichte van de Hooge Overheid”:

Deze zaak heeft ook reeds gediend in artikel 248, maar is toen uitgesteld.

Percentages voor den omslag van de Synodekosten.

Uitgaande brieven.

Comité.

Opening van de slotzitting.

Vaststelling der Acta.

Rapport over de verhouding van onze kerken, ten opzichte van de Hooge Overheid.

Het rapport komt tot de volgende conclusies:

1. dat de Kerken, die zich hebben vrijgemaakt van de zondige besluiten der Synodes 1939—1943 en 1943—1946, den alouden grondslag van het aloude kerkverband hebben bewaard, en mitsdien gebleven zijn wat ze waren, n.l. De Gereformeerde Kerken in Nederland, en dat hiervan mededeeling aan de Hooge Overheid is geschied;
 2. dat de diaconiën dezer Kerken elk voor zich als diaconie van de Gereformeerde Kerk ter plaatse zich bij de plaatselijke Overheid in 't verleden hebben bekend gemaakt, met verzoek van plaatsing op de lijsten van instellingen van weldadigheid, door welke plaatsing zij rechtspersoonlijkheid hebben verkregen en dus bevoegd zijn tot het verrichten van burgerrechtelijke handelingen, als koop en verkoop, sluiten van contracten, aanvaarden van nalatenschappen enz., in welke bekendmaking, verzoek en plaatsing op bedoelde lijst door de bewaring van den ouden verbandsgrondslag in de vrijmaking dier Kerken niet de minste verandering gebracht is;
 3. dat van een nieuwe melding of verzoek tot plaatsing op bovengenoemde lijst alzoo geen sprake kan zijn, ook niet bij eventueele onverhoopte weigering der plaatselijke Overheid, onze Diaconiën onder de haar toekomende benaming, namelijk: Diaconie van de Gereformeerde Kerk te....., te handhaven, aangezien het aan de plaatselijke Overheid niet toekomt, over de daaraan ten grondslag liggende kwestie van de geldigheid dezer benaming een uitspraak te doen; maar dat alleen, waar zulks noodig is, wijziging in het adres der Diaconie aan de plaatselijke Overheid kan worden bericht.
- Nadat Prof. P. Deddens nog enkele inlichtingen gegeven heeft, worden deze conclusies éénparig aanvaard. Bijlage LI.

ARTIKEL 255.

Benoemingen.

De Scriba doet voorlezing van een voorstel van het Moderamen tot benoeming in Deputaatschappen. Dit voorstel wordt aanvaard, zoodat de volgende benoemingen zijn geschied:

1. *Voor de Correspondentie met de Hooge Overheid:*
Prof. Dr. K. Schilder, Kampen (samenroeper); Prof. P. Deddens, Kampen; H. J. Kouwenhoven, Voorburg; Ds. D. van Dijk, Groningen; Mr. J. C. Hummelen, Groningen. Secundi: Ds. F. A. den Boeft, Helpman; A. Schilder, Den Haag; Mr J. Meulink, Enschede.
2. *Voor zekerstelling van Kerkelijke goederen:*
Prof. P. Deddens, Kampen (samenroeper); H. J. Wijn, Rotterdam, Mr. J. C. Hummelen, Groningen.
3. *Voor Radio-uitzendingen van Kerkdiensten:*
Ds. D. Vreugdenhil, Zwolle (samenroeper); Ds. J. Keizer, Heemstede; Ds. J. v. Bruggen, Assen; Jac. G. van Oord, Utrecht; P. Waalewijn, Amersfoort.
Secundi: Ds. F. de Vries, 's Gravenhage; P. Groen, Rotterdam.

4. *Voor de Zending onder de Heidenen en Mohammedanen:*

- Voor Groningen-Friesland:* Ds. J. van Dijk, Schildwolde (samenroeper),
Ds. D. van Dijk, Groningen.
Secundi: J. van Dijk, Huizum,
H. Pilon, Uithuizermeeden.
- Voor Drenthe:* Ds. J. Meijer, Hoogeveen,
J. Veenstra, Meppel.
Secundi: Ds. C. Stam, tweede Exloermond,
W. Horlings, Musselkanaal.
- Voor Overijssel-Gelderland:* Ds. J. Smelik, Apeldoorn,
Mr. J. Meulink, Enschede.
Secundi: Ds. J. de Waard, Kamper,
J. Admiraal, Hasselt.
- Voor Utrecht:* Ds. E. T. v. d. Born, Amersfoort,
C. C. de Vries, Nijkerk.
Secundi: Ds. J. A. Vink, Amersfoort,
W. Stassen, Bilthoven.
- Voor Noord-Holland:* Ds. K. Doornbos, Wormer,
Ds. F. Tollenaar, Den Helder.
Secundi: N. C. Waagmeester, Zaandam,
J. A. Zwaan, IJmuiden.
- Voor Zuid-Holland:* Dr. P. Jasperse, Leiden,
Ds. F. de Vries, 's Gravenhage.
Secundi: Dr. G. K. Schoep, 's Gravenhage,
Ds. Joh. Francke, R'dam/Delfshaven.
- Voor Zeeland, N.-Brabant,
Limburg:* Ds. H. Veltman, 's-Hertogenbosch,
J. Olthoff, Middelburg.
Secundi: L. Berk, Breda,
Ds. J. F. Sollie, Zoutespui.

5. *Voor de vooropleiding voor de Zending:*

Dr. P. Jasperse, Leiden; Dr. G. K. Schoep, Den Haag; Mej. M. Parmentier, Oegstgeest; C. C. de Vries, Nijkerk; Ds. F. de Vries, Den Haag (samenroeper).

6. *Voor Bentheim en Oost-Friesland:*

Ds. G. Visée, Kampen (samenroeper); Ds. Joh. den Ouden, Harkstede; W. G. Beeftink, Groningen, Ds. J. v. Raalte, Neede.
Secundi: Ds. G. Th. Koopman, 's-Gravenhage; K. Wierenga, Helpman.

7. *Voor de Correspondentie met Buitenlandsche Kerken:*

Ds. F. A. den Boeft, Helpman (samenroeper); Prof. Dr. K. Schilder, Kampen; Drs. R. H. Bremmer, Zwolle; H. J. Kouwenhoven, Voorburg; P. Groen, Rotterdam; Dr. P. A. Jongsma, Zwolle; Ds. W. G. Visser, Scheveningen.
Secundi: G. Venhuizen, Middelburg; Ds. C. Vonk, Schiedam.

8. *Curatoren.*

Zie art. 191.

9. *Voor eventueele samenspreking met deputaten van de Synode-Duursema:*
Zie art. 165.
10. *Om in Contact te treden met de Christelijke Geref. Kerk:*
Prof. P. Deddens, Kampen (samenroeper); Prof. Dr. S. Greijdanus, Kampen; Prof. Dr. K. Schilder, Kampen; Ds. J. van Bruggen, Assen; Ds. C. H. Lindeboom, Kampen; Ds. F. de Vries, Den Haag; oudl. P. Waalewijn, Amersfoort; oudl. C. Lentink, Apeldoorn.
11. *Voor de geestelijke verzorging der militairen:*
Ds. F. A. den Boeft, Helpman (samenroeper); Ds. B. A. Bos, Voorburg; Ds. I. de Wolff, Enschede; G. Bijlenga, Breukelen; J. Olthoff, Middelburg.
Secundi: Ds. A. Bos, Haarlem; Ds. M. de Goede, Utrecht; H. Vogel, Groningen.
12. *Om, uitsluitend ter informatie, zitting te nemen in de contact-commissie (C.C.):*
Ds. B. A. Bos, Voorburg.
Secundus: Ds. I. de Wolff, Enschede.
13. *Om aan de samenspreking in het I(nter) K(erkelijk) O(verleg) deel te nemen:*
Ds. D. van Dijk, Groningen; Ds. F. A. den Boeft, Helpman.
Secundi: H. J. Kouwenhoven, Voorburg; Ds. M. de Goede, Utrecht.
14. *Voor het geestelijk werk in de Noord-Oost-Polder:*
Ds. J. Smelik, Apeldoorn (samenroeper); Ds. S. Cnossen, Blokzijl; oudl. J. Veenstra, Meppel.
15. *Voor onderzoek naar de positie der Praeadviseerende leden:*
Prof. Dr. S. Greijdanus, Kampen (samenroeper); Dr. F. L. Bos, Vlaardingen; W. C. van Zwieten, Utrecht; Ds. J. Schelhaas, Roodeschool; H. C. Smit, Utrecht.
16. *Als Archiefbewarende Kerk:*
Groningen.
17. *Voor Toezicht op het Archief:*
Ds. J. van Bruggen, Assen (samenroeper); J. Boverhuis, Assen.
18. *Om te onderzoeken op welke wijze de zending onder de Joden behoort te worden voortgezet:*
Ds. H. Vogel, Nieuwer Amstel (samenroeper); Joh. v. d. Engel, Rotterdam; A. Gerber, Ermelo; Ds. D. K. Wielenga, Rotterdam.
19. *Voor de Geestelijke verzorging van en Evangelisatie onder de zeevarenden:*
Ds. Joh. Francke, Delfshaven (samenroeper); Ds. F. Tollenaar, Den Helder; G. J. Drost, Schiebroek; Mej. H. Salomons, Groningen; J. A. Zwaan, IJmuiden.
20. *Voor het uitschrijven van een bededag:*
De Classis 's-Gravenhage.
21. *Voor voorbereiding van de volgende Synode:*
De leden van het Moderamen dezer Synode.
- N.B. Er zijn geen deputaten benoemd voor België en Noord-Frank-

rijk; Argentinië, Londen en Curaçao, omdat deze gebieden historisch ressorteeren onder respectievelijk de Classis Dordrecht—Gorinchem, de classis Rotterdam en de Kerk van Den Haag-West, welke de geestelijke zorg voor deze gebieden hebben.

ARTIKEL 256.

Uit de Acta der besloten zittingen wordt naar de openbare zitting overgebracht, dat het schrijven van de Chr. Ref. Church (gezonden door Rev. R. J. Dankhof) door de Synode zal beantwoord worden, en dat in dit schrijven o.m. zal worden meegedeeld dat de Generale Synode besloten heeft Ds. D. van Dijk af te vaardigen voor het houden van een tournée door Amerika, en de kerken daar verzocht worden hun medewerking te willen verleen. Bijlage LIX.

Afvaardiging Ds. D.
van Dijk naar Amerika.

ARTIKEL 257.

De rondvraag wordt gehouden. Ds. J. Smelik vraagt of bij een eventuele volkstelling door onze Regeering, aan de leden onzer kerken ook moet worden geadviseerd, de postale aanduiding „onderh. art. 31” onder de aanduiding Geref. Kerken, aan te brengen.

Rondvraag.

Deze zaak wordt voorloopig overgegeven aan de Deputaten voor Correspondentie met de Hooge Overheid, die in de pers nadere adviezen hopen te geven.

ARTIKEL 258.

Op voorstel van het Moderamen wordt besloten dat de volgende Synode D.V. in Augustus 1949 zal samenkomen. De Kerk van Amersfoort wordt aangewezen als roepende Kerk.

Aanwijzing roepende
Kerk.

ARTIKEL 259.

Nadat het Agendum is afgewerkt, en de Synode dus aan het einde van haar werkzaamheden is gekomen, wordt op verzoek van den Praeses gezongen Psalm 90 : 9, waarna de Praeses het volgende slotwoord spreekt:

Slotwoord van den
Praeses.

Geliefde Broeders!

Zoo is dan nu aangebroken het oogenblik dat deze Generale Synode van De Geref. Kerken haar zittingen beëindigen gaat en gij, broeders afgevaardigden, weer tot den arbeid in de eigen plaatselijke kerk kunt terugkeeren. Want het agendum is afgewerkt. Nog maar enkele oogenblikken en de synode van Groningen bestaat niet meer. Wij allen zijn innig dankbaar, dat het nu zoover is. En dat om meer dan één reden. De arbeid dien we hier, krachtens opdracht van de kerken, die ons gedeputeerd hebben, verrichten moesten, stond toch onder den druk van het feit, dat, in dezen tijd van de wederopbouw en consolidatie van het kerkelijk leven, onze eigen plaatselijke kerken ons noode missen konden. We zijn er oprecht dankbaar voor, dat die plaatselijke kerken getoond hebben, dat zij het groote belang dezer synode van de kerken in het gemeen hebben doorzien en het offer hebben willen brengen haar ambtsdragers voor zoo langen tijd af te staan voor de gemeenschap der kerken.

Het zal wel niemand bevreemden, dat we nu, gekomen aan het eindpunt van onze synodalen weg, een oogenblik stilstaan om *terug te zien* op datgene wat op dien weg door ons is verricht. We hebben hard en zwaar gearbeid en ook geprobeerd het grondig te doen.

Toen ik — dwars tegen mijn eigen aanleg en begeeren in — geroepen werd als Uw praeses op te treden, heb ik me direct afgevraagd hoe in de situatie van het kerkelijk leven vandaag, deze functie door mij moest worden vervuld. Dit nu moest, naar mijn overtuiging beslissend zijn voor de wijze, waarop de leiding moest geschieden. Een jachtig haasten met het oog op de zoo noodzakelijke arbeid in de eigen kerk, zou kunnen leiden tot het nemen van niet goed door-dachte en dus onrijpe beslissingen met als gevolg, dat we in het kerkelijke leven zouden blijven zitten met onverteerde brokken. Leiden nu is ook een beetje vooruitzien. Daarom meende ik tijd te moeten geven tot rustig uitpraten, om zoo, zoo mogelijk, te komen tot eenparige besluiten.

Zeker, ik was me ten volle bewust, dat het gevaar dreigde, dat er wel eens teveel gepraat zou worden, maar ik meende dat risico toch te moeten nemen. Beter teveel praten dan te weinig. Echter, de „cost” gaat aan de „baet” vooraf, zegt een oud spreekwoord. En die „baet” hield ik voor oogen. Daarom nam ik de „cost” op de koop toe. Zoo heb ik geprobeerd de beraadslagingen ook te doen plaats vinden in een sfeer van rust, ook van rust-in-de-leiding.

Dat ik in mijn leiding vanwege mijn synodale jonkheid en onervarenheid, te kort geschoten ben, daarvan ben ik mij bewust. Vergeeft mij zoo ik in eenig ding tekort schoot. U allen, broeders, dank ik hartelijk, dat ge mij in de gebreken van mijn leiding zoo vriendelijk hebt willen dragen. In die dank wil ik bijzonder betrekken mijn mede-moderamenleden, die me nooit hun hulp hebben onthouden.

Wanneer we dan op den verrichten arbeid terugzien, geloof ik te mogen zeggen, dat we saam geworsteld hebben in de eenigheid des geloofs om in alles pal te staan voor de vrijheid, voor welke Christus ons heeft vrijgemaakt, geworsteld hebben om ons niet wederom een juk der dienstbaarheid te laten opleggen, noch ook zelf zulk een juk weer op te leggen aan de kerken, die we vertegenwoordigden. Gewichtige besluiten zijn genomen: ten aanzien van de Theol. Hoogeschool, het contact met de Christ. Gereform., de samenspreking met de deputaten van de synode-Duursema, 1905, de geestelijke verzorging van militairen, de „zaak Gocssens”, de zending en art. 13. In al deze besluiten ging het om de vrijheid, voor welke Christus ons heeft vrijgemaakt, een vrijheid, die we als een genadegave ontvangen hebben uit de doorboorde handen van den Christus en dus om het leven der waarlijk vrije kerken. In hoever ideaal en werkelijkheid elkaar dekken weet God alleen.

Toch, wanneer dit alles ons weer komt voor de aandacht, past het ons den psalmdichter ná te zeggen het van geloofs-ootmoed getuigende woord: Niet ons, o Heere, niet ons, maar Uwen Naam geef eer, om Uwer goedertierenheid en Uwer waarheid wil. Want de Heere is onzer gedachtig geweest. Dat is het geheim. Hij heeft ons gehoord als wij riepen. Dat is het geheim. Hij was het die ons droeg door de moeilijkheden heen en ons licht gaf in onze donkerheid en ons wees den weg in onze verlegenheid. Dat was het geheim. En Hij was het, Die ons getrouw maakte en gehoorzaam. Zijn Naam zij geprezen!

O zeker — en laat dat nooit naar den achtergrond gedrongen worden — wij moeten belijden, dat in onzen arbeid ook het vleesch zijn macht en invloed heeft gehad. Wij wéten het immers toch, dat ook onze beste werken in dit leven allen onvolkomen en met zonde bekleet zijn en dat de allerheiligsten in dit leven nog maar een klein beginsel der gehoorzaamheid hebben. Als we den arbeid hier verricht leggen in de weegschaal van den heiligen God, moeten we wel zeggen: zoo Gij Heere de ongerechtigheden gadeslaat, Heere wie zal bestaan? Maar we weten óók: bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt. We weten óók, dat Hij óns met onze werken wil aanzien in Christus.

En met deze wetenschap voor oogen kan een ieder Uwer nazeggen wat Ds. J. C. Sikkkel zoo ontroerend heeft gezegd in zijn preek bij de herdenking van zijn 25-jarige ambtsbediening over „Het vruchtdragend tarwegraan”. Neen, mijn roeping en dienst zijn niet ijdel in den Heere. O, ik weet het. Ik weet het door Gods genade, alle zelfverheerlijking is onvruchtbaar; en ik aanbid den Heere óók voor die onvruchtbaarheid; ik begeer die vrucht uit mijzelve niet. Ik wil ook door Gods genade liever sterven dan leven, opdat ik leve door het geloof des

Zoons van God alleen, Die ook mij heeft liefgehad en Zichzelf voor mij heeft overgegeven. Maar mijn vrucht is dan ook *uit Hem* gevonden, voor zooveel ik ook door Zijn genade en mijn dienst sterven mocht Uit mijzelf zijn enkel duisternis en dood, nevel en rook, dwaasheid en zonde. Wat in mijn dienst Gode tot eere en anderen tot zegen was en is, dat is enkel vrucht van de genade Gods in mij; vrucht alleen van het lijden en sterven van den Heere Jezus Christus; vrucht van het tarwegraan, dat stierf en vrucht voortbrengt. Het zaad des Woords, dat ontkiemde, vrucht droeg onder mijn dienst, bind ik in die vrucht tot een schove samen, en ik leg het met de liefde en den lof mijner ziel neder aan de doorboorde voeten van den Zoon van God."

Ik mag niet nalaten een oprecht woord van dank te spreken tot een ieder die op eenige wijze heeft meegewerkt aan een goeden gang van zaken.

Ik denk aan de Commissies, haar voorzitters en rapporteurs, die zooveel voorbereidenden arbeid hebben verricht; ik denk aan de dienende bescheidenheid der prae-adviseurs; ik denk aan de commissie, die het persverslag verzorgde en van welke sommige leden getrouw de hun door de synode gegeven opdracht hebben vervuld; ik denk aan den eersten scriba, die altijd, nacht en dag, in de weer is geweest, onvermoeid; ik denk aan den tweeden scriba, die bescheiden als hij is, in alle stilte zich van zijn taak gekweten heeft; ik denk aan den assessor, ook al zat hij vaak in den nood om het woord te *moeten* voeren aan mijn linkerhand te zuchten als een stofzuiger, en die me altijd weer hielp; ik denk aan de beide meisjes van het bureau der Synode, die zoo ontzaggelijk veel werk verzet hebben als stille krachten op den achtergrond; ik denk aan de kerk van Groningen, die ons zoo hartelijk ontving en aan haar regelingscommissie, welke met ons zooveel heeft te doen gehad, en voor ons zoo goed heeft gezorgd; ik denk aan de gastheeren en gastvrouwen, die hun huis zoo bereidwillig openstelden; en ik denk, last but not least, aan den koster, zijn vrouw en trouwe helpers en helpsters, die ons verzorgden alsof we hun eigen kinderen waren en ons tracteerden alsof we elken dag jarig waren. Aan een ieder zeg ik heel hartelijk dank.

En nu gaan we dan uit elkaar. Iets moois en blijvends nemen we voor ons leven mee: de herinnering aan broederschap in het geloof. Maar, heengaande, werpen we onwillekeurig den blik vooruit, in de toekomst. Wat zal die brengen aan de kerken, wier gedeputeerden wij waren? God alléén weet het. Wij behoeven het niet te weten. Waar het voor ons op aankomt is, dat wij, naar het woord van Christus, waken en bidden, dat we niet komen in verzoeking. Want dit weten we naar het Woord des Heeren toch wel: dat er in ons kerkelijk leven zeker elken dag tot ons komen zal de verzoeking om niet te staan voor de vrijheid voor welke Christus ons heeft vrij gemaakt. Wij zullen gezocht worden. Daar is één, die ons zoekt om ons van die vrijheid af te trekken. Dat is hij, die, naar de Schrift zegt, heeft kleinen tijd, maar grooten toorn. Dat is hij, die alweer bezig is zich gereed te maken voor den volgende veldslag — misschien de laatste — die nog heviger en bloediger zal zijn dan de vorige.

Laat ons waken en bidden, dat we niet in de verzoeking komen in onze kerken een tegenstelling te gaan maken tusschen ouderen en jongeren. Dat gevaar voor de vrijheid, voor welke Christus ons heeft vrijgemaakt, dreigt. Vergeten we niet: de Heere heeft ze beiden gemaakt. Dat is een ordening van Hem. En wie de ordeningen Gods schendt, dien zal God schenden. De ouderen kunnen de jongeren niet missen, want 't is Pinksteren geweest en zij kunnen niet missen hun profeteeren en gezichten zien. Maar ook de jongeren kunnen de ouderen niet missen, want het is Pinksteren geweest en zij kunnen niet missen hun droomen.

Laat ons waken en bidden, dat we niet komen in de verzoeking het waandenkbeeld te gaan huldigen, dat het kerkelijk leven dan pas normaal functioneert als men het aantal bepalingen slechts vermenigvuldigt en zoo bindingen maakt, b.v. óók boven de K.O. en vergeet, dat alléén over het functioneeren van het kerkelijk leven wordt beslist door het feit of de geest onder ons goed is. Als die geest goed is — en dat is hij slechts als hij zich onderwerpt in gehoorzaamheid aan

het Woord des Heeren — ja dan functioneert het kerkelijk leven goed. En zoo niet, dan komen we in een verzoeking, die ons rooft de vrijheid voor welke Christus ons heeft vrijgemaakt.

Laat ons waken en bidden, dat we niet komen in de verzoeking afgoderij te bedrijven met de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk . . . ten koste weer van de vrijheid in Christus. O, waar is en blijft een kinderlijk eenvoudig leven door het geloof uit en bij het Woord, dáár waakt en bidt men en komt de Booze niet met een verzoeking.

Nog eenmaal. Laat ons waken en bidden, dat we niet komen in de verzoeking de practijken van het kerkelijk leven en de kerkelijke arbeid, plaatselijk en ook in het verband der kerken, óóit één oogenblik los te maken uit de eschatologische spanning. Want: de Heere komt, en Hij komt met haast. De wederkomst van onzen Heere Jezus Christus mag nooit voor ons zijn slechts een artikel uit de confessie, dat niet méér beteekent dan een pro-memoriepost op de geestelijke begroting der kerk, want héél ons denken en zijn en doen moet elken dag beheerscht worden door het feestelijke: de Heere komt en Hij komt met haast. Eenerzijds de groote draak, die geworpen is op de aarde, is bezig zijn machten te groepeeren voor de volgende phase van den strijd en zijn kracht een troon en macht te geven aan het beest uit de zee, terwijl het beest uit de aarde bezig is al de macht te oefenen van het eerste beest in tegenwoordigheid van hetzelfde en dat allen saam in één actie tegen den Heere en tegen Zijn gezalfde en dus tegen Zijn kerk.

Andererzijds Christus Jezus, de Heer der heerlijkheid, die alles zoo en daardoor heenstuurt naar den grooten eindstrijd, dat beteekent naar zijn groote eindoverwinning en de dag van Zijn wederkomst. Hij is bezig alles te zetten in de spanning van het einde.

Nu, die spanning beheersche niet alleen ons persoonlijk leven en onzen arbeid, maar ook 't leven der kerk, haar prediking, haar gebed, haar onderwijs, haar regeering, haar tucht, haar armverzorging, alméér: de Heere komt en Hij komt met haast.

O, als Hij komt, moge Hij ons allen zóó vinden, dat wij, Zijn kerken, Zijn geloovigen-in-het-ambt, Zijn ambtsdragers, palstaan en vast voor de vrijheid, voor welke Christus ons heeft vrijgemaakt en niet wederom met een juk der dienstbaarheid bevangen. De lendenen omgord en de lampen brandende, en 't lied der hope op Zijn toekomst in het hart en op de lippen:

Wij zegenen, O Heer! Uw goedheid al den dag!
Geef, dat eeuw in eeuw uit ons lied U loven mag,
Geef, dat wij bij Uw komst onstraffelijk wezen mogen!
Ontferm, ontferm U, Heer! toon ons Uw mededogen!
Op U steunt onze hoop, o God van ons vertrouwen!
Zij worden nooit beschaamd, die op Uw goedheid bouwen.

ARTIKEL 260.

Namens de Praeadviseerende leden richt zich Prof. Dr. S. Greijdanus met de volgende toespraak tot de Synode:

*Broeder Voorzitter,
en overige Broeders,*

Nu het mij toevalt, namens het college van Hoogleraren-Praeadviseurs, bij het uiteengaan een woord tot U te spreken, zij dit allereerst een woord van dank, dat Gij ons in Uw midden als zoodanig hebt willen uitnoodigen en ontvangen. Dat was voor ons niet alleen eene eere, maar legde ons ook verantwoordelijkheid op. En naar de onderwerpen die behandeld werden, gewichtiger waren, was deze verantwoordelijkheid te beteekenisvoller.

Was ons advies niet altoos eenstemmig, dan mocht dit voor U meebrengen het bezien van eenige zaak ook van een anderen kant, onwillekeurig kon het voor U ook aanbrengen zekeren last. Want dan kon dat tot slingering van opinie leiden, eenige moeilijkheid veroorzaken, moest eene keus gedaan worden.

Zegt het Spreukenboek: de behoudenis is in de veelheid der raadslieden, 11 : 14, dan komt het daarbij toch maar aan op goeden raad. Absalom had in zijn moordvoornemen beter kunnen slagen alleen met Achitofel als raadsman, dan toen hij ook Husai 's advies inwon. Aan veelheid van raadslieden kan dus ook gevaar verbonden zijn. Ook van veelheid van hoogleraren-praeadviseurs ter Synode, zooals we in voorgaande jaren wel hebben kunnen zien.

Maar dit nu verder daargelaten.

Deze Synode was wel van bijzondere beteekenis.

Zij was in zekeren zin eene eerste.

Want wel hebben we ook reeds in October van het vorige jaar eene Synode onzer Gereformeerde Kerken gehad, doch slechts eene voorloopige, tot regeling van toen zeer dringende zaken. En ook hare beslissingen zijn van gewichtige beteekenis. Maar nu hebben we eene eerste „gewone” Generale Synode gehouden. Zeker, reeds in 1571 kwamen de Gereformeerde Kerken dezer landen in Generale Synode bijeen. En sedert zijn er telkens weer zulke Synodes van onze Gereformeerde Kerken hier te lande gehouden, in vorige eeuwen, in deze eeuw. Inzoover was deze Synode slechts eene voortzetting van wat vroeger, en vele malen, geschiedde. Maar daar is intusschen iets zeer droefs gebeurd. In de Gereformeerde Kerken dezer landen, waarmede wij tot vóór kort in kerkverband leefden, is een droeve afval gekomen van Gereformeerd belijden der Waarheid en van Gereformeerd handelen in kerkregeering en tuchttoefening. Hare Generale Synodes van 1939—1943, 1943—1945, hebben geëischt als Goddelijke waarheid te leeren, wat niet met Gods Woord en onze Drie Formulieren van Eenigheid overeenstemt, en hebben met tegen ons Gereformeerde kerkrecht ingaande tucht-oefeningen deze verkeerde besluiten willen handhaven. En die van 1946 heeft dit alles goedgekeurd, zij het dat zij z.g.n. om „de veranderde situatie” met eene „vervangingsformule” kwam voor een deel der „verklaring” van 1905.

Vanwege dezen afval dezer kerken, en gedwongen door deze onrechtvaardige uitbanningen door haar, zijn onze Gereformeerde Kerken wel genoodzaakt, met allerlei kerkwerk als opnieuw te beginnen. De kerkelijke zaken moeten weer in goede orde gebracht worden, opdat in ons kerkelijk leven alles geschiede en gedaan kunne worden naar Gods Woord. En voorzover mogen we spreken van eene eerste gewone Generale Synode onzer Gereformeerde Kerken dezer landen, die nu weer gehouden is.

Allerlei belangrijke zaken moesten besproken en geregeld worden. Ik behoef maar te noemen de quaestie van 1905; de vraag van vereeniging met de Christelijke Gereformeerde Kerk; het schrijven namens de Synode der Kerken die ons uitgeworpen hebben uit ambt en bediening, om samen te spreken; ook de zaak van art. 13 K.O.; en nog meer, dat ik hier niet alles behoef te memoreeren.

Op de beteekenis van alle deze zaken, en op de merites Uwer beslissingen dien-aangaande, wil ik niet nader ingaan. Onze menschenlijke oordeelen over wat geschiedt, blijken later meermalen weinig of in het geheel niet overeen te komen met wat metterdaad gebeurt. Wat wij samen als van gewichtige beteekenis aanzien, heeft wel eens heel weinig gevolg of effect en wat wij als een te verwaarloozen factor meenen te mogen beschouwen, blijkt later meermalen juist van grooten invloed. Wij zijn klein van verstand, ondiep van inzicht, en weten van de toekomst niet meer, dan we uit Gods Woord desbetreffend geopenbaard ontvangen. De geschiedenis zal aan het licht brengen de beteekenis ook van den arbeid en de besluiten dezer Synode, of liever, God zal dat doen in en door haar. Laten wij dus afwachten wat in dezen komt, en voorts verbeiden den dag der dagen, wanneer de Heere alles wat geschied is, in het licht zal stellen, en de rechte beteekenis van wat door menschen, ook door Synodes, ook door deze Synode, gedaan werd, zal doen aanschouwen. We handelen dan naar de vermaning van den apostel Paulus, die schreef: Zoo dan, oordeelt niets vóór den tijd, totdat de Heere zal gekomen zijn, welke ook in het licht brengen zal hetgeen in de duisternis verborgen is, en openbaren de raadslagen der harten; en alsdan zal een iegelijk lof hebben van God, 1 Cor. 4 : 5.

Toch stelt dit woord der Heilige Schrift ons eene ontzaglijke waarheid voor oogen, die we wel steeds bedenken mogen, en waardoor al wat we doen, immers

zoo gewichtige beteekenis erlangt. De tijd is als een stroom. Er is geen stilstand. Altijd gaat de beweging door. Het is oogenblik op of na oogenblik. Maar en komt nimmer terug. Wat wij verzuimden, kunnen we nooit weer inhalen. Wat we misdeden, kunnen we nimmer herstellen. Het is geschied, en blijft gebeurd, en kan te geener stonde ongedaan gemaakt worden, al is het, dat we het effect ervan later misschien veranderen mogen. Zoo is ons leven in den tijd ook als een onophoudelijk doorstroomende vloed, die geen enkel oogenblik stil ligt, maar immer voorwaarts zich beweegt tot zijne uitmonding in de zee. Nimmer rust, nooit iets dat blijft, alles is slechts voor een oogenblik daar, en weg is het weer, verdwenen, en we zien het in dezen tijd nooit terug. Wat gedaan is, is gedaan. Wat misdaan is, is verkeerd gedaan. Wat verzuimd is, is verzuimd. Wat voorbij is, is heengegaan en keert nimmer weer.

En toch... de tijd rust in de eeuwigheid. We zouden ook kunnen zeggen: de tijd is de eeuwigheid, maar de eeuwigheid in beweging. Die beweging gaat voorbij. De eeuwigheid blijft. De wereld vergaat. Maar de wereld blijft ook. De mensch sterft en valt weg, maar straks staat hij weer op en is hij er weer. En al wat wij doen in dezen tijd, goed of kwaad, door positief handelen, of door negatief verzuim, heeft daarom eeuwigheidswaarde of eeuwigheidsonwaarde, beteekenis ten goede of ten kwade tot in alle eeuwigheid. Niets uitgezonderd. Zelfs het allergeringste niet. Wat wij daarom doen in dezen stroomenden tijd, in deze al maar voortvloeiende en zich onophoudelijk verdringende oogenblikken, doen we tevens als in de eeuwigheid. Straks brengt God het weer alles in het licht voor aller oog, en zien wij, en allen daarvan het eeuwig effect. Want wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrage hetgeen door het lichaam geschiedt, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad, 2 Cor. 5 : 10. Dat is de realiteit van ons leven, de werkelijkheid van al ons doen en laten, van aller menschen leven en handelen, ook van alle doen van Generale Synodes.

In Zijn Woord heeft God ons dat geopenbaard.

Dat te bedenken, doet ons den waren, ontzaglijken ernst aanschouwen van ons leven en van ons doen ook in het kerkelijke en synodale leven. Alles gaat voorbij, en toch blijft ook weer alles, zij het in gewijzigden vorm en toestand, tot in eeuwigheid, alle eeuwigheid.

Maar wat naar Gods Woord gedaan is, blijft ook, en blijft doorwerken ten goede in dezen tijd, en ook in alle eeuwigheid. Zalig zijn de dooden die in den Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid; en hunne werken volgen met hen, Openb. 14 : 13.

Hoe zullen wij eens, in de eeuwigheid, terugzien op hetgeen we nu als Generale Synode onzer Gereformeerde Kerken te Groningen te zamen hebben beraadslaagd en besloten? Het zal wel niet anders kunnen zijn dan met de aanschouwing en erkentenis onzerzijds van veel verkeerdheid en gebrek. Want wij zijn zondaars en gebrekkig heel ons leven ook in en bij alles wat wij doen. Zelfs in den dienst des Heeren. Nimmer kunnen we het Bloed der verzoening, dat van betere dingen spreekt dan Abel, Hebr. 12 : 24, ontberen bij en over alles wat wij doen, zelfs bij onze heiligste verrichtingen. Moge dat dan ook ons besprengen en reinigen van al het verkeerde, dat wij in dezen synodalen dienst gezondigd zouden hebben.

Aan den anderen kant is ook waar, dat de apostel schrijft: Zoo dan mijn geliefde broeders, zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet dat Uwe arbeid niet ijdel is in den Heere, 1 Cor. 15 : 58. Wat Gij en wij te samen nu mochten doen in 's Heeren dienst voor Zijne Kerk naar Zijn Woord, zal niet ijdel blijken in den Heere, want dat is 's Heeren eigen werk in en door ons. Uit Hem toch, en door Hem, zijn alle dingen, ook die door Zijn Kerk en dienaars, en de Synoden Zijner Kerk, geschieden naar Zijn Woord. Daarom moet en zal het ook alles zijn tot Hem, d. i. tot Zijne eere.

ARTIKEL 261.

De Assessor richt zich vervolgens tot den Praeses met de volgende woorden:

Toespraak van den
Assessor.

Hooggeachte Praeses, Ds. Knoop,

Er voltrekt zich op dit oogenblik op deze preekstoel een wonderlijk ding, in meer dan één opzicht. Het is een wonderlijk ding, dat ik nu, achter Uw rug, over U mag spreken, zonder dat dit een kwetsende beteekenis heeft. In de tweede plaats is het wonderlijk dat Uw kleinheid hier mijn grootheid doet wassen.

Nadat ge dan allen hebt bedankt, die voor dankzegging in aanmerking zijn gekomen of misschien slechts meenden te komen, heb ik zoo oudergewoonte als assessor de roeping om U te danken voor wat Ge als praeses voor ons zijt geweest. Indien het ooit voor een assessor een zware last was, een praeses te danken voor zijn praesidiaat, voor mij is dit werk zeker niet zwaar. Toen de Synode ging vergaderen, stond het nog niet vast — zooals vroeger wel dikwijls —, wij hadden hier nog geen ervaring —, wie praeses zou zijn. Toen Gij waart gekozen, geloof ik niet, dat de Synode met een bevend hart U de leiding toevertrouwde, maar ik geloof dat Uw hart wel beefde. Wij waren overtuigd dat het goed zou gaan. *Gij* hebt U afgevraagd hoe *Gij* het er af zoudt brengen. De ondervinding heeft geleerd, dat deze vergadering geen betere keuze had kunnen doen.

Ds. Knoop, Gij hebt het best gedaan. Gij geeft een vaste leiding, zonder heerschappij te voeren; Gij hebt haast gemaakt, zonder er haastwerk van te maken. Gij hebt nooit getracht Uw eigen overtuiging te laten heerschen over de besprekingen. Gij waart als praeses volmaakt eerlijk en objectief; nooit waart Gij bang, dat Ge Uw zin niet zoudt krijgen, maar wel, dat Gij aan de vergadering of aan de leden geen voldoende gelegenheid zoudt geven zich uit te spreken, en hun zoo onrecht te doen.

Gij waart een groot praeses, klein alleen hierin, dat Ge soms zoo angstig om U heen zaagt en vroegt: mag ik dit wel doen, broeders, mag ik dit nu zoo wel doen? Dit laatste als antwoord op Uw stofzuiger-episode!

Gij waart gaaf in de uitoefening van het praesidium.

Uw objectiviteit, Uw vriendelijkheid, Uw telkens naar buiten brekende geestigheid, maar bovenal Uw — onder en in alles werkend — geloof, waardoor Gij heel den arbeid van de Synode zaagt als geloofswerk, een werken voor 's Heeren zaak en Kerk, waren oorzaak, dat de vergaderingen zoo goed verliepen, dat de goede toon, de broederlijke zin nooit verloren gingen. Ds. Knoop, Gij hebt het best gedaan.

Aanvaard daarvoor nu den hartelijken dank der vergadering.

Danken wil ik U ook uit naam van de leden van het moderamen.

Gij hebt nooit — ofschoon Gij daartoe het recht zoudt hebben gehad — onder ons verkeerd als *de meeste*. Gij waart ons een commilito, een goed kameraad.

Wij hebben — en nu spreek ik vooral persoonlijk — zooveel aan U gehad. U naast ons te mogen hebben, U, dien de laatste jaren ons hadden doen kennen als een man van geloof en groote geloofsmoed, dat gaf ons een gevoel van kleinheid. Schertsend (want het is moeilijk met U anders dan schertsend te spreken) heb ik eens tegen U gezegd: „als ik lichamelijk niet zooveel groter was dan Gij, ik zou mij tegenover U heelemaal *niets* gevoelen”. En hoe goed is dat voor een mensch zichzelf telkens heel klein te leeren zien. Wij danken U voor wat Gij voor ons zijt geweest.

Hoe wonderlijk heeft onze God de dingen geleid.

In 1942 sleepte zich door de velden rondom Dachau voort, een man in een gestreept boevenpakje. Uitgeteerd tot op het gebeente; in te kleine schoenklompen, met zwerende voeten; den dood nabij. Hij droeg schande en smaad om Christus' wille, om der wille van

„de Roos, ontsprongen,
aan Jesse's oude stam”,

van Wien men hem dwong te spreken, opdat men daarmee zou kunnen spotten en Hem zou kunnen honen. Een voorwerp van spot! En nu, Ds. Knoop — die man waart Gij immers — nu hebt Gij hier mogen zitten als praeses, door Uw broeders geëerd en met liefde omringd. De Heere heeft U gegeven genade en eere. Ook was het voor onze Synode een eere, zulk een praeses te hebben. Een man van geloof en geloofsmoed. Een man...

Maar wat spreek ik toch.

Wat is dat, wat is dat voor een gewoonte om aan het einde van een Synodevergadering den preses nog eens extra te danken voor zijn werk en te prijzen zijn persoon?

Wordt daardoor niet geaccentueerd het gevaar, dat aan elke vergadering van een Generale Synode kleeft?

Een gevaar, zegt Gij?

Ja, dit gevaar, dat wij onszelf als mannen zoo gaan gevoelen. Dat wij ons verbeelden gaan te zijn de zwoegers, de bouwers, die groote dingen doen, die het leven van de Kerken dragen, en schragen. Dat *wij* het zijn die iets tot stand brengen, in wier handen de welstand en de toekomst der Kerken liggen.

Daarom is het zoo erg, dat een Synode al maar door vergaderen zou; dat de Kerken ook zelve het gevoel zouden krijgen, dat zij door de Synode gedragen worden en zonder die Synode niet kunnen.

Daarom is het zoo goed dat deze Synode verdwijnt, dat de leden van de Synode met de leden van het moderamen weer onderduiken als doodgewone leden van de Kerk, opdat de Kerken niets anders overhouden, om op te steunen, dan den Heere zelf.

Laat ons vasthouden aan wat Prof. Greijdanus zooëven gezegd heeft: „God geve Zijn zegen, over wat gedaan en besloten is naar Zijn Woord en wil!”

Laat ons er naar jagen, er om bidden, dat wij de menschen, dat wij onszelf hoe langer hoe meer kwijtraken, om alleen over te houden, alléén, een kinderlijk, maar tegelijk een mannelijk sterk begeeren, om, in Gods kracht *Gods* werk te doen, Gods Woord tot heerschappij te doen komen.

Ds. Knoop, blijf klein onder de eere, die de Heere U heeft bereid, de eere die U vandaag wordt gegeven. Ja; — ik hoor 't U al weer schertsend zeggen —: „Ik ben toch klein,” maar wij verstaan elkaar wel. Ik weet hoe Gij in Uw hart tegenover deze dingen staat. Zoo dan, Ds. Knoop, mannenbroeders, laat ons klein zijn voor den Heere, zwak in onszelf, sterk in Hem.

Zoo komen wij uit, waar ook de Praeses stond, toen hij zijn sluitingsrede eindigde:

„Op U staat onze hoop, o God van ons vertrouwen,
Zij worden nooit beschaamd, die op Uw goedheid bouwen.”

ARTIKEL 262.

Sluiting.

Nadat op verzoek van den Assessor nog gezongen is Gezang 23 : 6 — en deze den Heere gedankt heeft voor al den zegen die genoten is, en gebeden heeft voor den opbouw der Kerk, sluit de Praeses deze Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland.

H. KNOOP, *Praeses*.

D. VAN DIJK, *Assessor*.

B. A. BOS, *1e Scriba*.

C. H. LINDEBOOM, *2e Scriba*.

BIJLAGEN

BIJLAGE I.

STICHTING VOOR DE FINANCIËELE VERZORGING VOOR DE
OPLEIDING TOT DEN DIENST DES WOORDS IN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

(Vrijgemaakt naar Art. 31 K.O.)

Penningmeester: C. Lettinga.
Herm. Coleniusstraat 13. Telefoon 27610.
Bankier: Groningsche Boaz-Bank.

Groningen, April 1946.

Aan den Raad der Gereformeerde Kerk te Groningen.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heeren,

Overeenkomstig art. 9 der acte van Oprichting van de „Stichting voor de Financieele Verzorging van de Opleiding tot den Dienst des Woords in de Geref. Kerken in Nederland” hebben wij de eer U hiernevens te overhandigen de Exploitatierekening over het tijdvak Nov. 1944— 31 December 1945 en de balans per laatstgenoemden datum met een toelichting van de voornaamste posten.

Hieruit blijkt dat de Stichting einde 1945 beschikt over een Steunfonds van f 88.107.37 en een Reserve voor Loopende Uitgaven van f 12.328.62, een resultaat dat niet onbevredigend mag worden geacht.

Er dient echter te worden opgemerkt dat de exploitatie van de Theol. Hoogeschool zich nog altijd in een stadium van voorbereiding bevindt, zoodat conclusies ten aanzien van de verhouding tusschen jaarlijksche inkomsten en uitgaven nog niet kunnen worden getrokken.

Wat de uitgaven betreft, moet er mee worden gerekend, dat alleen aan de professoren Greijdanus en Schilder over het geheele jaar 1945 honorarium is betaald, aangezien de professoren Deddens, Holwerda en Lector Mulder eerst resp. 1, 7 en 13 Nov. j.l. hun colleges zijn begonnen en prof. Veenhof daarmede nog geen aanvang heeft kunnen maken. Ook de pedel is eerst 15 Oct. j.l. in dienst getreden, terwijl voorts de algemeene kosten — administratie, reis- en verblijfkosten etc. — slechts op de laatste maanden van 1945 betrekking hebben.

De jaarlijks terugkeerende uitgaven uit hoofde van bovengenoemde rekeningen zullen derhalve niet onbelangrijk hooger zijn dan die welke op de exploitatierekening van 1945 voorkomen.

Met betrekking tot de inkomsten moge er aan worden herinnerd eenerzijds dat de opbrengst der collecten bij tal van Kerken, met name bij die in het Noorden des lands, kort na de vrijmaking, abnormaal hoog was, hetgeen in sommige gevallen ook van de Contributies geldt, anderszijds dat blijkens den hierbij gevoegden staat een groot aantal kerken over 1945 nog geen collecten en contributies hebben afgedragen. Het is niet uitgesloten dat vele kerken wel reeds voor de Opleiding collecteeren en met het werven van contribuanten begonnen zijn, doch tot dusver, ondanks een desbetreffend verzoek van de Synode van Enschede, in gebreke bleven de gelden aan den penningmeester der Stichting over te maken.

Ook van Uwe vergadering moge daarom een beroep worden gedaan op alle tot het Verband behorende kerken om vier maal per jaar voor de Opleiding te collecteeren, de werving van contribuanten zooveel mogelijk te activeeren en de opbrengsten regelmatig op de rekening van den penningmeester te storten, aangezien anders geen inzicht in de financieele draagkracht der Stichting kan

worden verkregen, hetgeen voor de exploitatie der Theologische Hoogeschool en haar verderen uitbouw toch onontbeerlijk is.

Hoewel er over 1945 bereids eenige college- en examengelden werden ontvangen, zijn hiervan nog slechts enkele ten bate der exploitatierekening geboekt, omdat de volledige afrekening daarvan bij het opmaken der balans nog niet was binnengekomen. De pedel is thans bezig van de ontvangen collegegelden een afzonderlijke administratie aan te leggen, zoodat bij de volgende verantwoording ook daarvan een overzicht kan worden verstrekt.

In verband met hetgeen boven werd opgemerkt zal het U duidelijk zijn dat een begrooting van inkomsten en uitgaven, welke volgens de bepalingen der Stichtingsacte bij Uw College moet worden ingediend, thans nog niet kan worden opgemaakt. Wij volstaan daarom voor ditmaal met een globale raming der uitgaven voor 1946, welke volgens de hieraan toegevoegde bijlage f 57.500 bedraagt. Dit belangrijk bedrag moge alle kerken tot de uiterste offervaardigheid nopen!

Het Stichtingsfonds valt uiteraard buiten de exploitatierekening, doch zal moeten dienen tot bestrijding der uitgaven voor de huisvesting der Theologische Hoogeschool. Als bekend is het voormalige gebouw van het Hospitium door de Stichting aangekocht. De boekwaarde per 31 December 1945 ad f 40.00 zal nog moeten worden verhoogd met de kosten van overschrijving etc. en voorts met de kosten der verbouwing, waarvan het totale bedrag nog niet kan worden geraamd, doch dat zeer belangrijk zal zijn. Blijkens den bijgevoegden staat is er nog een groot aantal kerken, dat niet tot het Steunfonds heeft bijgedragen. Ook hierop moge door Uw college de aandacht worden gevestigd.

Namens het Bestuur der Stichting voor de Financiële Verzorging van de Opleiding tot den Dienst des Woords in De Gereformeerde Kerken in Nederland (vrijgemaakt naar art. 31 K.O.).
C. LETTINGA, penningmeester.

BALANS PER 31 DECEMBER 1945.

| ACTIEF | | PASSIEW | |
|----------------------------------|---------------------|---------------------------------|---------------------|
| Gebouwen | f 40.000.— | Installatiekosten | f 3.750.— |
| Kas | - 409.87 | Passiva „Hospitium” | - 53.520.— |
| Giro | - 423.80 | Exploitatie Theol. Sch. | - 1.000.— |
| Gron. Boaz-Bank | - 71.860.40 | Diversen | - 30.— |
| Twentsche Bank N.V. | - 7.000.— | Loonbelasting | - 790.51 |
| Collecten | - 12.434.53 | Vereveningsheffing | - 27.56 |
| Contributies | - 1.729.25 | Honoraria | - 870.— |
| Steunfonds (vordering) | - 28.560.20 | Reserve Pensioenen | - 10.946.64 |
| Activa „Hospitium” | - 7.897.85 | Reserve Lopende Uitg. | - 12.328.62 |
| Honoraria | - 1.054.50 | Steunfonds | - 88.107.37 |
| | <u>f 171.370.70</u> | | <u>f 171.370.70</u> |

EXPLOITATIHEREKENING

van November 1944 t.m. 31 December 1945

| DEBET | | CREDIT | |
|--|--------------------|------------------------|--------------------|
| Honoraria | f 19.538.53 | Collecten | f 37.392.— |
| Installatiekosten | - 3.750.— | Contributies | - 15.300.50 |
| Exploitatie Gebouw | - 1.057.72 | Examengelden | - 250.— |
| Algemeene kosten | - 717.37 | Intrest | - 116.33 |
| Vereveningsheffing | - 44.44 | | |
| Afschrijving Gebouw | - 3.823.15 | | |
| Idem Activa „Hospitium” | - 299.— | | |
| Res. Contractueele Verplichting | - 1.500.— | | |
| Reserve Pensioenen | - 10.000.— | | |
| Reserve Loopende Uitg. | - 12.328.62 | | |
| | <u>f 53.058.86</u> | | <u>f 53.058.86</u> |

TOELICHTINGEN

I. BALANS.

1. **Gebouw.**

| | |
|--|-------------|
| De koopsom van het gekochte voormalig „Hospitium” bedraagt | f 43.823.15 |
| Afschrijving | - 3.823.15 |
| Balanswaarde per 31 December 1945 | f 40.000.— |

2. **Activa „Hospitium”.**

| | |
|---|------------|
| Tot de overgenomen bezittingen van het „Hospitium” behoorden | |
| een vordering op twee banken en de girodienst totaal ad | f 7.896.85 |
| tevens een effect (aandeel Onesiforus Bank) ad | - 300.— |
| | f 8.196.85 |
| Afschrijving op het effect | f 299.— |
| Balanswaarde per 31 December 1945 | f 7.897.85 |

Er zullen nog enkele bedragen (thans nog onbekend) moeten worden betaald in verband met de afwikkeling van de financiën van het „Hospitium”. Uit bovengenoemde middelen zullen deze kosten moeten worden bestreden.

3. **Collecten.**

Het vermelde bedrag ad f 12.434.83 is de opbrengst van in 1945 gehouden collecten, welke tusschen 1 Jan. 1946 en 26 Febr. 1946 bij de Stichting zijn gedeponeed. Opgemerkt moet worden dat ook na 26 Febr. 1946 nog collecten over 1945 zijn gestort, omdat verschillende kerken op dien datum nog niet aan hun verplichtingen hadden voldaan.

4. **Contributie.**

Het bedrag ad f 1.729.25 vertegenwoordigt de in 1945 verzamelde bijdragen, welke tusschen 1 Jan. 1946 en 26 Febr. 1946 overgemaakt werden. Ook hier geldt, evenals onder „collecten” is opgemerkt, dat opbrengsten van contributies over 1945 nog niet op 26 Febr. 1946 waren binnengekomen.

5. **Steunfonds.****Debet.**

Van 1 Jan. 1946—26 Febr. 1946 is ten behoeve van het steunfonds gedeponeed een som van f 28.560.20. Dit bedrag is op 31 Dec. 1945 als vordering op de balans opgenomen. Vele kerken hadden hun bijdrage voor dit fonds op 26 Febr. 1946 nog niet overgemaakt.

Credit.

Het totaal voor het Steunfonds bijeengebrachte kapitaal tot 26 Febr. 1946, dat werd overgemaakt, bedraagt f 88.107.37

We merken op dat uit deze som moet voldaan worden de onder „Passiva Hospitium” vermelde schuld ad f 53.520.— en bovendien de verbouwingskosten van het voormalig „Hospitium”.

6. **Honoraria.****Debet.**

Op 31 Dec. 1945 vooruit betaald honorarium over 1946 f 1.054.50

Credit.

Op 31 Dec. 1945 nog verschuldigd honorarium over 1945 f —

7. **Passiva „Hospitium”.**

Onder dit hoofd zijn vermeld de overgenomen schulden van het voormalig „Hospitium”.

De specificatie hiervan luidt:

| | |
|---|------------|
| 3½ % Obligatieleening „Hospitium” | f 48.200.— |
| Te betalen coupons idem (schatting) | - 2.000.— |
| Schuld Molestverzekering | - 320.— |
| Contractueele Verplichting | - 1.500.— |
| Totaal | f 52.020.— |

Toevoeging aan Contractueele Verplichting uit de

Exploitatierkening f 1.500.—

Balanswaarde per 31 December 1945 f 53.020.—

De Obligatieleening is per 15 Mei 1946 aflosbaar gesteld. Wij verwijzen naar de onder „Steunfonds” gemaakte opmerking inzake deze balanspost.

| | |
|---|-------------|
| 8. Reserve Pensioenen. | |
| Ingehouden pensioenpremie tot 31 Dec. 1945 | f 946.64 |
| Toevoeging uit de exploitatierekening | - 10.000.— |
| | <hr/> |
| Reserve per 31 Dec. 1945 | f 10.946.64 |
| | <hr/> |
| 9. Installatiekosten. | |
| Op 31 December 1945 verschuldigd voor vergoeding installatiekosten van eenige hoogleraren | f 3.750.— |
| | <hr/> |
| 10. Reserve Loopende Uitgaven. | |
| Reserve per 31 December 1945 | f 12.328.62 |
| | <hr/> |

II. EXPLOITATIEREKENING.

| | |
|---|-------------|
| 11. Collecten. | |
| Het totaal der gehouden collecten over 1945, aan ons overgemaakt tot 26 Febr. bedraagt | f 37.392.— |
| | <hr/> |
| 12. Contributies. | |
| Totaal ontvangen contributies over 1945 tot 26 Febr. 1946 | f 15.300.50 |
| | <hr/> |
| 13. Interest. | |
| De interest van banken over 1945 bedraagt | f 116.36 |
| | <hr/> |
| 14. Honoraria. | |
| Totaal uitgegeven honoraria | f 19.538.56 |
| | <hr/> |
| De specificatie hiervan is: | |
| Prof. Dr. K. Schilder | f 11.250.— |
| Prof. Dr. S. Greijdanus | - 4.938.— |
| Prof. P. Deddens | - 1.333.34 |
| Prof. B. Holwerda | - 1.030.55 |
| Dr. R. Dam | - 375.— |
| Dr. H. M. Mulder | - 195.— |
| Pedel J. Bos | - 416.67 |
| Totaal | f 19.538.56 |
| | <hr/> |
| 15. Installatiekosten. | |
| Verstreckte vergoeding inzake installatiekosten aan de Hoogleraren P. Deddens, B. Holwerda en C. Veenhof $3 \times f 1.250.—$ | f 3.750.— |
| | <hr/> |
| 16. Exploitatiekosten Theol. School. | |
| Onkosten tot 31 December 1945 | f 57.72 |
| Per 31 December 1945 nog verschuldigd | f 1.000.— |
| | <hr/> |
| | f 1.057.72 |
| | <hr/> |
| 17. Algemeene Onkosten. | |
| De onkosten over 1945 hebben bedragen | f 717.37 |
| | <hr/> |
| Hierin zijn vervat de onkosten voor drukwerk, administratie, reis- en verblijfkosten, advertenties etc. | |
| 18. Afschrijving Gebouw. | |
| Ter afronding van de koopsom van het „Hospitium” ad | f 43.823.15 |
| afgeschreven | - 3.823.15 |
| | <hr/> |
| 19. Afschrijving Activa Hospitium. | |
| Afschrijving op het van het Hospitium overgenomen aandeel der Onesiforus Bank | f 299.— |
| | <hr/> |
| Dit aandeel staat nu voor f 1.— op de laatste balans genoteerd. | |

20. Reserve Contractueele Verplichting.

De overgenomen contractueele verplichting van het Hospitium was gekapitaliseerd voor f 1.500.—. Hieraan is toegevoegd ten laste der Exploitatier rekening f 1.500.—

21. Reserve Pensioenen.

Ten laste der Exploitatier rekening aan de Reserve Pensioenen toegevoegd f 10.000.—

22. Reserve Loopende Uitgaven

Ten laste der Exploitatier rekening gereserveerd f 12.328.62

BIJLAGE.

RAMING VAN UITGAVEN 1946.

Honoraria professoren en lectoren f 40.000.—

Algemeene Kosten

| | | |
|-----------------------------------|-----------|-----------|
| Administratie | f 1.500.— | |
| Reis- en Verblijfkosten | f 1.000.— | |
| Diversen | - 500.— | |
| | | - 3.000.— |

Exploitatie Gebouw

| | | |
|-----------------------------------|-----------|-----------|
| Onderhoud | f 1.000.— | |
| Verlichting, verwarming | - 1.000.— | |
| Belastingen | - 1.000.— | |
| | | - 3.000.— |

Reserve Pensioenen en Contractueele Verplichting - 11.500.—

Totaal f 57.500.—

BIJLAGE.

LIJST VAN KERKEN WELKE TOT 26 APRIL 1946 AAN DE
STICHTING VOOR DE OPLEIDING
NOG NIETS HADDEN OVERGEMAAKT.

| | | |
|-----------------------|-----------------------|-------------------|
| Aduard | Driesum | Hardenberg |
| Alkmaar | Duurswoude | 's Hertogenbosch |
| Amersfoort | Eemdijk | Hoek |
| Amstelveen | Eibergen | Huizem |
| Amsterdam C. | Emmeloord | Katwijk a. Zee |
| Amsterdam N. | Emmen | Koog Zaandijk |
| Amsterdam Z. | Emmer-Erfscheidenveen | Kommerzijk |
| Alteveer | Ermelo | Krommenie |
| Axel | Feijenoord | Langerak |
| Baarn | Gameren | Leerdam |
| Barendrecht | Giessendam- | Leeuwarden |
| Bergentheim | Neder-Hardinxveld | Leiden |
| De Bilt | Goes | De Lier |
| Bilthoven | Gorinchem | Lisse |
| Breukelen | Gouda | Loenen a.d. Vecht |
| Bunschoten-Spakenburg | Den Haag-Loosduinen | Loppersum |
| Culenburg | Den Haag Oost | Lutten |
| Daarlerveen | Den Haag West | Maastricht |
| Doesburg | Grootegast | Meeden |
| Doorn | Haarlem | Meppel |
| Dordrecht | Haarlemmermeer- | Middelburg |
| Drachten | Oostzijde | Monster |

| | | |
|-----------------|--------------------------|--------------------------|
| Nigtevegt | Schiebroek-Hillegersberg | Westzaan |
| Neede | Sliedrecht | Wierden |
| Noordbergum | Terneuzen | Wormer |
| Nijkerk | Treebeek | Wormerveer |
| Oenkerk | Utrecht | Zaamslag |
| Onderdendam | Valkenburg Z.H. | Zaandam |
| Oostzaan | Valthermond | Zeist |
| Opeinde Nijenga | Vlaardingen | Zevenbergen |
| Opende | Vleuten-de Meern | Zoetermeer |
| Oud Loosdrecht | Voorburg | Zoutespui |
| Papendrecht | Voorschoten | Zwijndrecht-Groote Lindt |
| Rijnsburg | Vrouwenpolder | Zuidwolde Dr. |
| Rijswijk | Waardhuizen | |
| Scheveningen | Wassenaar | |

Den WelEerwaarden Heer Ds. P. K. Keizer,

Voorzitter Commissie I der Generale Synode
van de Geref. Kerken in Nederland
(Vrijgemaakt naar art. 31 K.O.)

Zeer Geachte Ds. Keizer,

Door Curatoren der Theologische Hoogeschool zal ongetwijfeld in Uw handen gesteld zijn het jaarverslag over 1945 van de ten behoeve dier school in het leven geroepen Stichting. Daarbij is een lijst gevoegd, waaruit blijkt welke kerken nog niet ten volle aan haar financieele verplichtingen hebben voldaan. Aan den Secretaris van het Curatorium is eenigen tijd geleden een lijst overgelegd van Kerken, welke in het geheel nog geen gelden aan de Stichting hebben overgemaakt, d.w.z. noch collecten, noch contributies, noch een bijdrage voor het Steunfonds. Een afschrift van deze lijst in vijfvoud, bijgewerkt tot heden, zend ik U hierbij toe, overtuigd dat de Generale Synode het op Uw voorstel wensche-lijk zal achten de desbetreffende Kerken aan hun financieele verplichtingen jegens de Stichting te herinneren.

Ten overvloede moge ik hierbij opmerken dat niet alle kerken, welke volgens de overgelegde lijsten over 1945 geen vier collecten hebben gehouden, geen contributies hebben geind en niet tot het Steunfonds hebben bijgedragen een „synodale” vermaning verdienen omdat een deel ervan zich eerst in den loop van 1945 heeft vrijgemaakt.

Voorts deel ik U mede dat in overleg met de Curatoren besloten is de contributie-kwitanties over 1946 en volgende jaren niet door de classicale en/of plaatselijke correspondenten, doch door de administratie der Stichting te doen uitschrijven, waaromtrent binnenkort nadere instructies aan de classicale correspondenten zullen worden gegeven.

Mocht Uwe commissie meer inlichtingen over de financiën der Opleiding wenschen, dan ben ik tot het verstrekken daarvan gaarne bereid.

Gaarne de Uwe
w.g. C. LETTINGA

Overzicht van het AANTAL door de Kerken gehouden collecten over 1945, bijdragen contributies en Steunfonds, aan de Stichting overgemaakt tot 26 Maart 1946.

| | C o l l e c t e n | | | | Contrib. | Steunf. |
|-----------------------------|-------------------|---|---|---|----------|---------|
| Alblasserdam | | | | | | — |
| Almelo | | | | | | — |
| Ambt Vollenhoven Cadoelen . | — | — | — | — | | — |
| Apeldoorn | — | — | — | — | | — |
| Assen | — | — | — | — | — | — |
| Bedum | — | — | — | — | — | — |
| Bergschenhoek | — | — | | | | — |

| | | | | | | |
|-------------------------|-----|-----|-----|-----|-----|-----|
| Berkel | --- | | | | | --- |
| Berkum | --- | --- | | | --- | --- |
| Blokzijl | --- | | | | | |
| Bolnes-Slikkerveer | --- | --- | | | | |
| Bruchterveld | --- | | | | | |
| Buitenpost | --- | | | | | |
| Capelle a. d. IJssel | --- | | | | | --- |
| Dalfsen | --- | | | | --- | --- |
| Deventer | --- | --- | --- | --- | | |
| Diever | --- | --- | --- | | | |
| Eindhoven | --- | | | | | |
| Enschede | --- | --- | --- | --- | | --- |
| Enumatil | --- | --- | --- | --- | | |
| 2e Exploermond | --- | | | | | |
| Ferwerd | --- | --- | | | | |
| Glanerbrug | --- | | | | | |
| Groningen | --- | --- | --- | --- | | --- |
| Haarlem | --- | | | | | |
| Haren | --- | --- | --- | --- | | --- |
| Harkstede | --- | --- | --- | | | |
| Harlingen | --- | --- | | | --- | --- |
| Hasselt | --- | --- | --- | | | --- |
| Hatterm | --- | --- | | | --- | |
| Heemstede | --- | | | | | |
| Helpman | --- | | | | --- | --- |
| Hengelo | --- | | | | | --- |
| Hilligersberg Straatweg | --- | | | | | --- |
| Holwerd | --- | | | | --- | |
| Hoogeveen | --- | --- | | | | |
| Hoogkerk | --- | --- | --- | --- | | --- |
| Houwerzijl | --- | --- | | | | --- |
| Hijken | --- | --- | --- | --- | | --- |
| Kampen | --- | | | | | --- |
| Kantens | --- | --- | --- | --- | | --- |
| Kralingscheveer | --- | | | | | --- |
| Langeslag | --- | --- | | | | --- |
| Leek | --- | | | | | |
| Leens | --- | --- | | | --- | |
| Maassluis | --- | | | | | --- |
| Middelstum | --- | --- | --- | | | --- |
| Minnertsga | --- | --- | | | | --- |
| Murmerwoude | --- | --- | --- | --- | | --- |
| Mussel | --- | --- | --- | | | |
| Musselkanaal | --- | --- | | | --- | --- |
| Nieuw Buinen | --- | | | | | |
| N. Lekkerland | --- | | | | | --- |
| Nieuwer Amstel | --- | | | | | |
| Niezijl | --- | | | | | |
| Nijkerk | --- | | | | | |
| Oldenzaal | --- | | | | | --- |
| Onnen | --- | | | | | --- |
| Overschie | --- | | | | | --- |
| Overschild | --- | --- | --- | | | --- |
| Pernis | --- | --- | | | | |
| Pieterburen | --- | --- | --- | --- | | --- |
| Roodeschool | --- | --- | --- | --- | | --- |
| Rotterdam Centrum | --- | --- | --- | --- | | --- |
| Rotterdam Charlois | --- | | | | | |
| Rotterdam Delfsthaven | --- | | | | | |
| Rotterdam Katendrecht | --- | | | | | --- |
| Rotterdam Kralingen | --- | --- | | | | --- |
| Rotterdam Zuid | --- | --- | --- | | | --- |
| Rouveen | --- | | | | --- | --- |
| Rozenburg | --- | --- | --- | | | |
| Sappemeer | --- | --- | --- | --- | | --- |
| Schiedam | --- | --- | --- | | | --- |

| | | | | | | |
|-----------------------------|---|---|---|---|---|---|
| Schildwolde | — | — | — | — | — | — |
| Schouwerzijl | — | — | — | — | — | — |
| Slikkerveer | — | — | — | — | — | — |
| Spakenburg | — | — | — | — | — | — |
| Stadskanaal | — | — | — | — | — | — |
| Stadskanaal Pekelderweg . . | — | — | — | — | — | — |
| Steenwijk | — | — | — | — | — | — |
| Ten Boer | — | — | — | — | — | — |
| Ten Post | — | — | — | — | — | — |
| Twijzel | — | — | — | — | — | — |
| Uithuizen | — | — | — | — | — | — |
| Uithuizermeeden | — | — | — | — | — | — |
| Ulrum | — | — | — | — | — | — |
| Veendam | — | — | — | — | — | — |
| Velp | — | — | — | — | — | — |
| Wapenfeldt | — | — | — | — | — | — |
| Warffum | — | — | — | — | — | — |
| Westerbork | — | — | — | — | — | — |
| Wezep | — | — | — | — | — | — |
| Winschoten | — | — | — | — | — | — |
| Winsum | — | — | — | — | — | — |
| IJsselmonde | — | — | — | — | — | — |
| IJsselmuiden Grafhorst . . | — | — | — | — | — | — |
| Zalk | — | — | — | — | — | — |
| Zuidbroek | — | — | — | — | — | — |
| Zuidhorn | — | — | — | — | — | — |
| Zwijndrecht | — | — | — | — | — | — |
| Zuidlaren | — | — | — | — | — | — |
| Zuidwolde Gr. | — | — | — | — | — | — |
| Zwartsluis | — | — | — | — | — | — |
| Zwolle | — | — | — | — | — | — |

BIJLAGE II.

RAPPORT over het Financieel verslag van de Curatoren
van de Theologische Hoogeschool.

Weleerwaarde, Eerwaarde en Hooggeleerde Broeders,

In handen van Uw Commissie I werd gesteld het Financieel verslag, door de Curatoren van de Theologische Hoogeschool aan Uwe vergadering aangeboden, loopende over het boekjaar 1945.

Met grooten dank aan den HEERE heeft Uw Commissie van dit verslag kennis genomen. Onze trouwe God heeft de Hoogeschool, temidden van de stormen, welke over haar hoofd gegaan zijn, rijk gezegend.

Ondanks de berooving tengevolge van den Kerkstrijd, zoowel in het stoffelijk bezit als in geestelijke waarden, werden de middelen gevonden, die de Hoogeschool in staat stelden, haar arbeid voort te zetten. Gods Geest werkte een verrassende, trouwe offervaardigheid, waardoor haar huisvesting bij den aanvang verzekerd werd, en het door de voorloopige Synode van Enschede gecompleteerde College van Hoogleraren zijn arbeid zonder zorg mocht voortzetten of aanvaarden. Naast den HEERE komt hier een woord van warmen dank en groote waardeering toe aan het Bestuur van de „Stichting tot opleiding voor den Dienst des Woords” aan hetwelk de Synode van Enschede verzocht, zijn werkzaamheden voort te zetten. Met blijdschap maakt Uw Commissie melding van de mededeeling der Curatoren, dat er een harmonische samenwerking is geweest tusschen het Curatorium en het Bestuur der Stichting.

Op spontane wijze heeft ons vrijgemaakte Gereformeerde volk met de geestelijke zoowel als de stoffelijke belangen onzer Hoogeschool mee. Ontroerend waren soms de blijken van offervaardigheid. Bizarde vermelding verdient, naar het oordeel der Commissie, het initiatief, genomen door een aantal zusters in onze kerken, die samen een comité hebben gevormd, dat werken wil onder onze vrouwen, om gelden bij elkaar te zamelen voor de Bibliotheek der Hoogeschool, die weer van de grond af opgebouwd moet worden, daar de ontrouwe kerken met de gebouwen ook de bestaande Bibliotheek van haar eigendomsstempel hebben

weten te voorzien. De ziel van dit Comité is Mvrouw Ds. Koenekoop te Gouda. We kunnen dit Comité, dat zijn werkzaamheden op energieke wijze is begonnen, niet genoeg danken, en wenschen het, met alle medewerkers, Gods rijken zegen toe.

Volgens art. 9 van de Stichtingsacte der hierbovengenoemde Stichting moeten de balans, en de winst- en verliesrekening binnen drie maanden na 't verstrijken van het boekjaar aan de Gereformeerde Kerk van Groningen worden ingezonden, terwijl de goedkeuring door deze Kerk aan het Bestuur tot volledige décharge strekt voor het behoorlijk nakomen van de verplichtingen der Stichting.

Op dit moment heeft Uw Commissie nog niet de mededeeling ontvangen, dat de Kerkeraad van Groningen deze décharge heeft kunnen verleen. Wel is medegedeeld, dat hieraan gewerkt wordt. Waar de Kerkeraad van Groningen via een accountantsonderzoek de boeken en bescheiden van den Penningmeester der Stichting doet nazien, acht Uw Commissie zich ontslagen van deze taak, en kan zij Uw vergadering voorstellen, zich met de alsnog van dezen Kerkeraad te verwachten mededeeling van goedkeuring en décharge te vereenigen.

In handen Uwer Commissie werd voorts nog gesteld een schrijven van den Penningmeester der Stichting, br. C. Lettinga, waarbij hij zoowel aan de Curatoren als aan Uw Commissie een lijst gevoegd heeft van Kerken, welke in 't geheel nog geen gelden aan de Stichting hebben overgemaakt, noch in collecten, noch in contributies, noch in een bijdrage voor het zgn. Steunfonds, met verzoek, dat de Generale Synode deze Kerken opwekke, aan haar financieele verplichtingen jegens de Stichting te voldoen. Het zijn er niet minder dan 105.

Uw Commissie ondersteunt dit verzoek gaarne, maar maakt daarbij de volgende opmerkingen:

- 1e. Sommige kerken hebben zich pas in de loop van 1945 vrijgemaakt.
- 2e. Voor vele der genoemde kerken is Uw Commissie gebleken, dat zij wel degelijk collecten hebben gehouden, en contributies zoowel als bijdragen voor het Steunfonds hebben verzameld, maar dat vermoedelijk deze gelden nog door classicale of plaatselijke quaestores worden vastgehouden in verband met het bezwaar-schrijven, dat indertijd vanuit Zuid-Holland de kerken bereikt heeft, terwijl in de Utrechtsche Kerkbode van 27 April j.l. Uw Commissie de mededeeling aantrof, dat namens de Utrechtsche kerken een bedrag van ruim f 1900,— is overgeschreven op rekening van de Coöp. Gron. Boazbank te Groningen.
- 3e. Het Moderamen van de vorige Synode heeft aan het Bestuur der Stichting beloofd, alle kerken aan te schrijven, om haar aan de financieele verplichtingen te herinneren — dit schijnt echter in 't vergeetboek te zijn geraakt.
- 4e. De acta van de voorloopige Synode van Enschede zijn pas een paar weken geleden verschenen, en daarin zijn niet alleen de handelingen der Synode inzake de Stichting opgenomen, maar ook 't adres, waar de kerken de verzamelde gelden dienen te storten.

In dit schrijven wordt voorts nog meegedeeld, dat in overleg met de Curatoren besloten is, de contributie-kwitanties over 1946 en volgende jaren niet door de classicale en/of plaatselijke correspondenten, doch door de administratie der Stichting te doen uitschrijven, waaromtrent binnenkort nadere instructies aan deze correspondenten zullen worden gegeven.

Resumeerende stelt Uw Commissie aan de Synode voor:

- 1e. een woord van warmen dank uit te spreken aan het Bestuur der „Stichting tot Opleiding voor den Dienst des Woords” voor al zijn trouwen arbeid te dezer zake,
- 2e. eveneens een woord van groote waardeering te richten tot het „Vrouwencomité”, dat zich den opbouw der Bibliotheek ter harte heeft genomen,
- 3e. na het ontvangen der hierboven bedoelde mededeeling van den Kerkeraad van Groningen het Bestuur der Stichting te déchargeeren van zijn gevoerd finantieel beleid,
- 4e. alle kerken in een schrijven op te wekken, om, voorzoover zij dit nog niet deden, de verzamelde gelden zoo spoedig mogelijk aan de Stichting af te dragen, (met vermelding van het adres der Stichting) en ijverig voort te gaan met de werving van contribuanten, opdat de Hoogeschool ook in stoffelijk opzicht geen bestaanszorgen behoeft te kennen.

Namens de Commissie,

J. SMELIK, Rapporteur.

BIJLAGE III. **VERSLAG van de werkzaamheden der Curatoren van de Theologische Hoogeschool.**

AAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN VERGADERING BIJEEEN TE GRONINGEN IN APRIL 1946

Weleerwaarde en Eerwaarde Heeren en broeders,

Curatoren van de Theologische Hoogeschool mogen thans voor de eerste maal na de vrijmaking en reformatie van de Kerk U verslag uitbrengen van hun werkzaamheden in den afgelopen tijd verricht.

Die werkzaamheden zijn begonnen op Dinsdag 9 October te Enschede, toen de eerste vergadering van Curatoren kon worden gehouden. Alvorens U een overzicht te geven van alles, wat sindsdien is geschied, hebben Curatoren er behoefte aan nog even terug te komen, op wat voor dien de lotgevallen van de School aangaat. Dit alles is op de vorige vergadering van de Generale Synode wel gememoreerd, maar Curatoren meenen toch, dat deze dingen ook in de officieele verslagen van de Curatoren dienen te worden vastgelegd, opdat ook die verslagen een juist overzicht geven van de geschiedenis van onze Theologische Hoogeschool.

Nadat de Synode van de voormalige Gereformeerde Kerken de fatale dogmatische beslissingen genomen had, die het voor velen onmogelijk maakten te blijven binnen een kerkverband, waarin menselijke leeringen in bindend gezag werden gesteld boven het woord des Heeren; nadat de Synode voorts op onwetige manier, het recht in de Kerk van Jezus Christus verkrachtend, er toe was overgegaan Prof. Schilder en Prof. Greijdanus te schorsen als Hoogleraren van de Theologische Hoogeschool; nadat deze rechtsverkrachting in de Kerk van Jezus Christus was gevolgd door verschillende schorsingen en afzettingen van getrouwe ambtsdragers, die met deze beslissingen niet konden meegaan; nadat verschillende Kerken zich hadden vrijgemaakt van het synodale juk, kwam al heel spoedig de kwestie van „de Opleiding” aan de orde. De Hoogleraren konden, om des Heeren wil, deze schorsing niet erkennen en beschouwden zich mitsdien als wettige Hoogleraren aan de Theol. Hoogeschool.

Met groote dankbaarheid willen Curatoren in hun eerste verslag melding maken van het feit, dat de beide Hoogleraren het werk van de opleiding terstond krachtig hebben aangepakt. Ook de lector, de Heer R. J. Dam, was bereid onmiddellijk zijn kracht te geven aan de zaak der opleiding. De situatie was uiterst moeilijk. De bezetting maakte het onderling verkeer bijna onmogelijk. Colleges konden niet worden gegeven. De studenten konden niet worden ingelicht. Toch hebben de Hoogleraren gedaan wat ze maar even konden doen. Prof. Schilder heeft in Groningen nog enkele colleges gegeven, voorzoover zulks mogelijk was. Tentamina en examina werden afgenomen. De studenten, die trouw bleven, konden dus hun studie voortzetten. Met groote dankbaarheid maken Curatoren hier melding van het feit, dat de beide Hoogleraren daarbij zijn terzijde gestaan door Prof. Dr. Enk en Dr. A. v. Deursen. Curatoren hebben gemeend deze beide Heeren officieel dank te moeten zeggen voor den arbeid, in het belang van de opleiding verricht. Na de bevrijding van ons vaderland was het mogelijk de studenten bij elkaar te roepen. Prof. Greijdanus heeft toen met Prof. Schilder in de Nieuwe Kerk een uiteenzetting van de kerkelijke situatie gegeven, en de studenten doen weten, dat de opleiding tot den dienst des Woords op den ouden voet aan de gebleven Theologische Hoogeschool werd voortgezet. Ongeveer een tachtig studenten bleven trouw. Dat was reeds dadelijk een verrassende zegen, dien de Heere gaf. Intusschen waren er drie vacatures: De Professoren Dr. J. Ridderbos Sr. en Dr. H. N. Ridderbos Jr., Dr. G. M. den Hartogh en Dr. K. Dijk hadden trouweloos hun post verlaten. Onze beide trouw gebleven professoren hebben samen den last van het geheele onderwijs gedragen. Curatoren mogen niet nalaten die beide Heeren hartelijk dank te zeggen voor al het werk toen verricht.

Prof. Greijdanus, reeds emeritus, heeft geen oogenblik gearzeld zijn oude vakken, de Nieuw-Testamentische, weer te gaan doceeren, en dat niet alleen, maar met jeugdigen moed en frischheid bleek hij bereid ook de Oud-Testamentische vakken te doceeren. Ook het onderwijs in Kerkrecht werd toevertrouwd

aan de zorg van Prof. Greijdanus. De veelzijdige geleerdheid van dezen Professor is garantie voor het feit, dat ook het onderwijs in die vakken geen schade geleden heeft. Met bewogenheid maken Curatoren melding van de trouw van onzen God hierin, dat hij dezen geleerden in zijn grijsheid als met nieuwe kracht overgoten heeft om de zoo uiterst zware taak te volbrengen.

Ook Prof. Schilder bleek kans te zien naast zijn eigen vakken college te geven in Kerkgeschiedenis en voor een deel de opleiding van de ambtelijke vakken voor zijn rekening te nemen. Het is haast overbodig te zeggen, dat ook hier het onderwijs geen schade geleden heeft. De bijzondere gaven, waarmee de Heere Prof. Schilder heeft gesierd zijn daar waarborg voor.

De Kerken kunnen den Heere nooit genoeg danken voor het feit, dat Hij haar zulke mannen in Zijn gunst gelaten heeft, mannen, die voor de opleiding en mitsdien voor de toekomst onzer Kerken van zoo'n groote beteekenis zijn.

Hebben Curatoren zoo hun waardeering uit te spreken voor het werk van de beide Hoogleeraren in dien tijd verricht, nog twee andere feiten vragen daarbij de aandacht.

Ook de Curatoren Ds. D. v. Dijk van Groningen en Ds. J. de Waard van Kampen bleken trouw te zijn. Ze hebben samen de werkzaamheden, aan het Curatorium verbonden, verricht. Curatoren willen ook daarvan met dank en waardeering gewag maken.

En tenslotte: ook de financieele verzorging van de Opleiding vroeg om voorziening. Er was niets. Met oprechte dank willen Curatoren hier vermelden, dat enkele broeders in het Noorden zich deze zaak hebben aangetrokken. Ze hebben een Stichting in het leven geroepen en die gesteld onder het toezicht van den Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Groningen. Zoo werd dadelijk het kerkelijk verband gelegd. Wat deze broeders voor de opleiding hebben gedaan, kan eigenlijk niet met enkele woorden naar waarde worden weergegeven. Ze hebben geld bijeen gebracht en verder het geld beheerd. Er was groote offervaardigheid. Ze hebben gezorgd voor een gebouw. Het voormalig Hospitum kon worden aangekocht en dat is nu het gebouw van de Theologische Hoogeschool. In de historie van de Theologische Hoogeschool zal nooit mogen worden vergeten, wat de Stichting in het belang van de opleiding heeft gedaan. Curatoren hebben er dan ook behoefte aan in dit hun eerste rapport met groote dank en waardeering van dezen arbeid aan Uwe vergadering mededeeling te doen en Curatoren spreken de hartelijke wensch uit, dat Uwe vergadering zich zal aansluiten bij dezen dank, die de Kerken verschuldigd zijn en aan de beide Hoogleeraren en aan de trouw gebleven Curatoren en aan de broeders van de Stichting.

Intusschen kon in October 1945 de eerste voorloopige Synode van de Kerken na de Reformatie bijeen komen. Een groot deel van haar arbeid heeft de Synode aan de zaak van de opleiding besteed.

De verschillende ressorten hadden Curatoren aangewezen. Naast Ds. D. v. Dijk was in het Noorden benoemd Ds. B. A. Bos te Assen; in het Oosten naast den trouw gebleven Ds. J. de Waard, Ds. H. Meulink te Enschede; in het midden Ds. B. Holwerda te Amersfoort en Ds. C. Veenhof te Utrecht en in het Westen Ds. H. Knoop en Ds. F. A. den Boeft, resp. van Rotterdam-Delfshaven en Kralingen. Deze Curatoren werden op de eerste vergadering van de Generale Synode als zoodanig benoemd en konden dus hun werkzaamheden onmiddellijk beginnen.

De eerste vergadering werd gehouden Dinsdag 9 October 1945 te Enschede. Het was een wonder in onze oogen, dat wij bijeen waren. Wat had de Heere het werk van de Reformatie rijk gezegend: boven bidden en verwachten! Nadat de oudste Curator geopend had met gebed, moest eerst het Curatorium worden geconstitueerd. Ds. D. v. Dijk werd als praeses gekozen, Ds. C. Veenhof als assessor en ondergeteekende als secretaris. Curatoren willen mededeelen dat het hun een voortdurende vreugde is te mogen arbeiden onder het krachtige, maar ook vriendelijke en gemoedelijke presidium van den president-curator Ds. D. v. Dijk. Het is van groote beteekenis dat iemand, die in het kerkelijk leven groote en rijke ervaring heeft, de leiding van de vergaderingen heeft.

Even blijvend bij de personalia in den kring van Curatoren, moge worden vermeld, dat het Curatorium al enkele wijzigingen heeft ondergaan. Ds. B. A. Bos verliet het ressort van het Noorden en werd vervangen door zijn secundus Ds. J. Schelhaas van Roodeschool, nu door de Particuliere Synode als primus aangewezen. De Broeders Ds. B. Holwerda en Ds. C. Veenhof kregen in verband met de opleiding een andere functie: ze werden als Hoogleeraren adviseurs van het Curatorium: Curatoren hopen van de adviezen van deze Heeren veel vrucht te zullen kunnen plukken. Zoo moest ook de plaats van assessor opnieuw worden

bezet: in plaats van Ds. C. Veenhof werd Ds. H. Knoop in die functie gekozen. Hij heeft reeds van zijn assessoriale capaciteiten blijk kunnen geven. Als Curatoren uit-het-Midden traden op, daartoe door het particulier ressort aange-
wezen Ds. O. W. Bouwsma van Breukelen en M. de Goede van Utrecht. Ds. H. Veltman, die Curator was en door de Part. Synode van Zeeland en Nrd. Brabant als zoodanig werd gecontinueerd, heeft ook zijn oude plaats in het Curatorium weer ingenomen.

Komende tot een verslag over de werkzaamheden van het Curatorium worde vermeld, dat Curatoren eerst zich rekenschap hadden te geven van de positie van de Opleiding. Het eerste, wat te doen stond, was de vervulling van de bestaande vacatures.

Eigenlijk waren er vier. Prof. Dr. S. Greijdanus toch was emeritus. Deze maakte het het Curatorium evenwel zeer gemakkelijk. Hij bleek bereid te zijn de functie van gewoon Hoogleeraar weer op zich te nemen. Wonderlijk gebeuren: een Synodocratisch verband schorste dezen Hoogleeraar in zijn positie als emeritus, maar naast deze grievende bejegening na een leven van trouwen dienst in de Kerk des Heeren, wilde de Heere aan Zijn knecht genade en eere geven: het zal niet vaak gebeurd zijn, dat iemand van bijna vijf en zeventig jaar zijn emeritus-zijn zag opgeheven, om weer in de kring van dienstdoende hoogleeraren te worden opgenomen. De Synode heeft met grooten dank aan Prof. Dr. S. Greijdanus van heeler harte die bereidheid aanvaard en hem weer als actief Hoogleeraar benoemd.

Intusschen was er een vacature voor de Oud-Testamentische vakken, voor de Kerk-Historische vakken, en voor de Ambtelijke vakken. Curatoren zagen zich voor de moeilijke opdracht geplaatst aan de vergadering van de Generale Synode een voordracht te doen voor benoeming. Na breede bespreking, een bespreking, waaraan ieder, die daaraan heeft deelgenomen nog de meest aangename herinneringen bewaart, werd besloten voor de Oud-Testamentische vakken voor te dragen als Hoogleeraar Ds. B. Holwerda; in de Kerk-Historische vakken werd de Synode een voordracht van twee aangeboden en voor de Ambtelijke vakken werd voorgesteld Ds. C. Veenhof te benoemen. De Synode heeft in de drie vacatures benoemd: Ds. B. Holwerda, Ds. P. Deddens en Ds. C. Veenhof. Zeer tot onzen blijdschap hebben alle drie de benoeming aanvaard. Intusschen was er nog een vacature. De lector Dr. R. J. Dam was door wreede moordenaars hand van de bezettende macht gevallen. Curatoren maken met ontroering en weemoedige herinnering aan dit gebeuren, hiervan melding. Ze gedenken met grooten eerbied het werk door Dr. Dam voor de opleiding verricht en ook zijn arbeid in de vrijmaking van de Kerk. Curatoren hebben voorgesteld voor deze opengevallen plaats te benoemen Drs. H. M. Mulder te Kampen, die door de Generale Synode werd benoemd en al heel spoedig berichtte, dat hij bereid was deze benoeming op te volgen. Even nog blijvend bij het onderwijs, vermelden Curatoren voorts dat op de Generale Synode van Enschede ook onder oogen werd gezien de mogelijkheid om de Zendingsvakken door een lector te doen doceeren. Daar we in de Kerken iemand bezitten, die met deze zendingsvakken uitnemend op de hoogte is, besloot de Synode gebruik makende van de gaven en talenten en mogelijkheden, die de Heere in Zijn Kerk gegeven had Ds. D. K. Wielenga te benoemen tot lector in de Zendingsvakken. Deze benoeming drukt financieel niet op de opleiding, daar de Synode besloot, dat de onkosten aan dit Lectoraat verbonden, zouden worden gedragen door de kas van de Zendings Deputaten, benoemd door de Generale Synode. Het spreekt wel vanzelf, dat de nieuw benoemde Hoogleeraren hun taak niet dadelijk konden aanvangen. De losmaking van de gemeenten en de voorbereiding voor hun werk vorderde tijd. Drs. H. M. Mulder was zoo bereidwillig reeds spoedig zijn colleges te beginnen. Hij begon met een openbare les, die helaas niet door Curatoren kon worden bijgewoond. Prof. Greijdanus is evenwel daarbij tegenwoordig geweest.

De andere heeren hebben hun taak aanvaard in de maand Januari. Prachtige dagen hebben wij in Kampen beleefd. De inaugureele oraties vielen samen met de overdracht van het Rectoraat en met een lustrum van het Studenten Corps F. Q. I. Vele belangstellenden waren naar Kampen gekomen.

Maandag 28 Januari hield in de Nieuwe Kerk te Kampen Ds. D. K. Wielenga zijn openbare les. Hij behandelde het onderwerp: iets over het citeeren uit heidensche litteratuur in de zendingsprediking in verband met Hand. 17 : 28. Des avonds hield Prof. P. Deddens zijn inaugureele oratie en sprak over: Ratificering van besluiten van meerdere vergaderingen. Dinsdagmorgen sloot Prof. B. Holwerda de rij van inaugureele oraties met een rede over: De Priester Koning in het Oude Testament.

Als de oraties gehouden zijn, neemt de president-curator het woord om tot de officieele installatie van de Professoren en Lectoren over te gaan. Hij spreekt hen hartelijk toe. Ze onderteekenen het vastgestelde onderteekening-formulier en de vergadering zingt hun toe de zegenbede uit Ps. 134 : 3; waarna Prof. Schilder deze plechtigheden eindigt met dank aan God, voor al het goede in die dagen ons geschonken.

Nog waren we niet aan het einde met de redevoeringen. Dien namiddag droeg Prof. Dr. S. Greijdanus het Rectoraat over aan Prof. Dr. K. Schilder. Hij sprak met jeugdige vuur een rede uit over: De openbaring Gods in het Nieuwe Testament over Zijn genade verbond. Aan het einde van zijn redevoering vermeldde Prof. Dr. S. Greijdanus de lotgevallen van de School en had daarbij gelegenheid breed in te gaan op de geschiedenis van de Opleiding in verband met het kerkelijk conflict.

Prof. C. Veenhof is kort na zijn benoeming ziek geworden en was gedurende enkele maanden niet in staat zijn werk te verrichten. Zoo was het òn voor de School òn voor hemzelf een groote teleurstelling, dat hij zijn ambt niet tegelijk met de anderen kon aanvaarden.

Intusschen Dr. C. Veenhof is van zijn ziekte vrijwel genezen en onder Gods zegen hoopt hij, vóórdat deze cursus teneinde is, zijn werk te kunnen aanvaarden met het uitspreken van een inaugureele oratie; terwijl hij de hoop heeft in de maand September bij den aanvang van den nieuwen cursus zijn colleges aan te vangen.

Hier moge nu nog volgen een overzicht voor Uwe vergadering van de stof door de verschillende Hoogleraren in het afgelopen tijdvak behandeld. Prof. Dr. S. Greijdanus heeft behandeld:

Exegese Nieuwe Testament Ef. 2-5.

Canoniek Nieuwe Testament: Evangelie naar de beschrijving van Mattheus en evangelie naar de beschrijving van Marcus.

Historia Sacra Nieuwe Testament: Wezen, Bronnen, Duur van 's Heeren openbare ambtsbediening, Indeeling.

Hermeneutiek: Inleiding, hoofdregelen.

N. T. Grieksch: Ontstaan, karakter.

Patristisch Grieksch: Didachè en het eerste deel van een werk van Theodoretus. Vooraf bij beide korte prolegomena.

Exegese Oude Testament: Jes. 1 : 1-2 : 10.

Canoniek Oude Testament: Pentateuch ged.

Hebreeuwisch in de propaedeuse: gelezen: Gen. 1, 2, 3, 18 en 19.

Prof. Dr. K. Schilder gaf het volgende overzicht van het door hem behandelde:

Encyclopaedie: Recapitulatie van de in-vroeger jaren behandelde stof en bespreking eener correspondentie Bavinck-ten Hoor inzake de plaats der theologie in het geheel der wetenschappen.

Ethiek: behandeling der grondopvatting van dialectische theologen inzake het begrip: obligatie (inclusief het motief van de theocratie en het z.g. spel-moment).

Symboliek: prolegomena.

Dogmatiek: bespreking van het historisch deel van het praeadvies; officieel stuk van de Synode van Utrecht 1944. Identitas van God.

Geschiedenis der Philosophie: overzicht der voornaamste typen van filosofie, speciaal in haar nieuwere geschiedenis met breed overzicht van Kant.

Homiletiek: (tijdelijk) critische bespreking van ingediende preekvoorstellen.

Algemeene Kerkgeschiedenis: (tijdelijk) problemen der romantiek.

Vaderlandsche Kerkgeschiedenis: (tijdelijk) capita selecta uit den strijd tegen het Cartesianisme en in verband met het lumen naturale.

Prof. P. Deddens heeft van Februari tot het einde van den cursus de volgende stof op zijn colleges behandeld:

Algemeene Kerkgeschiedenis: Stand en waardeering der huidige geschiedenis wetenschap, die der Kerkhistorie in het bijzonder. Het historisme. Reactie daarop. Opvattingen van Christelijke zijde: Dr. H. J. Smit: Christendom en historie; Dr. A. A. v. Schelven: Historie en leven; Dr. H. Dooyeweerd: De zin der Reformatie-periode. Literatuur. Algemeene inleiding.

Ned. Kerkgeschiedenis: literatuur, Historiographie: Johannes de Beka, Willem Heda, de divisie kroniek, Hugo van Heussen en Hugo van Rijn, en belangstelling der Ned. Geref. Kerken voor historiographie. Utenboogaart, Triglant, Brandt, Leydekker, Spanheim, Venema, Gerdes, le Tr. Long, Willem en Jona, Willem te Water, Ypey.

Kerkrecht: Literatuur (Nederland, Duitschland, Engeland, Schotland, Frankrijk, Noord-Amerika, Waalsche Kerk, Roomsche Kerk).

Kerkenordering: van de samenkomsten (begin).

Prof. B. Holwerda gaf tenslotte het overzicht van de door hem behandelde stof: Hebreeuwsch: gelezen Ps. 89 tot 95; Ps. 16. Ps. 100, 101.

Exegese: Ps. 89 begin.

Historia Revelationis: Tholedoth van Izak-begin: 't begrip tholedoth; de structuur van Genesis, 't verband met de tholedoth van Terach; probleem van de herhaling: verkiezing als centraal moment in deze tholedoth van Terach: 't probleem van de verhouding tusschen Gen. 25 en Romeinen 9: opvattingen van Allders, Driver en Calvijn: critische waardeering daarvan: oplossingsmogelijkheid in verband met de nieuwere exegese van Romeinen 9-11.

Prof. Holwerda heeft ook nog enkele practische preekcolleges gegeven.

Curatoren hebben nog niet veel gelegenheid gevonden de colleges en de examina te bezoeken. Wat zij er van hebben meegemaakt gaf geen enkele aanleiding tot klacht en deed het gegeven onderwijs zeer waardeeren.

Lector Drs. H. M. Mulder heeft in de maanden, dat hij college mocht geven de volgende stof behandeld:

Patristisch Latijn: Tertullianus: Nationes, Boek I, capita I tot XV.

Klassiek Latijn, Laetius, de amicitia, capita I tot XIV.

Klassiek Grieksch: Plato: Hippias Minor en capita selecta uit Ion.

Lector Ds. D. K. Wielenga deelde mee, dat hij begonnen was met de bespreking van de zendingsprediking van den Apostel Paulus in het boek der Handelingen en dat hij daarover inleidende opmerkingen had gemaakt.

Op de laatste Generale Synode werd de jarenlange strijd om het promotierecht ook tot een einde gebracht. De Synode erkende het recht van de Theologische Hoogeschool om te doen promoveeren. Het spreekt vanzelf, dat ook dat besluit de aandacht van Curatoren vroeg, voor de regeling van de studiën voor het doctoraal examen. Daar reeds enkelen zich hebben doen in schrijven voor deze studie heeft deze zaak haast; en Curatoren hopen op deze Uwer vergadering te komen met voorstellen tot de regeling van de studie voor het Doctoraal examen en voor de promotie.

Komende tot verschillende andere aangelegenheden door Uw deputaten behandeld, diene vermeld, dat Curatoren de verschillende regelingen in verband met de opleiding bestaande onder oogen hebben gezien. Curatoren willen Uwe vergadering voorstellen het reglement voor de opleiding op verschillende punten te veranderen. Als bijlage gaat hierbij het oude reglement met daarnaast de voorgestelde wijzigingen, die voor een deel samenhangen met het feit, dat nu aan de Hoogeschool de mogelijkheid bestaat door te studeeren tot aan de promotie.

Een belangrijk deel der werkzaamheden werd ook in beslag genomen door de stoffelijke belangen der Hoogeschool. Curatoren hebben daartoe in broederlijke harmonie samengewerkt met het Bestuur van de Stichting. Het bestaan van de Stichting in het leven gehouden om verschillende wettelijke moeilijkheden die uit het opheffen van de Stichting zouden kunnen voortvloeien, maakte bespreking noodzakelijk van de verhouding van Stichting en Curatoren.

Partijen kwamen tot een bevredigende oplossing.

Het gebouw van de Theol. Hoogeschool gevestigd aan de Broederweg 15 — het vroegere Hospitium — vroeg in allerlei opzicht om verbetering. Reeds werd tot verschillende verbouwingen overgegaan. Curatoren en Stichtings-Bestuur werden daarbij bijgestaan door den architect, den Heer T. Sikma te Kampen.

Curatoren hopen, dat binnen zeer korten tijd het gebouw aan alle eischen zal voldoen die noodig zijn tot het geven van college en tot alle werkzaamheden die samenhangen met de opleiding.

Een obligatie-leening die met het koopen van het gebouw moest worden overgenomen kon worden afgelost.

Een Pedel, die reeds in functie was werd door Curatoren benoemd. Curatoren vonden in den Heer J. Bos te Kampen een voor dit werk zeer toegewijde kracht. Curatoren kunnen niet anders dan met waardeering melding maken van de wijze waarop de Heer Bos zijn taak opvat en die vervult. De Heer Bos is door het studenten corps F. Q. I. ook benoemd tot Pedel voor het corps.

Het was noodig, dat een instructie voor den Pedel werd opgesteld. Op de laatste Curatorenvergadering werd die instructie vastgesteld.

Curatoren hebben ook gemeend een onderteekeningformulier voor Curatoren

aan Uwer vergadering te moeten voorstellen. Kan Uwe vergadering meegaan met het voorgesteld onderteeknings-formulier, dan is de bedoeling, dat een boek wordt aangelegd, waarin de respectievelijke Curatoren hun handteekening zullen plaatsen, onder het onderteekningsformulier.

Het concept-onderteekningsformulier luidt:

„Wij ondergeteekenden, Curatoren van de Theologische Hoogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland beloven in goede concientie voor den Heere met deze onderteekening, dat wij naarstelijk zullen toezien dat de Hoogleraren en Lectoren van de Theologische Hoogeschool alle artikelen en stukken der leer, die is begrepen in de Drie Formulieren van Eenigheid, naarstiglijk zullen leeren en getrouwelijk zullen voorstaan, zonder daartegen openlijk of heimelijk, hetzij direct of indirect te leeren of te schrijven en dat zij alle dwalingen met deze leer strijdende zullen tegenstaan en helpen weren.

Insgelijks dat wij zullen toezien, dat de Hoogleraren en Lectoren zich in hun onderwijs houden aan de artikelen van de in de kerken geldende kerkenordering.

Voorts beloven wij, dat wij, zoo er eenige bedenking tegen de leer van hun onderwijs bij ons rijst, deze bedenking met hen zullen bespreken en een nadere verklaring van hun gevoelen zullen eischen; en dat indien onze bedenking niet wordt weggenomen wij die ter kennis zullen brengen van de Kerken, door hare afgevaardigden in Generale Synode vergaderd.”

Curatoren hopen ook spoedig U een instructie voor Curatoren te kunnen voorleggen. Waar het in het belang der kerken is, dat de arbeid van Curatoren nauwkeurig wordt geregeld, hebben Uwe Curatoren aan den arbeid van dezen veel aandacht besteed.

Voorts hebben Uwe Curatoren gemeend ook onder oogen te moeten zien de bepalingen tot regeling van het verleen van Pensioen aan Hoogleraren der Theologische Hoogeschool.

Behoudens enkele formeele wijzigingen, die de inhoud van de bepalingen niet raken, stellen Curatoren U voor, art. 4 van deze verklaringen te doen vervallen: Dat artikel luidt:

Bij aanvaarding van een ander ambt, betrekking, of beroep, wordt het pensioen verminderd met 1/4 van het bedrag der daaraan verbonden geldelijke voordeelen. De betrokkene is gehouden van deze aanvaarding aanstonds mededeeling te doen aan Curatoren en hun voorts omtrent de geldelijke voordeelen alle zoodanige inlichtingen te verstrekken, als zij alsdan of later voor de toepassing van dit artikel zullen noodig oordeelen. Blijft hij ondanks uitdrukkelijke vermaning in gebreke de vereischte mededeeling te doen of de gevraagde inlichtingen te verschaffen, dan wordt het bedrag van den aftrek door Curatoren in hoogster instantie vastgesteld.

Curatoren hebben U nog mee te delen, dat ook de Bibliotheek de aandacht van hen heeft. Ze hebben Prof. Dr. K. Schilder tot Bibliothecaris benoemd. Het zal zeer noodig zijn, dat binnen afzienbaren tijd de Hoogeschool beschikt over een behoorlijke bibliotheek. Verschillende moeilijkheden moeten overwonnen worden. Daar zijn de groote financieele offers. Daar is de groote moeilijkheid om aan boeken te komen. Curatoren waren dan ook zeer dankbaar, dat een damescomité dat bestaat uit dames uit verschillende Provinciale ressorten zich de zaak van de Bibliotheek heeft aangetrokken en bezig is door een eigen opgezette actie gelden voor dit doel te verzamelen.

De Presidente, die wel de grootste stimulans voor de oprichting van dit Comité geweest is, is Mevrouw Koenekop van Gouda. Het is voor Curatoren een zeer groote vreugde, dat de zaak der opleiding in de kerken leeft en dat ook onze vrouwen voor dit doel actief bezig zijn.

Curatoren hebben zich voorts bezig gehouden met de vraag of het niet wenscheijk was wederom een Theol. Hoogeschool-dag te houden.

Onder voorbehoud van de goedkeuring van Uwe vergadering besloten Curatoren een Schooldag te houden bij het einde van de cursus, dus half Juni.

Curatoren hadden zich nog te bezinnen op een verzoek van Prof. S. Greijdanus. Deze vroeg n.l., of het niet mogelijk was, dat zijn colleges in Nw. Testamentsch-Grieksch en Patrichisch Grieksch zouden gegeven worden door den Lector Drs. H. M. Mulder of door een te benoemen lector. Curatoren meenden niet anders dan dit verzoek van Prof. Greijdanus te moeten inwilligen. Intusschen bleek dat Drs. Mulder deze colleges niet kon geven. Hij kan niet meer tijd vrij maken dan hij nu reeds doet voor de Opleiding. Daar de tijd te kort was, waren de Curatoren niet bij machte zich te bezinnen op de vraag, wie zij zouden moeten voordragen. Curatoren zouden zeer graag zien dat de vergadering van de Generale Synode hen machtigde om voor één jaar een lector voor genoemde

vakken te benoemen. En eindelijk de verschillende Part. Ressornten hebben niet een gelijk aantal Curatoren aangewezen. Curatoren stellen Uwe vergadering voor tot de volgende Generale Synode te benoemen die Curatoren die door de Provinciale ressornten zijn aangewezen.

Met het hierbij gevoegde financieele verslag meenen Curatoren Uwe vergadering een overzicht van hunne werkzaamheden te hebben gegeven. Uwe vergadering zal verstaan, dat om de situatie van de kerk na de Reformatie veel arbeid van Curatoren werd gevraagd. Ze hebben het werk gaarne gedaan en de vreugde in den arbeid was er vooral gezien den verrassenden zegen, die de Heere, de Koning der Kerk ook in de zaak der opleiding te aanschouwen gaf. Curatoren zien, wat de opleiding betreft met vertrouwen de toekomst tegemoet. Moge de arbeid der Hoogleeraren en Lectoren aan de Theol. Hoogeschool dienstbaar zijn bij den voortduur aan den opbouw van de kerk. De Heere geve ons vele jongemannen vol des Heiligen Geestes, met de hartelijke begeerte tot het wonderde ambt, opdat spoedig voorzien kan worden in het schrijnend tekort aan predikanten.

Namens Curatoren,

F. A. DEN BOEFT, Secretaris.

BIJLAGE IV.

Reglement voor de Theol. opleiding aan de Theol. School van „De Geref. Kerken in Nederland” te Kampen.

Art. 1.

„De Geref. Kerken in Nederland” onderhouden een Theol. school ten dienste van hen, die tot de bediening des Woords wenschen opgeleid te worden.

Art. 2.

Deze school is gevestigd te Kampen. Verplaatsing kan alleen geschieden bij besluit der Generale Synode.

Art. 3.

De gezamenlijke Kerken verzorgen deze school door Deputaten Curatoren, die te dien einde door de Generale Synode worden gemachtigd en geïnstrueerd. De aanwijzing van deze Deputaten wordt opgedragen aan de Particuliere Synode. Elke Particuliere Synode wijst één curator aan.

Art. 4.

Deze Deputaten Curatoren vergaderen minstens eenmaal 's jaars ter plaats, waar de school is gevestigd. De Hoogleeraren der school wonen deze vergadering bij met adviseerende stem.

Reglement voor de Theol. Hoogeschool van „De Geref. Kerken in Nederland” te Kampen.

„De Geref. Kerken in Nederland” onderhouden voor de wetenschappelijke vorming van Dienaren des Woords een Theol. Hoogeschool.

Deze Hoogeschool is gevestigd te Kampen, Broederweg 15. Verplaatsing kan alleen geschieden bij besluit der Generale Synode.

De gezamenlijke Kerken verzorgen deze Hoogeschool door Deputaten Curatoren, die te dien einde door de Generale Synode worden gemachtigd en geïnstrueerd. De aanwijzing van deze Deputaten geschiedt door de Particuliere Synoden.

Elke Particuliere Synode wijst één curator met secundus aan.¹⁾

Deze Deputaten Curatoren vergaderen minstens éénmaal 's jaars ter plaatse, waar de Hoogeschool is gevestigd. De Hoogleeraren der Hoogeschool hebben het recht deze vergaderingen bij te wonen met adviseerende stem.

¹⁾ Voorloopig wijst elke Part. Synode gezien het gering aantal van Part. Synoden twee Curatoren aan, eveneens met Secundi.

Art. 5.

De Deputaten Curatoren oefenen toezicht op de belijdenis van de Hoogleeraren en Lectoren opdat alles uit hun onderwijs geweerd blijve, wat afbreuk zou doen aan de belijdenis der Kerken. Zij regelen met de Hoogleeraren de vakken, die door elk hunner moeten onderwezen worden; stellen jaarlijks op voordracht der Hoogleeraren de Series Lectionum vast en hebben ten allen tijde recht van toegang tot de lessen en bijwoning van de examina.

ongewijzigd

Art. 6.

De aanstelling van hen, die aan deze school in vasten dienst onderwijs geven, geschiedt na voordracht van de curatoren door de Generale Synode aan welke voordracht de Synode echter niet gebonden is. De beëindiging van, de schorsing in en het verleenen van verlof uit hun dienst geschiedt op den voet van afzonderlijk door de Generale Synode vast te stellen regeling.

De aanstelling van hen, die aan deze Hoogeschool enz.

Art. 7.

De Hoogleeraren en Lectoren moeten leden zijn van een Gereformeerde Kerk; onderteekenen bij hun optreden het „onderteekening formulier voor de Hoogleeraren en leeraren der Theologische School” vastgesteld door de Synode van 's Gravenhage 1914, zitting 29 October; art. 27 en verbinden zich tot onderwerping aan de Curatoren.

De Hoogleeraren en Lectoren moeten leden zijn van een Gereformeerde Kerk; onderteekenen bij hun optreden het „onderteekening formulier voor de Hoogleeraren en leeraren der Theologische Hoogeschool” vastgesteld door de Synode van 's Gravenhage 1914, zitting 29 October art. 27, en verbinden zich tot onderwerping aan het toezicht van Curatoren behoudens beroep op de Generale Synode.

Art. 8.

Het inkomen en pensioen der Hoogleeraren en Lectoren benevens de verzorging van hun weduwen en weezen worden door de Generale Synode geregeld.

ongewijzigd.

Art. 9.

Het aantal Hoogleeraren en Lectoren en de vakken door elk hunner te onderwijzen worden bepaald door de Curatoren, onder nadere goedkeuring van de Generale Synode.

ongewijzigd.

Art. 10.

Het college van Hoogleeraren oefent toezicht en tucht over de studenten en heeft het recht om als uiterste maatregel een student van de school te verwijderen, onder nadere goedkeuring van de curatoren. In den regel komen zij éénmaal 's weeks samen om de belangen der school gezamenlijk te bespreken.

Het college van Hoogleeraren oefent toezicht op en tucht over de studenten en heeft het recht om als uiterste maatregel een student van de Hoogeschool te verwijderen, onder nadere goedkeuring van de Curatoren.

Art. 11.

Het college van Hoogleraren heeft het recht van examineeren in de Theologie en tot verleenen van den graad van candidaat in de Theologie.¹⁾

Art. 12.

Beurtelings wordt één der hoogleraren door de curatoren voor een jaar tot rector benoemd. Als zoodanig oefent hij toezicht op den gang van het onderwijs, regelt de loopende zaken en heeft het recht tot samenroeping van een vergadering.

Art. 13.

Tot de lessen der Theologische School worden toegelaten zij die een goed getuigenis aangaande hun belijdenis en wandel overleggen, en voorts: of het eindexamen A aan een Gereformeerd Gymnasium, voldoende aan de eischen door de Hooger Onderwijswet gesteld, met goed gevolg hebben afgelegd, of in het bezit van een der getuigschriften, vermeld in art. 11 en 12 van de Hooger Onderwijswet, voldaan hebben aan een onderzoek door de Hoogleraren der Theol. School ingesteld naar de kennis der Christelijke religie volgens de belijdenis der Gereformeerde Kerken. Buitenlanders kunnen ook worden toegelaten op grond van een Admissie-examen dat met het eindexamen van een Geref. Gymnasium gelijk staat. Zij die in het bezit zijn van het getuigschrift B van het eindexamen gymnasium kunnen als student worden ingeschreven, onder voorwaarde, dat zij vóór het Propaedeutisch examen een voldoende aanvullings examen afleggen in Grieks, Latijn en Algemeene- en Vaderlandsche geschiedenis. Tevens zal een onderzoek worden ingesteld naar de beweegredenen die geleid hebben tot de keuze van het ambt van Dienaar des Woords; voorts ook naar de kennis van de Hebreeuwsche taal. Van het afleggen van het Admissie-examen en van het Propaedeutisch examen kunnen geheel of gedeeltelijk worden vrijgesteld personen, die bewijs vertoonen, dat zij elders in Nederland of in het buitenland een daarmee gelijkstaand examen met goed gevolg hebben afgelegd. Als zulke examina worden beschouwd:

a. de overeenkomstige examina aan

¹⁾ In het reglement zooals het op voorstel der Curatoren door de Synode van 1896 is vastgesteld staat: Candidaat tot het Praeparatoir examen.

Het college van Hoogleraren heeft het recht van examineeren in de Theologie en tot verleenen van den graad van candidaat en dat van doctor in de Theologie.

ongewijzigd.

Tot de examina der Theol. Hoogeschool worden toegelaten zij, die een goed getuigenis aangaande hun belijdenis en wandel overleggen, en in het bezit zijn van een der getuigschriften vermeld in artikel 11 en 12 van de Hooger Onderwijswet. Buitenlanders kunnen ook worden toegelaten op grond van een Admissie Examen dat met het eindexamen van een Gymnasium gelijk staat. Zij die in het bezit zijn van het getuigschrift B van het eindexamen Gymnasium kunnen worden ingeschreven als student, onder voorwaarde, dat zij vóór het Propaedeutisch examen een voldoende aanvullings examen afleggen in Grieks en Latijn. Van het afleggen van dit Admissie Examen, van het Propaedeutisch examen, en van het Candidaatsexamen kunnen geheel of gedeeltelijk worden vrijgesteld personen, die bewijs vertoonen, dat zij elders in Nederland of in het buitenland een daarmee gelijk staand examen met goed gevolg hebben afgelegd. Als zulke examina worden beschouwd:

a. De overeenkomstige examina aan de Rijks Universiteiten in Nederland, de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam en de Vrije Universiteit te Amsterdam; en

b. andere examina, die bij afzonderlijk besluit van het college van Hoogleraren onder goedkeuring van het curatorium, als zoodanig worden aangewezen.

de Rijks Universiteiten in Nederland, de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, en de Vrije Universiteit te Amsterdam; en

b. andere examina die bij afzonderlijk besluit van het college van Hoogleraren onder goedkeuring van het Curatorium, als zoodanig worden aangewezen.

Art. 14.

De cursus aan de Theologische Hoogeschool is aangelegd op vier jaren, een voor de propaedeuse en drie voor de theologie.

Art. 15.

Het Propaedeutisch onderwijs omvat de vakken, die door de curatoren met advies der Hoogleraren daarvoor bepaald zijn. Het Propaedeutisch examen wordt afgenomen door de Hoogleraren en Lectoren.

Art. 16.

Het candidaats examen dat in eenmaal wordt afgenomen omvat de vakken en vereischt de testimonia, die door de curatoren met advies der hoogleraren bepaald zijn. Om tot het candidaats examen toegelaten te worden moet de aspirant ten minste sinds een jaar tot het Heilig Avondmaal toegelaten lid zijn van een der Gereformeerde Kerken.

Art. 17.

De cursus vangt aan medio September en eindigt de laatste week van Juni. Tusschentijds is er een Kerst- en Paaschvacantie, elk van hoogstens drie weken.

Art. 18.

Voor het volgen van de lessen wordt telken jare f 100.— betaald te voldoen in twee termijnen nl. bij de aanvang van de cursus en primo Maart: met dien verstande, dat wie door omstandigheden, onafhankelijk van zijn wil gedurende dien eersten termijn de studie verlaat, dien tweeden niet behoeft te betalen.

Art. 19.

Voor het Propaedeutisch examen wordt f 25.— gestort en voor het candidaatsexamen f 50.—. Wie niet slaagt wordt bij herhaald examen van betaling vrijgesteld. De admissie wordt kosteloos afgenomen.

Art. 14 (nieuw).

Zij die de leeftijd van 30 jaar hebben bereikt kunnen zonder een als in het vorig artikel vermelde getuigschriften te bezitten in bijzondere gevallen tot de examina aan de Theologische Hoogeschool worden toegelaten op grond van een verklaring van het college van Hoogleraren en zoo noodig geassisteerd door lectoren, zulks onder nadere goedkeuring van curatoren.

Art. 15 (nieuw).

Naast de in art. 13 en 14 genoemde personen kunnen tot het volgen van de lessen ook worden toegelaten, zij, die een daartoe vereischte algemeene ontwikkeling bezitten. zulks ter beoordeeling van het college van Hoogleraren onder goedkeuring van de curatoren.

Art. 16 (nieuw) is art. 14 oud.

De cursus is voor het candidaats examen aangelegd op vier jaren. Een voor de propaedeuse en drie voor de theologie.

Art. 17 is art. 15 oud.

ongewijzigd.

Art. 18 nieuw is art. 16 oud.

Het candidaats examen dat in eenmaal wordt afgenomen omvat de vakken en vereischt de testimonia, die door de curatoren met advies van Hoogleraren bepaald zijn.

Art. 19 (nieuw).

Het Doctoraal examen wordt afgenomen door Hoogleraren al of niet geassisteerd door de lectoren of door leden van andere faculteiten naar de regelen daarvoor gesteld door curatoren met advies van Hoogleraren.

Art. 20 nieuw is oud art. 17.

De cursus vangt aan in de tweede helft van September en eindigt in Juni. Tusschentijds is er een Kerst- en Paaschvacantie elk van drie weken.

Art. 21 nieuw is oud art. 18.

Voor het volgen van de lessen van de cursus bedoeld in art. 16 wordt telken jare f 150.— betaald, te voldoen in twee termijnen n.l. bij den aanvang van den cursus en primo Maart; met dien verstande, dat wie door omstandigheden onafhankelijk van zijn wil gedurende de eerste termijn de studie verlaat den tweeden niet behoeft te betalen. Wanneer uit een gezin meer dan een kind tegelijkertijd de lessen volgt, zal het collegegeld van het tweede en derde kind f 100.— bedragen.

Art. 22 nieuw is oud art. 19.

BIJLAGE V.

RAPPORT over het verslag van de Curatoren der Theologische Hoogeschool.

Weleerwaarde, Eerwaarde en Hooggeleerde Broeders,

Met dankbaarheid brengt Uw Commissie rapport uit over het *Verslag van de handelingen der Curatoren van de Theologische Hoogeschool*. Dit toch is het eerste verslag, namens hen door hun Secretaris aangeboden, nadat de Hoogeschool zich opgericht heeft uit de aanvankelijke ruïneering, veroorzaakt door de kerkverwoestende synodale acta en facta van 1942 en volgende jaren. Dat nu reeds een verslag werd uitgebracht, waarin van zoo rijken zegen en van zoo krachtig-aangevatten arbeid gewaagd mocht worden, mag immers de Synode, met haar commissie, tot ootmoedigen dank aan den HEERE stemmen. Dat Zijn Naam alleen geprezen moet worden, spreekt vanzelf, omdat, wat wij menschen mogen en kunnen doen, slechts vrucht van genade is, en bloeisel van Christus' Kerkbouwenden Middelaarsarbeid. Toch neemt dit niet weg, dat Uw Commissie U meent te mogen voorstellen, warme en hartelijke erkentelijkheid der Kerken uit te spreken voor al wat de Curatoren, in dezen eersten tijd van moeizamen wederopbouw, ten behoeve van de Hoogeschool, en dus ook van de Kerken, hebben gepresteerd, door Hem, Die Zijn kracht in der menschen zwakheid volbrengt. Uw Commissie meent, dat hierbij, naast de krachtige leiding van den President-Curator, Ds. D. van Dijk, ook gememoreerd dient te worden de stuwende werkkraft van den Secretaris van Curatoren, Ds. F. A. den Boeft, te meer waar deze Curator, door zijn aanstaande verwisseling van standplaats, den kring der gemachtigden, aan wie de zorg voor de Hoogeschool der Kerken is toevertrouwd, zal moeten gaan verlaten, wat — naar het oordeel zoowel van Curatoren als van Uw Commissie — een gevoelig verlies voor het Collegium Curatorum zal beteekenen.

Een der voornaamste punten, in het Verslag van Curatoren aan de orde gesteld, is het „*Reglement tot de Opleiding voor den Dienst des Woords*”. Uw Commissie ziet in dit Reglement, gelijk dat door de Curatoren U in gewijzigden vorm wordt aangeboden, nadat Uw Commissie die wijzigingen grondig bezien heeft, iets van groote beteekenis zoowel voor de ontwikkeling van de Gereformeerde theologie, welke aan de Hoogeschool der Kerken gedoceed en beoefend wordt, als voor den reformatorischen bloei onzer Kerken, die begeeren te leven in volstrekte gebondenheid aan het Woord des HEEREN.

Dit zal Uw vergadering misschien ietwat-vreemd aandoen, daar het opstellen en herzien van reglementen doorgaans een droge en taaie bezigheid is.

Dat niettemin deze materie van groot belang is, zal U blijken, wanneer Uw

Commissie U er aan herinnert, dat in dit gewijzigde Reglement zich weer spiegelt de afbouw onzer Hoogeschool, gelijk deze ten principale tot stand kwam in de uitspraak der Voorloopige Generale Synode van Enschede 1945 in zake de uitoefening van het promotierecht aan de Hoogeschool; en dat hiermee dus de historische lijn, welke zich in de jaren 1893 en 1896 al scherper begon af te teekenen, consequent gevolgd wordt.

Ziet Uw Commissie het goed, dan ligt de quintessence der wijzigingen van bovengenoemd *reglement* in de Art. 13 en 14 van het ontwerp dat den leden der Synode is voorgelegd.

Wanneer de leden der Synode dit Reglement, in 't bizonder de Artt. 13 en 14, rustig nagelezen hebben, zullen zij opgemerkt hebben, dat het in deze artt. gaat om de vraag, wie tot de Colleges en/of de examina aan onze Hoogeschool mogen worden toegelaten.

Het verheugt Uw Commissie zeer, Uw vergadering er op te mogen wijzen, dat in deze bepalingen de normale regel is gehandhaafd, die in de geschiedenis der School steeds is gevolgd, sinds 1896 met al groeiende bewustheid, n.l. dat de Kerken een School voor wetenschap onderhouden, aan welke de theologie wetenschappelijk wordt beoefend, en waar de toekomstige Dienaren des Woords wetenschappelijk en practisch gevormd worden. Dat dus het karakter der Hoogeschool volkomen bewaard is gebleven, en het eenvoudige, trouwe Kerkvolk, hetwelk haar zoo liefheeft en zich groote offers voor haar getroost, haar eindelijk tot zoo groote zuiverheid van inrichting en onderwijs mocht zien uitgroeien, na jarenlange, vaak verdrietige worsteling, waarin de natuurlijke bloei der School door onrecht en miskenning beknot werd.

Immers: voor wie worden, in Art. 13 van het Reglement, de *valvae academiae*, de poorten der Hoogeschool opengesteld?

Het antwoord, dat in genoemd Reglementsartikel daarop gegeven wordt, is dit: dat tot de *lessen* zoowel als tot de *examina* der Hoogeschool die leden van onze Kerken worden toegelaten, die willen staan naar het ambt van Dienaar des Woords, en zich daartoe langs den weg der theologische studiën willen bekwamen. Zij moeten, gelijk van zelf spreekt, het vereischte diploma bezitten, dat den toegang tot het academisch onderwijs ontsluit. Maar bovendien zullen zij een goed getuigenis van hun Kerkeraad moeten overleggen, aangaande leer en leven.

In Art. 14 wordt dan bepaald, dat in hooge uitzonderingsgevallen het College van Hoogleraren, onder goedkeuring van Curatoren, ook toegang kan verleenen aan personen, die dat vereischte diploma missen, gelijk ook in de Wet op het Hooger Onderwijs de betrokken minister in zeer exceptioneele gevallen den toegang tot de universitaire studiën en examina kan openstellen voor een enkele, die geen wetenschappelijk diploma, maar wel wetenschappelijke capaciteiten bezit. Zulke personen — die natuurlijk overigens moeten beantwoorden aan de eischen, in Art. 13 genoemd — moeten dan ten minste dertig jaar zijn, en dienen te beschikken over een voldoende algemeene ontwikkeling, als waarborg, dat zij den gang der academische studie kunnen volgen.

Naast dien normalen regel scheidt voorts genoemd Art. 13 de mogelijkheid, om bij wijze van uitzondering toegang tot de *colleges* te verleenen aan personen, die geen lid van een van de Gereformeerde Kerken in Nederland zijn, maar die toch — zich onderwerpende aan het opzicht der Hoogleraren — gedurende korter of langer tijd de lessen zouden willen volgen — terwijl tot de *examina* (waarbij uitteraard speciaal aan het doctoraal examen en de promotie is gedacht) zoodanige personen slechts kunnen worden toegelaten, indien zij de verklaring afleggen, dat zij de Heilige Schrift aanvaarden als het Woord van God, overeenkomstig de Drie Formulieren van Eenigheid.

Op deze wijze meent Uw Commissie, dat reglementair vastgelegd is, dat in den kring der Hoogeschool alleen proefschriften verschijnen, welke ten volle in overeenstemming zijn met den geest van het aan-de-school-gegeven-onderwijs, en dus niet kunnen strekken tot schade van het reformatorisch wetenschappelijk en ambtelijk leven der Kerken.

In wat voorts Art. 13 bepaalt omtrent de samenspreking, welke door de Hoogleraren gehouden dient te worden met ieder der studenten, die voor 't eerst ingeschreven worden in het „*liber civium*” der Hoogeschool (een samenspreking, in welke hem de beteekenis van de theologische studie, als voorbereiding tot het ambt, waarnaar hij staat, wordt uiteengezet), ziet Uw Commissie een manifestatie van het godvruchtig karakter, dat heel het leven der Hoogeschool beheerschen en openbaren moet.

De overige wijzigingen in het U voorgelegde ontwerp betreffen in hoofdzaak

punten van geringer beteekenis. Gedeeltelijk zijn zij van taalkundigen aard — gedeeltelijk vloeien zij voort uit het feit, dat sinds 1945 ook het verlenen van den doctoralen graad, en het promoveeren aan de Hoogeschool mogelijk zijn geworden. Vandaar b.v. Art. 18 van het (nieuwe) Reglement.

De Synode zal haar Commissie en derzelver rapporteur wel willen ontslaan van het-op-den-voet-nagaan van alle kleinere wijzigingen. Op twee punten wil Uw Commissie nog even de aandacht vestigen. Ten eerste, in Art. 2, op de weglating van de woorden „Broederweg 15”, zulks om eventuele consequenties in juridisch opzicht; en ten tweede op de bepaling in Art. 3, dat elke Particuliere Synode een curator (met secundus) dient aan te wijzen. In overleg met het Curatorium acht de Commissie, het 't beste, dat de Synode bepale (waar er thans incongruentie bestaat in de afvaardiging der onderscheiden particuliere ressorten), dat tot de volgende Generale Synode de thans vanwege de Particuliere Synodes aangewezen Curatoren zitting blijven houden, maar dat deze Synodes zoo spoedig mogelijk terugkeeren tot den normalen toestand, in Art. 3 voorgeschreven: elk particulier ressort één curator (met secundus). Voorts adviseert Uw Commissie de Synode, te bepalen, dat bij tusschentijdsche vacatures (die zich wegens de huidige sterke fluctuatie onder de predikanten veelvuldig voordoen) het Curatorium de aangewezen secundi beschouwe als door deze Generale Synode gemachtigd en geïnstrueerd, tot aan de volgende Generale Synode.

Overgaande tot wat overigens het rapport der Curatoren aan de Synode voorlegt, merkt Uw Commissie op, dat het financiëel Verslag der Stichting al in een afzonderlijk rapport aan de Synode door haar Commissie is behandeld geworden, waarbij de dank der Synode is uitgesproken en aan het Bestuur der Stichting tot de financiëele verzorging van de Opleiding en aan het Damescomité, dat den opbouw der Bibliotheek ter hand heeft genomen. Van harte adviseert Uw Commissie de Synode goed te keuren de benoeming van Prof. *Schilder* tot Bibliothecaris; zij hoopt echter, dat te zijner tijd deze Bibliotheek zóp uitgroeië, dat deze arbeid voor Prof. *Schilder* te zwaar en te tijdroovend wordt, en de uitbouw der Hoogeschool ook uitkome in een eigen functionaris voor de verzorging der Bibliotheek.

Con tuto amore kan Uw Commissie zich ook aansluiten bij de woorden van diepgevoelden dank, welke in het verslag van het Curatorium gericht worden aan het adres van de hoogleeraren *Greijdanus* en *Schilder*, in verband met den omvangrijken arbeid, dien zij verricht hebben, toen de zware schaduwen van den kerkstrijd, nog versterkt door die van corlogs- en bezettingsnooden, over onze Hoogeschool vielen. Uw Commissie zou tekortschieten niet alleen in piëteit, maar ook in innigen dank aan den HEERE, onzen God, als zij in dit verband ook niet melding maakte, als een stille posthume hulde, van al den arbeid, welken wijlen Dr. R. J. Dam ten behoeve van onze Hoogeschool verrichtte. Wie ook maar iets weet van wat deze noeste, trouwe werker, op waarlijk-heroïsche wijze in den nationalen, maar bovenal in den Kerkelijken strijd gepresteerd heeft, zal het met de Commissie als een krenking aanvoelen, dat in de kringen en op de vergaderingen van het ontrouwe deel der voormalige Hoogeschool zijn naam nog als een der hunne gecharterd werd. In 't bijzonder verblijdt Uw Commissie zich, met het Curatorium, over het feit, dat Prof. Dr. *S. Greijdanus* de rust van het emeritaat weer heeft willen verwisselen voor de zware en talrijke besognes van het hoogleeraarschap, en dat alleen uit zijn vurige, oprechte onblusschelijke liefde tot de Hoogeschool, die hij met eere zooveel jaren diende. Gaarne ondersteunt, in dit verband, Uw Commissie het verzoek der Curatoren, aan Uw Synode voorgelegd, om Prof. *Greijdanus* te ontheffen van de colleges in het Patristisch en Nieuwtestamentisch Grieksch, en het Curatorium te machtigen, in overleg met de Hoogleeraren, een nieuwen *lector* te benoemen, telkens voor den tijd van een jaar, om drie uur college in genoemde vakken te geven, liefst met ingang van September a.s.

Het spreek wel vanzelf, dat de Synode deze ontheffing aan Prof. *Greijdanus* niet verleene dan onder betuiging van groote waardeering ten aanzien van het onderwijs, ook in deze vakken gegeven.

Wat de overige regelingen betreft, van welke het verslag van Curatoren spreekt — over de regeling ten aanzien van het doctoraal examen heeft Uw Commissie nog niet kunnen oordeelen, daar het Curatorium met zijn arbeid te dezer zake nog niet greeed is gekomen. Indien Curatoren er niet in mochten slagen, tijdens de zittingen der Synode dit ontwerp over te leggen, stelt Uw Commissie voor, het Curatorium te machtigen, in overleg met de Hoogleeraren, de eischen voor het doctoraal examen vast te stellen, zulks behoudens goedkeuring van de volgende Generale Synode.

Uw Commissie stelt U ook voor, goedkeuring te verlenen aan het ontwerp „Onderteekingsformulier voor de Curatoren der Hoogeschool”, overwegende dat — hoewel het Curatorschap geen ambt is — de wenschelijkheid van zulk een onderteekingsformulier uit de historie der laatste tien jaren meer dan voldoende en helaas zelfs pijnlijk gebleken is.

Eveneens adviseert Uw Commissie de Synode, mee te gaan met de suggestie van het Curatorium, in de „Bepalingen tot regeling van pensioenverleening aan Hoogleraren der Hoogeschool” Art. 4 te doen vervallen. Met de Curatoren acht de Commissie het inderdaad wenschelijk en noodzakelijk, dat ieder geval op zichzelf beoordeeld, en een speciale regeling onder de oogen gezien dient te worden.

Ten slotte meent Uw Commissie U ook voor te stellen, Curatoren te machtigen, elk jaar een „Theologische Hoogeschooldag” te organiseeren, in dit jaar te Kampen. Ze spreekt den wensch uit, dat de onderwerpen, op die dagen te behandelen, meer dan voorheen het leven der Hoogeschool mogen raken.

Dit rapport contraheerende, stelt Uw Commissie voor, dat de Synode:

- 1e. aan de Curatoren décharge verleene van hun in opdracht van de Kerken gevoerd beleid, onder specialen dank aan hun Secretaris Ds. *F. A. den Boeft*, die straks zijn functie zoowel als zijn curatorschap moet neerleggen;
- 2e. het aan haar vergadering voorgelegde gewijzigde „Reglement tot de opleiding voor den Dienst des Woords”, goedkeure;
- 3e. de Particuliere Synoden adviseeren, zoo spoedig mogelijk terug te keeren tot den regel, dat elk ressort een Curator (met secundus) aanwijst;
- 4e. uitspreke, dat bij tusschentijdsche vacatures het Curatorium de dan aangewezenen beschouwe als door de Generale Synode gemachtigd en geïnstrueerd, tot aan de volgende Generale Synode;
- 5e. goedkeure de benoeming van Prof. *Schilder* tot Bibliothecaris der Hoogeschool;
- 6e. zich aansluit bij de woorden van dank, aan de Hoogleraren *Greijdanus* en *Schilder* gericht voor den moeizamen arbeid, in de jaren 1944 en '45 ten behoeve van de Hoogeschool verricht;
- 7e. onder dankbetuiging voor de zeer te waardeeren waarneming der colleges in Patristisch en Nieuwtestamentisch Grieksch Prof. *Greijdanus* ontheffe van het onderwijs in deze vakken, en het Curatorium machtige, hiertoe in overleg met de Hoogleraren een nieuwen *Lector* te benoemen, indien mogelijk met ingang van Sept. a. s., en telkens voor den tijd van een jaar;
- 8e. de Curatoren bevoegdheid verleene, de eischen voor het doctoraal examen, in overleg met het College van Hoogleraren, vast te stellen, zulks behoudens goedkeuring van de volgende Generale Synode;
- 9e. het ontwerp „Onderteekingsformulier voor Curatoren der Hoogeschool” goedkeure;
- 10e. meega met het voorstel van het Curatorium, in de „Bepalingen tot regeling van pensioenverleening aan Hoogleraren der Hoogeschool” Art. 4 te schrappen;
- 11e. de Curatoren machtige, ieder jaar een „Theologische Hoogeschooldag” te organiseeren;
- 12e. de door de verschillende Particuliere ressorten aangewezen Curatoren (met hun secundi) benoeme.

Namens Commissie I,
J. SMELIK, Rapporteur.

BIJLAGE VI. AANVULLEND RAPPORT bij het Rapport over het verslag van de Curatoren.

Weleerwaarde, Eerwaarde en Hooggeleerde Broeders,

Naar Commissie I werd door Uw vergadering nog even teruggewezen het „Reglement voor de Theol. Hoogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland”, opdat Uw Commissie de ter vergadering voorgestelde wijzigingen nader zou bezien.

Uw Commissie wil beginnen met de opmerking, dat haar opdracht was, rapport uit te brengen over de wijzigingen, door het College van Curatoren in dit Reglement voorgeslagen — niet dus over het Reglement zelf. Ter openbare zitting van de Synode zijn verschillende andere wijzigingen voorgeslagen dan die, tot welke Curatoren een voorstel deden. Uw Commissie heeft gemeend, alleen

die wijzigingen te moeten overnemen, welke zij verantwoord achtte, ook zonder dat zij overleg kon plegen met de Curatoren. Andere wijzigingen van meer ingrijpenden aard meende de Commissie niet in overweging te moeten nemen. Daartoe behoort b.v. ook de door een Uwer voorgestelde verandering, om de Artt. 20 en 21 uit dit Reglement weg te laten, en die op te nemen in een afzonderlijk Huishoudelijk Reglement. Uw Commissie acht zich daartoe niet bevoegd. Zou men bij die suggestie willen persisteeren, dan dient zij, naar haar oordeel, aan het Curatorium te worden voorgelegd.

Wat nu het Reglement betreft, stelt Uw Commissie voor, de volgende wijzigingen aan te brengen.

In Art. 5 „haar onderwijs” (waarschijnlijk een type-fout) te veranderen in „hun onderwijs”.

Art. 9 aldus te lezen: „Het aantal Hoogleraren en Lectoren wordt bepaald door de Curatoren, om den nadere goedkeuring van de Generale Synode”.

De Artt. 13 en 14 aldus te wijzigen, dat wat in het slot van Art. 13 staat, te lezen is als tweede alinea van Art. 14, zoodat in Art. 13 aangegeven wordt, wie naar den normalen regel uit onze Kerken tot de Hoogeschool worden toegelaten, en in Art. 14 de gevallen genoemd worden, waarin bij uitzondering hetzij voor leden van eigen Kerken hetzij voor personen, niet tot onze Kerken behorende, de poorten der Hoogeschool worden opengesteld. Daarbij stelt Uw Commissie U in Art. 13 eenige kleine redactie-wijzigingen voor, en van het nieuwe Art. 14, eerste alinea, een duidelijker redigeering.

Deze Artt. komen dan als volgt te luiden:

Artikel 13.

Tot de lessen en de examina aan de Theologische Hoogeschool worden toegelaten zij, die lid zijn van een van De Gereformeerde Kerken in Nederland, een goed getuigenis aangaande hun belijdenis en wandel overleggen, en in het bezit zijn van een der getuigschriften, vermeld in de artt. 11 en 12 van de Wet op het Hooger Onderwijs.

Buitenlanders kunnen ook worden toegelaten op grond van een admissie-examen, dat met het eindexamen van een Gymnasium gelijk staat.

Zij, die in het bezit zijn van het getuigschrift B van het eindexamen Gymnasium, kunnen worden ingeschreven als student, maar kunnen slechts tot het propaedeutisch examen worden toegelaten, nadat zij een voldoende aanvullingsexamen hebben afgelegd in Grieksch en Latijn.

De Hoogleraren zullen met ieder der aanstaande studenten afzonderlijk een samenspreking houden over de beteekenis van hun studie als voorbereiding van het ambt, waarnaar zij staan.

Van het afleggen van het admissie-examen, van het propaedeutisch, van het candidaats- en van het doctoraal examen kunnen geheel of gedeeltelijk worden vrijgesteld personen, die bewijs vertoonen, dat zij elders in Nederland of in het buitenland een daarmee gelijkstaand examen met goed gevolg hebben afgelegd. Als zulke examina worden beschouwd:

a. de overeenkomstige examina aan de Rijksuniversiteiten in Nederland, de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, en de Vrije Universiteit te Amsterdam;

b. andere examina, die bij afzonderlijk besluit van het College van Hoogleraren, onder goedkeuring van het Curatorium, als zoodanig worden aangewezen.

Artikel 14.

Zij, die den leeftijd van 30 jaar hebben bereikt, niet in het bezit zijn van een der getuigschriften, vermeld in de Art. 11 en 12 van de Wet op het Hooger Onderwijs, maar wel een voldoende algemeene ontwikkeling hebben, kunnen in bijzondere gevallen tot de lessen en de examina aan de Hoogeschool worden toegelaten op grond van een verklaring van het College van Hoogleraren, die zich voor het zoo noodig desbetreffende onderzoek doen assisteeren door Lectoren, zulks onder nadere goedkeuring van Curatoren.

In zeer bijzondere gevallen kan ook toelating tot de LESSEN worden verleend aan niet-leden van De Gereformeerde Kerken in Nederland, die in het bezit zijn van een der getuigschriften, vermeld in de artt. 11 en 12 van de Wet op het Hooger Onderwijs, en tot de EXAMINA aan niet-leden van De Gereformeerde Kerken in Nederland, die tevens de Heilige Schrift

aanvaardden als het Woord Gods, overeenkomstig de Drie Formulieren van Eenigheid, zulks alles ter beoordeeling van het College van Hoogleraren, onder goedkeuring van het Curatorium.

Voorts stelt Uw Commissie voor, in Art. 16 deze wijziging aan te brengen: Het propaedeutisch examen wordt afgenomen door het College van Hoogleraren en assisteerende Lectoren.

En Art. 18 aldus te redigeren:

Het doctoraal examen wordt afgenomen door het college van Hoogleraren, al of niet geassisteerd door de Lectoren, of door Hoogleraren (Lectoren) aan eenige Hoogeschool of Faculteit, naar de regelen, daarvoor gesteld door Curatoren, met advies van Hoogleraren.

Ten slotte geeft Uw Commissie U in overweging, wat de U voorgestelde conclusies aangaat, met welke het Rapport der Commissie in zake het Verslag van Curatoren besluit:

- a. de *tweede* conclusie, na goedkeuring der thans voorgestelde wijzigingen, te aanvaarden;
- b. de *derde* conclusie ongewijzigd over te nemen;
- c. de *vierde* conclusie, aldus gewijzigd, te aanvaarden:
(Dat de Synode) uitspreke, dat bij tusschentijdsche vacatures het Curatorium de door de Particuliere Synoden aan te wijzen Deputaten beschouwe als door de Generale Synode gemachtigd en geïnstrueerd, tot aan de volgende Generale Synode;
- d. de *twaalfde* conclusie ongewijzigd over te nemen.

Namens Commissie I,

J. SMELIK, Rapporteur.

BIJLAGE VII.

RAPPORT inzake de al- of niet wenschelijkheid van verplaatsing der Theologische Hoogeschool naar het centrum des lands.

Te dezer zake had Uw Commissie te beoordeelen:

- a. een instructie van de Particuliere Synode van Utrecht, waarin gevraagd wordt „de wenschelijkheid onder oogen te zien, dat de Theologische Hoogeschool te Kampen zoo spoedig als dit mogelijk is, verplaatst worde naar een plaats, meer in het centrum des land”, terwijl daaraan in het tweede lid is toegevoegd: „Tevens kan dan overwogen worden, in hoeverre en op welke wijze op wetenschappelijk gebied contacten gezocht kunnen worden, waardoor de Reformatorische Theologie weer haar roeping jegens en haar plaats onder de andere wetenschappen vervulle en verkrijge, waartoe zij principieel geroepen is en waarop zij historisch recht heeft”.
- b. een schrijven van de kerk van Bilthoven met den volgenden inhoud:
„Dat deze instructie — nl. de bovengenoemde van Utrecht — niet verder gaat dan: „de wenschelijkheid onder oogen zien” vindt zijn oorzaak in de ernstige bestrijding, welke dit voorstel ter Part. Syn. had te verduren en waar tegenover de breed uitgemeten voordeelen, de gevaren van het groote stads (studenten) leven gesteld werden en welke gevaren als zeer ernstig werden opgevat door een aanwezigen ouderling, die in het particuliere leven Inspecteur van Politie is en derhalve wel bevoegd mocht worden geacht om een oordeel uit te spreken. Op deze gevaren meenen wij ook Uwe vergadering ernstig te moeten wijzen”.
- c. een instructie van de Particuliere Synode van Zuid-Holland, vermeld in een schrijven bij de credentiebrieff, om het voorstel van de Part. Synode van Utrecht van de hand te wijzen.
- d. een schrijven van de Kerk van Stadskanaal, eveneens met verzoek om afwijzing van bedoeld voorstel. Zij geeft der Synode hierbij in overweging:
 1. „of er, voordat een dergelijk ingrijpend besluit zou moeten worden genomen, niet eerst klaarheid gekomen dient te zijn omtrent de vraag, of er een samenleven in één kerkverband met onze Chr. Gereformeerde broeders en zusters binnen afzienbaren tijd mogelijk is en dus in dit geval een gemeenschappelijk opleidingscentrum te verwachten is, weshalve een momenteele beslissing terzake als praematuur moet worden beschouwd.”

2. „Of het niet van de grootste beteekenis is, dat in het bolwerk der Gereformeerde Theologie, Kampen, het meerendeel der studenten principieel in het goede spoor gebleven is, een welgefundeerde meening heeft en bovendien kan worden geconstateerd dat de trouw gebleven hoogleeraren met de nieuw benoemde professoren en docenten ook door hun wetenschappelijke prestaties zich ontegenzeggelijk handhaven tegenover hun synodocratisch gebonden collega's.
Een en ander zou door onderling verkeer en gedachtenwisseling de doorwerking van den reformatiegeest ten goede kunnen komen.”

Uw Commissie heeft gemeend:

1. Dat een verplaatsing der Hoogeschool in de tegenwoordige omstandigheden practisch onuitvoerbaar moet worden geacht. Daartoe behoeft zij slechts te wijzen op de hooge kosten die onlangs gemaakt zijn voor aankoop en inrichting van ons gebouw, Broederweg 15 te Kampen. En verder op het moeilijk op te lossen woningvraagstuk in dezen tijd.
2. Dat een gunstige verandering in deze omstandigheden momenteel nog niet kan worden voorzien.
3. Dat een discussie over het vóór of tegen van zulk een verplaatsing in de huidige situatie van ons kerkelijk leven, niet alleen overbodig en onvruchtbaar, maar ook minder gewenscht is.

Op grond van deze overwegingen meent Uw Commissie Uw vergadering te moeten adviseeren:

- a. Geen uitspraak ten principale te doen, maar U eenvoudig te bepalen tot een afwijzen van het voorstel der Particuliere Synode van Utrecht, en wel uitsluitend om praktische redenen.
- b. Ten aanzien van het tweede deel der instructie van de Particuliere Synode van Utrecht, waarin gesproken wordt van het zoeken van contact op wetenschappelijk gebied, stelt Uw Commissie voor, deze zaak, als niet behorende tot de competentie der Synode, aan het college van Hoogleeraren onzer Hoogeschool over te laten.

Namens Commissie I,
T. DE HAAN, *Rapporteur.*

BIJLAGE VIII. RAPPOR^T over de voorstellen betreffende het „Optreden van Studenten”.

Aan Commissie I van Uw vergadering werden ter hand gesteld de stukken betreffende „Het optreden van studenten voor de Gemeente”. Vier Part. Synodes hebben hierover aan U voorstellen gedaan, wat op zichzelf reeds accentueert hoe dringend de behoefte wordt gevoeld aan nadere regeling van deze zaak.

De ingekomen stukken zijn:

- A. Van de Part. Synode van Utrecht:
De Part. Synode van Utrecht, in vergadering bijeen 6 Febr. 1946, van oordeel, dat het regelmatig optreden van studenten met een stichtelijk woord in een onzer kerken, soms ver buiten het classicaal en provinciaal ressort, de voltooiing hunner studiën ten zeerste belemmert, waardoor de voorziening in den predikanten nood eerder tegen dan in de hand gewerkt wordt; dat ook het toezicht op hun publiek optreden door de verantwoordelijke instanties die het consent verleenden, practisch onuitvoerbaar is; verzoekt aan de Generale Synode uit te spreken dat consent daartoe alleen gegeven worde binnen de classis of provincie, binnen wier ressort zij woonachtig zijn en dan uitsluitend aan studenten, die *geen colleges* meer behoeven te loopen.
- B. Van de Part. Synode van het Noorden:
Naar aanleiding eener instructie uit de classis Friesland besloot de Part. Synode van het Noorden in haar vergadering van 21 Februari '46 er bij Uwe Synode op aan te dringen, inzake het verleenen van preekconsenten aan studenten in de Theologie een algemeene regeling te ontwerpen en bij de Kerken aan te bevelen.
- C. Van de Part. Synode van Zuid-Holland:
De Particuliere Synode stelt de volgende regeling voor:
 - a. de hoogleeraren geven niet automatisch na drie collegejaren een verklaring

- af doch alleen dan, wanneer zij de verleening van het consent verantwoord achten en meenen haar te mogen aanbevelen;
- b. deze verklaring der hoogleraren wordt slechts afgegeven aan studenten, die tenminste gedurende drie jaren de theologische colleges hebben gevolgd;
 - c. de kerkeraad van de gemeente, waarvan de betrokkene lid is, geve een verklaring af, dat er, gelet op den levenswandel van den betrokken student, z.i. geen bezwaren tegen de verleening van het consent bestaan;
 - d. de classis, waartoe de onder c. bedoelde kerkeraad behoort, onderzoekte vervolgens den betrokken student en verleene bij bevredigenden afloop het gevraagde consent voor een jaar; zij geve daarvan aan de kerken kennis door publicatie;
 - e. het onder d. bedoelde consent worde door alle in ons verband levende kerken erkend.

D. Van de Part. Synode van Overijssel-Gelderland:

De Generale Synode neme inzake de verleening van „preek”-consent aan studenten de volgende regeling over, welke door de classis Zwolle aanvaard is, opdat er uniformiteit van handelen kome in heel 't land.

Regeling voor het examineeren van theol. studenten, die „preek”-consent van de classis vragen:

1. Het examen heeft, na advies van de hoogleraren, plaats voor de classis, waartoe de Kerk behoort, van welke de betrokken student belijdend lid is, of voor een commissie, door de classis benoemd.
2. Het examen bestaat in een kort onderzoek naar de hoofdzaken van de dogmatiek en van het Kerkrecht, waarbij speciaal aandacht wordt besteed aan de actueele kwesties, die in de kerken aan de orde zijn. Voorts moet de student een gedeelte van de H. Schrift en van een preek voordragen, opdat de commissie aldus zijn voordracht kan beoordeelen.
3. De studenten, die zich ter onderzoek aanbieden, moeten een attest van leer en leven van hun Kerkeraad overleggen, en hun propaedeutisch examen minstens een jaar achter den rug hebben.
4. Wanneer het onderzoek bevredigend verloopt, wordt aan den student een schriftelijk „preek”-consent verleend voor den tijd van een half jaar, en wel voor alle kerken in het vaderland, welk consent, mits tijdig aangevraagd, door de classis telkens met een half jaar kan worden verlengd.
5. De studenten moeten de preeken, die ze zullen houden, tijdig vooraf aan voormelde commissie toezenden, en mogen ze eerst houden, wanneer de leden der commissie er geen bezwaar tegen hebben.
6. De studenten moeten aan den kerkeraad van de gemeente, waar zij preeken, verzoeken een kort rapport bij de commissie voornoemd in te zenden over de gehouden preeken, opdat de commissie er van op de hoogte blijve, of de studenten ingang hebben bij de gemeenten.

De Generale Synode voege hieraan als punt 7 toe:

7. Deze regeling geldt tot de e.v. Generale Synode.

Tot zoover de voorstellen.

Opgemerkt dient te worden dat geen enkel voorstel terstond afschaffing vraagt van het verstrekken van „preek”-consent. Wel is blijkbaar het algemeen gevoelen in onze kerken, dat het optreden van studenten als een noodmaatregel moet worden beschouwd.

Hieruit mag worden afgeleid dat de besluiten van de Generale Synode van 1908 inzake het gebruik maken van deze hulpkrachten niet gewijzigd dienen te worden, maar tijdelijk buiten werking te worden gesteld.

Dat de Kerken van bedoelde krachten hebben gebruik gemaakt is het gevolg van de tijdsomstandigheden. Hieruit volgt dat tot afschaffing van deze maatregel moet worden overgegaan, zoodra zulks mogelijk is.

Uw commissie is van meening dat de nood echter alsnog te groot is om hiertoe te besluiten. Dit zou practisch neerkomen op nog zwaardere belasting van onze predikanten die nu veelal reeds drie à vier keer per Zondag preeken.

Uw commissie is van overtuiging dat het in het algemeen ongewenscht moet worden geacht als zeer jonge menschen een plaats op de kansel innemen, ook mede omdat hun dogmatische studie te gering is en het houden van preeken hen af houdt van de studie, waardoor indirect ambtelijke Bediening des Woords wordt tegengewerkt.

Voorts meent Uw commissie onvolledig te zijn als niet een woord van erkentelijkheid zou worden geuit voor het vele dat de studenten in de achter ons liggende moeilijken tijd hebben gedaan, inzonderheid voor de meer geïsoleerde kerken.

Uw commissie adviseert aan Uw vergadering, te besluiten:

1. Het besluit van de Generale Synode van 1908 betreffende het optreden van studenten voor de gemeente tot de volgende Synode buiten werking te stellen en bij het praeparatoir examen van den candidaat een schriftelijke verklaring te vragen, dat hij zich gehouden heeft aan de desbetreffende regeling van de Generale Synode van 1946.
2. Alleen „preek“-consent te verleen en aan studenten welke geen colleges meer behoeven te volgen.
3. Het onderzoek te doen geschieden door de classis waartoe de kerk behoort waarvan de betreffende student *belijdend* lid is. Bij de aanvraag dient een attest van leer en leven van zijn kerkeraad te worden overgelegd.
4. Het classicaal onderzoek geschiede overeenkomstig de volgende regeling:
 - a. De betrokken student geve, door een op de classis voor te dragen preekvoorstel, blijk van geschiktheid tot het spreken van een stichtelijk woord voor de gemeente.
 - b. De classis stelle een onderzoek in naar de kennis van de hoofdzaken van de Gereformeerde geloofsleer.
 - c. Wanneer het onderzoek bevredigend verloopt, wordt aan den student een schriftelijk „preek“-consent verleend voor den tijd van een half jaar, welk consent door de classis telkens met een half jaar kan worden verlengd.
5. De kerken te adviseeren naar deze regeling de verleende consenten te erkennen en eventuele ernstige klachten kenbaar te maken aan de classis die het consent heeft verleend.
6. De kerken te adviseeren de reeds vroeger verleende consenten, voorzoover ze niet met de bovenstaande regeling overeenkomen, niet te verlengen.

Namens de Commissie,

J. A. MULDER.

BIJLAGE IX.

RAPPORT van Commissie III over de Predikantenbeurs.

Aan Uw Commissie was opgedragen, advies uit te brengen inzake het punt, dat op het agendum voorkomt onder den naam: predikantenbeurs; welk agendum-punt luidt:

Schrijven van den administrateur van de H. de Cockstichting met aanbeveling van de Partic. Synode van het Noorden.

De Uartic. Synode van het Noorden besloot in haar vergadering van 21 Februari bijgevoegden brief van br. K. C. Kamminga te Groningen aan U door te zenden met het verzoek, dat Uw Synode deze zaak bij alle Kerken wilde aanbevelen.

Hier is dus sprake van twee brieven, één van br. K. C. Kamminga aan de Partic. Synode van het Noorden; als ook een brief van deze Partic. Synode aan Uw vergadering.

Het schrijven van br. Kamminga luidt als volgt:

Aan de Partic. Synode van het Noorden.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heeren en Broeders,

In haar vergadering van 21 Augustus 1945 besloot de Classis Groningen te komen tot het oprichten van een z.g. Predikantenbeurs. Mij werd verzocht als Administrateur van de Hendrik de Cockstichting de zaak der preekvoorziening te behartigen, hetgeen ik vanaf genoemde datum heb gedaan. Het is echter niet bepaald gebleven tot de vacante gemeenten in genoemd ressort, doch uit het geheele land kwam de roep om hulp.

Ds. Bremmer heeft kortgeleden een schrijven gericht aan alle predikanten, emeritus-predikanten, candidaten en studenten met het verzoek, om hun vrije Zondagen aan de predikantenbeurs te willen opgeven.

Dankbaar kunnen wij constateeren, dat verschillende predikanten enz. regelmatig hun vrije Zondagen opgeven en derhalve veel plaatsen geholpen kunnen worden.

Bij mij is thans het plan gerijpt, eens per maand of per 14 dagen aan alle predikanten enz. een lijst te zenden van plaatsen, die om voorziening vragen plus data.

Van mij echter deze vraag: moeten de *kosten* hiervoor verhaald worden op de Classis Groningen, t.w. telefoon en telegram-kosten, enz. — of zou

het mogelijk zijn hiervoor van alle kerken een gift te vragen van f 5.— per jaar om daardoor te trachten de eventueele onkosten hieruit te kunnen bestrijden.

Gaarne zou ik van uw vergadering advies in dezen,

met broedergroeten

(w.g.) K. C. KAMMINGA.

De tweede brief, n.l. die van de Particuliere Synode van het Noorden aan de Generale Synode heeft de volgende inhoud:

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland (onderh. art. 31 K.O.) — April 1946 samen te komen te Groningen.

Weleerwaarde en Eerwaarde broeders,

De Particuliere Synode van het Noorden, besloot in haar vergadering van 21 Februari bijgevoegden brief van br. *K. C. Kamminga* te Groningen aan U door te zenden met het verzoek, dat Uw Synode deze zaak bij alle Kerken wilde aanbevelen.

In opdracht der Particuliere Synode van het Noorden.
(volgt onderteekening).

Uw commissie heeft van beide brieven aandachtig kennis genomen. Na bespreking kwam voor haar vast te staan, dat een zaak als deze terecht aanbeveling verdient, daar als een verblijdend feit mag worden aangenomen, dat de Kerken met deze actie inderdaad gediend zijn. Immers vele Kerken ontvangen langs dezen weg op vlugge wijze voorziening in den dienst des Woords; hetgeen vooral in dezen tijd van vrijmaking van het grootste belang mag geacht worden. Daarom adviseert de commissie, dat Uw vergadering deze zaak hartelijk aanbevele bij de Kerken.

Evenwel is Uw commissie van meening, dat zij niet kan volstaan met Uw vergadering *slechts* dit advies te geven. Immers: het schrijven van br. Kamminga aan de Particuliere Synode van het Noorden; alsmede dat van deze Particuliere Synode aan de Generale Synode geeft haar aanleiding het volgende onder Uw aandacht te brengen.

De kwestie is n.l. deze: dat br. Kamminga in zijn schrijven de zaak der onkosten aan de orde stelt. Uw commissie is van oordeel, dat zij zich niet van haar opdracht ontslagen mocht achten, alvorens zij ook haar meening over deze aangelegenheid had uitgesproken. Zij is van meening dat kritiek op de gang van zaken — voorzoover deze haar uit de stukken bekend is — geoorloofd is. De vraag is nu: *hoe* is deze gang van zaken geweest?

Gezien de stukken, moet zich deze als volgt hebben toegedragen.

- a. de Classis Groningen gaat over tot de oprichting van een z.g. Predikantenbeurs.
- b. Deze Classis vraagt aan br. Kamminga zich met de administratie te willen belasten. Br. Kamminga gaat hier op in.
- c. Intusschen breidt de actie zich uit, en de onkosten nemen toe. Derhalve richt br. Kamminga zich tot de Particuliere Synode van het Noorden.
- d. De Particuliere Synode — overwegende deze aangelegenheid — besluit zich tot de Generale Synode te richten met het verzoek deze zaak aan te bevelen bij alle Kerken.

Hoe sympathiek Uw commissie overigens staat tegenover deze actie, mag zij toch niet verheelen, dat zij ernstige bedenkingen heeft tegen deze gang van zaken.

Immers, wanneer de Classis Groningen het initiatief neemt tot oprichting van een z.g. predikantenbeurs, dan kan volgens de Commissie deze actie dus niet beschouwd worden als een particuliere onderneming van br. Kamminga.

En ook, wanneer vervolgens br. Kamminga verzocht wordt als administrateur op te treden, en deze daartoe bereid is — *blijft* nochtans de Classis Groningen de instantie, waarvan deze zaak uitgaat, en *blijft* naar de meening van Uw Commissie de verantwoordelijkheid op *haar* rusten, ook al heeft — op haar verzoek — br. Kamminga het *beheer* op zich genomen.

Daarom gaat het niet aan — nu deze actie zich uitbreidt, en de onkosten mitsdien toenemen — dat deze zaak via de Particuliere Synode van het Noorden overgeheveld wordt naar de Generale Synode.

Volgens Uw Commissie ligt het niet op den weg der Generale Synode zich met de onkosten te bemoeien.

Het voorstel, vervat in de stukken, had moeten komen van de Classis Groningen. Deze had zich tot de Kerken kunnen wenden met het verzoek om deze actie te helpen steunen.

Resumeerende stelt Uw commissie voor, dat door Uw vergadering het volgende worde vastgesteld:

- 1e. dat — gehoord hebbende de gang van zaken — de Classis Groningen alsnog verantwoordelijk worde gesteld, aangezien zij besloten heeft tot oprichting der z.g. predikantenbeurs, en dus voor deze zaak staan moet en hiervan mededeeling te doen aan de Particuliere Synode in het Noorden.
- 2e. dat op het verzoek van de Particuliere Synode van het Noorden worde ingegaan, en bij alle Kerken deze zaak aan te bevelen.

Namens de commissie III

J. F. SOLLIE, rapporteur.

BIJLAGE X. RAPPORT inzake de op de verklaring van 1905 betrekking hebbende agendumstukken.

Weleerwaarde en Eerwaarde broeders,

U hebt aan commissie II o.m. opgedragen de behandeling voor te bereiden van een drietal stukken, welke betrekking hebben op de verklaring door de synode onzer kerken van het jaar 1905 blijkens art. 158 harer acta afgelegd.

Het eerste stuk is van de Particuliere Synode van Overijsel en Gelderland en behelst het voorstel „de verklaring van 1905 niet langer te handhaven”.

Deze synode grondt haar voorstel op de volgende overwegingen:

a. omdat „haar terminologie noch Schrifuurlijk noch confessioneel is”;

b. omdat de verklaring „innerlijk tegenstrijdig” is, en

c. omdat zij „de hereeniging verhindert met alle Kerkformaties, die zich met woord en daad stellen op de basis van Gods Woord, zooals dat beleden is in de Gereformeerde belijdenisgeschriften”.

Het tweede stuk is van de Particuliere Synode van Zuid-Holland „naar aanleiding van het voorstel van de Particuliere Synode van Overijsel en Gelderland” om „de verklaring van 1905 in te trekken”.

Deze synode motiveerde haar voorstel niet.

En het derde stuk is een voorstel van de Classis Groningen, dat de Generale Synode „een commissie zal benoemen om het voorstel Overijsel-Gelderland inzake 1905 eens grondig te onderzoeken, met tijdige toezending der rapporten aan de kerken”.

OVERWEGINGEN.

Uw commissie zou willen beginnen met een opmerking over het motief ontleend aan „de hereeniging met alle kerkformaties, die zich met woord en daad stellen op de basis van Gods Woord, zooals dat beleden is in de Gereformeerde belijdenisgeschriften”. Zij heeft zeker waardeering voor dit motief. Wanneer straks bij samenspreking met anderen mocht blijken, dat een oude steen des aanstoots was uit den weg geruimd, zouden we ons daarover stellig mogen verheugen. Toch zullen wij ons moeten wachten voor den schijn van ons door een nuttigheidsmotief te laten beheerschen. Ook al zou er, om concreet te spreken, geen Christelijke Gereformeerde kerk bestaan, zoo zouden de verzoeken tot deze generale synode gericht zich uit te spreken over de in 1905 afgelegde verklaring nog wel terdege zin hebben en, indien billijk bevonden, dienen te worden ingewilligd.

Vervolgens legde Uw commissie zich de vraag voor of het noodig is, dat eerst door deze generale synode een commissie wordt benoemd, welke tot taak zal hebben „het voorstel Overijsel-Gelderland inzake 1905 eens grondig te onderzoeken, met tijdige toezending der rapporten aan de kerken”, alvorens zij inzake de verklaring van 1905 een uitspraak zal doen.

De noodzakelijkheid van het instellen van zulk een studiecmissie en rondzending van haar raaport aan de kerken ziet Uw commissie niet in. Zij her-

innert U aan het uitvoerig onderzoek naar geschiedenis, karakter en bedoeling der Utrechtsche verklaring van 1905, hetwelk door eenige broeders juist uit het midden onzer kerken is ingesteld. Zij wijst er U op, dat van dit voortreffelijk werk in onze kerken alom ernstig is kennis genomen. Reeds daarom zou onzes inziens een besluit betreffende de genoemde verklaring, indien het door de generale synode van dit jaar genomen werd, niet overijld genoemd kunnen worden. Maar zij wijst U bovendien naar de eigen acta onzer synode van 1905, waaruit karakter van en bedoeling met de toen afgelegde verklaring gemakkelijk zijn te kennen.

Uit de acta der generale synode van de Gereformeerde Kerken gehouden te Utrecht in het jaar 1905 blijkt immers duidelijk, dat met het afleggen van de in art. 158 opgenomen verklaring, niets anders is bedoeld dan *in de spannende situatie van die dagen* zekere onrust weg te nemen. Zoo sprak reeds bij de opening der synode de voorzitter der roepende kerk den wensch uit, dat „alle woeling en twisting hier haar einde mochten nemen”, acta bladz. 4. De commissie, welke inzake de geschillen over het dusgenaamde „infra- en supralapsarisme”, de dusgenaamde „eeuwige rechtvaardigmaking”, de dusgenaamde „onmiddellijke wedergeboorte” en de dusgenaamde „onderstelde wedergeboorte” had te dienen van praeadvies, sprak als haar oordeel uit, en blijkens art. 124 der acta was zij daarin geheel eenstemmig, dat „het noch noodig noch wenschelijk is voor een Generale Synode om over deze geschillen een definitieve uitspraak te doen, ja zelfs dat een Synode dit niet doen kan of mag”, zie bladz. 206 der acta alsmede bladz. 207, waar dit oordeel nog tweemaal wordt herhaald. Allermint werd dus voorgesteld een oordeel uit te spreken aangaande de *Leer*. Zelfs werd er voor gewaarschuwd toch geen veroordeeling te geven van eenig gevoelen bij de genoemde *leergeschillen* betrokken. Wel werd de raad gegeven een korte verklaring te geven doch alleen „ter geruststelling van de consciëntien en om alle eenzijdigheid in het voorstellen van sommige leerstukken te voorkomen”, acta bladz. 206, doch ook dan was vooraf nog het voorbehoud aanbeveulen, en dit voorbehoud is blijkens art. 157 der acta later door de synode overgenomen, dat „de liberas prophetandi”, welke door „onze Gereformeerde kerken” „in alle landen en in alle tijden ten opzichte van deze geschillen” was „gehandhaafd” zou blijven bestaan, acta bladz. 206. En ten overvloede heeft blijkens art. 149 der acta een lid dezer prae-adviseerende commissie in openbare zitting de verklaring afgelegd, dat hij het rapport der commissie alleen voor zijn rekening wilde nemen, omdat het ten doel had onrust te stillen en vrede te stichten of zooals hij het woordelijk uitdrukte „dat hij het rapport mede onderteekend had, alleen omdat hij daarin een grondslag tot pacificatie wenschte te zien”.

Wanneer deze generale synode dus handelt in den geest van art. 46 der kerkenordering en eenvoudig kennis neemt van hetgeen door haar voorgangster in het jaar 1905 „afgehandeld” is, zoo zal het haar duidelijk zijn, dat laatstgenoemde synode niet genomen heeft een besluit betreffende de leer, evenmin ten aanzien van eenig gevoelen bij de toenmalige *leergeschillen* betrokken ten principale uitspraak heeft gedaan, doch slechts een pacificeerende verklaring heeft afgelegd, teneinde de beroering, welke naar aanleiding van deze *leergeschillen* in onze kerken verwekt was, te bedaren.

Dat de verklaring van 1905 het bovenomschreven karakter droeg en de zoeven genoemde bedoeling had, wordt voorts bevestigd door hetgeen in de jaren kort na 1905 is geschied. Meer dan eens heeft iemand zich veroorloofd openlijk critiek op deze verklaring te oefenen, maar dat hij deswege werd bemoeilijkt of ook maar door een kerkelijke vergadering ter verantwoording werd geroepen, is ons niet bekend. Ongetwijfeld zouden, indien de verklaring van 1905 bedoeld was als een kerkelijk stuk van confessioneel gezag, de kerkelijke vergaderingen van nalatigheid in haar dienst niet vrij te pleiten zijn geweest. Gezien echter het ware karakter der Utrechtsche verklaring was dit thans niet het geval.

Trouwens niet alleen blijkens haar zoeven beschreven ontstaansgeschiedenis en haar latere wederwaardigheden, maar ook blijkens haar inhoud is de verklaring van 1905 geenszins zulk een geschrift van confessioneelen aard geweest. Zoo zijn b.v. termen als objectief en subjectief, welke aan haar wetenschappelijk spraakgebruik zijn ontleend, in een belijdenisgeschrift zeker niet op hun plaats. Zoo wordt omtrent Gods Woord in Rom. 4 : 25 en omtrent onze Nederlandsche Geloofsbelijdenis in Art. 20 een stellige uitspraak gedaan, welke zacht gezegd, aanvechtbaar is. Zoo wordt in de punten 3 en 4 der Utrechtsche verklaring het woord wedergeboorte in geheel anderen zin gebruikt dan in Zondag 3 en 33 van den Heidelbergischen Catechismus, in art. 24 en 35 van de Ned. Geloofsbelijdenis en in hoofdstuk III—IV der Dordtsche Leerregels. Zoo is de uitdrukking

„volgens de belijdenis onzer Kerken” in punt 4 bepaald onverantwoord. En zoo heeft geheel het 4de punt op sommigen niet zonder reden den indruk van tegenstrijdigheid gemaakt. De synode van Overijsel en Gelderland heeft ons inziens gelijk, wanneer zij de taal door de Utrechtsche verklaring gesproken vraakt als niet Schriftuurlijk noch confessioneel. Ook dit feit bevestigt hetgeen uit de acta van 1905 zelf te leeren valt, n.l. dat we in de verklaring der synode van dat jaar niet te doen hebben met een Gereformeerde confessie, welke een klare echo doet hooren van de Waarheid Gods, de Heilige Schrift.

Uw commissie meent goed te doen door allereerst nadrukkelijk op dit karakter der Utrechtsche verklaring, gelijk het gekend wordt uit acta, geschiedenis en inhoud, te wijzen. Alvorens wij ons van iets losmaken, behooren wij immers ter dege te zien *waarvan* wij ons losmaken. Een dier, dat men zich heeft aangeschaft als ezel, kan men niet afschaffen als paard. Van iemand, die in ons huis verkeert als dienstbode, kan men niet scheiden als van zijn echtgenoot. Of het zou moeten zijn, dat men inmiddels met haar in het huwelijk was getreden en haar van dienstmaagd tot huisvrouw had verheven.

Inderdaad is iets dergelijks der Utrechtsche verklaring te beurt gevallen. Openlijk is zij in de veertiger jaren dezer eeuw tot een kerkelijk stuk van confessioneel gezag, als immers uitdrukkende „Goddelijke waarheid”, verheven. Wij behoeven niet meer te betoogen, dat dit evenwel geschied is in de flagranten strijd met haar eigen aard en oorspronkelijke bedoeling, doch slechts kort de feiten te vermelden. De wensch van den praeses der generale synode van 1905 geuit in diens slotwoord, n.l. „dat sprekers en schrijvers toch geen willekeurige interpretatiën zouden geven van de besluiten der synode”, acta bladz. 93, is niet geëerbiedigd door de synoden te Sneek-Utrecht en te Utrecht gehouden, met slechts korte tusschenpoozen, gedurende de jaren 1939 tot '46. Eerst is slechts een enkel onderdeel van de Utrechtsche verklaring, n.l. een stuk uit punt 4, met bindend confessioneel gezag bekleed, doch tenslotte ontving de gansche verklaring de, gezien haar karakter en doel, twijfelachtige eer van uitgeroepen te worden tot „Goddelijke waarheid”, welke het kerkvolk moest belijden en welke de kerkelijke vergaderingen dienden te handhaven zoo noodig, gelijk metterdaad geschied is, met schorsing van reeds dienende en wering van aanstaande ambtsdragers, die niet bereid bleken aan de Utrechtsche pacificatieverklaring de eere van Goddelijke waarheid te bewijzen. Hierdoor is aan deze Utrechtsche verklaring onrecht aangedaan, zooals men een ezel onrecht aandoet, . . . wanneer men hem tot paard verheft. En onze generale synode moge nu maar bewaard blijven voor het plegen van soortgelijk onrecht, waaraan men zich schuldig maakt, wanneer men een ezel de twijfelachtige eer aandoet van hem als paard af te schaffen. Zoo moge ook onze generale synode zich niet er toe laten verleiden de Utrechtsche verklaring anders te zien dan gelijk zij is en indien de synode zich van haar losmaakt, zich niet van haar te laten scheiden als van een confessioneel geschrift, doch haar slechts haar congé te geven als een pacificatiemiddel, dat, nu nog gezwegen van z'n inhoud, thans volstrekt overbodig is niet alleen, maar tengevolge van een haar later opgedrongen, met haar waren aard strijdige karakter en beteekenis, zelfs verre van ongevaarlijk is geworden.

Over het laatste, de gevaarlijkheid en overbodigheid, nog het volgende.

Er zijn jegens U niet veel woorden meer noodig om U nog verder te herinneren aan de jammerlijke gevolgen van de totale miskenning van het karakter der Utrechtsche verklaring. Terwijl het ware 1905 bedoelde den vrede te stichten, heeft de aanranding van zijn karakter het plegen van groot onrecht mogelijk gemaakt en een oorlog ontketend. De Utrechtsche verklaring is, in flagranten strijd met haar aard en doel, aangegrepen als een wapen in de hand van juist dat leerstelsel, dat in 1905 er door tot matiging was gemaand en is misbruikt als een middel om trouwe belijders uit te bannen. Wanneer een kerkelijk stuk daartoe aanleiding geeft, en dat de Utrechtsche verklaring met haar onhelderheden en dubbelzinnigheden dit deed kan niet ontkend, zoo moet het zeker gevaarlijk worden geacht.

Hierbij komt, dat wanneer we heden ten dage rondom ons zien in onze kerken we met blijdschap mogen constateeren, dat aldaar geen sprake is van eenig leergeskil, laat staan van een geskil over het dusgenaamde „infra- en supralapsarisme”, de dusgenaamde „eeuwige rechtvaardigmaking”, de dusgenaamde „onmiddellijke wedergeboorte” en de dusgenaamde „veronderstelde wedergeboorte”. Aan een pacificatieuitspraak, en zeker aan deze, hebben onze kerken thans geen behoefte.

SAMENVATTING.

Vat Uw commissie alles nog eens samen, dan herhaalt ze het volgende vierderlei:

Ten 1e heeft de Utrechtsche verklaring van 1905 blijkens geboorte, inhoud en vroegste geschiedenis niet het karakter van confessie gedragen. Wanneer iemand heden ten dage in gebondenheid aan Schrift en belijdenis, tegen het geheel of tegen passages van „1905” zijn eigen gedachten zou willen overstellen, zou geen kerkelijke vergadering hem deswege tot de orde kunnen of mogen roepen.

Ten 2e, terwijl men goed zou gedaan hebben de Utrechtsche verklaring als een historisch stuk, waaruit de toenmalige spanningen gekend kunnen worden, in die waarde te laten, heeft men de geschiedenis geweld aangedaan door deze verklaring boven haar eigen niveau uit te tillen en te verheffen tot een kerkelijk stuk van confessioneel gezag.

Ten 3e heeft men van dit aldus geschonden „1905” weten misbruik te maken, en het moet erkend worden dat z'n eigen inhoud daartoe gereede aanleiding bood, als van een wapen, waardoor Gereformeerde belijders werden uitgebannen, omdat zij Gereformeerd waren.

En ten 4e hebben onze Kerken heden aan zulk een verklaring als de Utrechtsche klaarblijkelijk is geweest allerminst behoefte, aangezien zij heden door geen leergeschil, laat staan de in 1905 aanwezige, worden beroerd.

CONCLUSIE.

Op grond van deze overwegingen adviseert Uw commissie U tot het nemen van het volgende besluit:

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen te Groningen in het jaar 1946;

gehoord de tot haar gerichte verzoeken zich uit te spreken betreffende het al of niet voor haar kerken bindend karakter der door de generale synode van 1905 afgelegde verklaring inzake het dusgenaamde „infra- en supralapsarisme”, de dusgenaamde „eeuwige rechtvaardigmaking”, de dusgenaamde „onmiddellijke wedergeboorte” en de dusgenaamde „onderstelde wedergeboorte”;

instemmend met het oordeel, hetwelk (acta 1905 art. 124) met algemeene stemmen werd aanvaard door de te dezer zake rapporteerende synodale praeadviserende commissie van 1905 „dat het noch noodig noch wenschelijk is voor een Generale Synode om over deze” (immers theologische) „geschillen een definitieve uitspraak te doen, ja zelfs dat een . . . Synode dit niet doen kan of mag” (acta bladz. 206/7);

tevens instemmend met het op verlangen van diezelfde commissie uitdrukkelijk in de acta van 1905 (art. 157) opgenomen voorbehoud, dat „de libertas prophetandi” in onze kerken gehandhaafd dient te blijven, temeer waar deze vrijheid van profetie naar haar eenstemmig oordeel „in alle landen en in alle tijden” ten opzichte van geschillen als de bovengenoemde door de Gereformeerde kerken is gehandhaafd (vergel. acta bladz. 207);

constateerende, dat de verklaring van 1905 blijkens officieele uitspraken dien-aangaande alsmede blijkens haar inhoud en historie strikt genomen geen besluit aangaande de leer, doch aangaande de destijds aanwezige leergeschillen is geweest;

tevens constateerende, dat de synode van 1905 over deze leergeschillen geenszins ten principale uitspraak heeft willen doen (acta bladz. 207), doch welbewust volstaan heeft met het afleggen eener verklaring „ter geruststelling van de consciëntien en om alle eenzijdigheid in het voorstellen van somnige leerstukken te voorkomen”;

OVERWEGENDE:

dat de generale synode van Sneek-Utrecht 1939/'43, Utrecht 1943—'45 en Utrecht 1946 de door de verklaring van 1905 aanvankelijk bereikte pacificatie hebben verbroken door eerst aan een onderdeel en later ook aan het geheel van deze verklaring in feite het gezag van een vierde belijdenisgeschrift toe te kennen en door deswege ambtsdragers te schorsen of af te zetten en kandidaten te weren, die, toen zulks van allen en ook van hen hetzij uitdrukkelijk geëischt hetzij verwacht werd, niet in staat beleden te zijn hetzij aan dit onderdeel hetzij aan dit geheel de eere van Gods Woord of van een daarop gegrond formulier van eenigheid te geven, en ook door nog in 1946 de op dezen grond uitgesproken schorsingen en geschiede weringen uitdrukkelijk goed te keuren, weshalve een nadere verklaring onzerzijds gewenscht geworden is;

dat in de verklaring van 1905 betreffende de vier genoemde theologische vraag-

stukken onderscheidene uitdrukkingen voorkomen, die met goede reden kunnen en mogen en zullen weersproken worden;

dat in onze Kerken betreffende de bovengenoemde punten van eenige onrust of van eenig leergeschil door de genade Gods allerminst sprake is;

dat te meer daarom voor deze kerken geen enkele reden aanwezig is aan de verklaring van 1905 betreffende de vier bedoelde theologische geschillen eenige andere dan historische beteekenis toe te kennen;

dat het integendeel te meer tegenover de misbruiken en zonden van de synodes van 1942—'46 geraden is vast te leggen, dat de kerken ten aanzien van de zoo-even bedoelde punten genoeg hebben aan de Heilige Schrift en de drie formulieren van Eenigheid;

SPREEKT UIT:

dat de verklaring der generale synode van Utrecht 1905 betreffende het dusgenaamde „infra- en supralapsarisme”, de dusgenaamde „eeuwige rechtvaardigmaking”, de dusgenaamde „onmiddellijke wedergeboorte” en de dusgenaamde „veronderstelde wedergeboorte” door onze kerken niet meer voor haar rekening wordt genomen.

BIJLAGE XI.

RAPPORT inzake het zoeken van contact met de Christelijke Gereformeerde Kerk.

In handen van Commissie II werden gesteld de volgende voorstellen en instructie:

a. van de part. synode van het Noorden:

de Generale Synode te verzoeken alles wat goed is te willen doen ten einde de eenheid in het zichtbare onder alle Geref. Belijders van den Naam des Heeren in ons land te bevorderen.

b. van de part. synode van Overijssel en Gelderland:

De Generale Synode stelle alle middelen in het werk, die zouden kunnen leiden tot een hereeniging van alle Kerkformaties, welke zich met woord en daad stellen op de basis van Gods Woord, van de Geref. belijdenisschriften, en van de Kerkenordening.

c. van de part. synode van Utrecht:

der Synode in overweging te geven om deputaten te willen benoemen en dezen op te dragen contact te zoeken en besprekingen te openen met de Chr. Geref. Kerken (Kerk?) in Nederland, teneinde te komen tot de door den Koning der Kerk bevolen meerdere eenheid der Geref. belijders.

d. van de part. synode van Zuid Holland:

Ten aanzien van de Chr. Geref. Kerk verzoekt de part. synode aan de Generale Synode het volgende:

I. dat de Synode de hartelijke begeerte uitspreke om te komen tot hereeniging;

II. dat de Synode verklaare, dat samenwerking gewenscht is, opdat misverstanden, die als gevolg van de meer dan 50-jarige scheiding en de te geringe waardeering voor elkaar als vanzelf een plaats gevonden hebben aan beide zijden, zoo spoedig mogelijk worden weggeruimd, en we elkaar wederzijds beter leeren kennen;

III. dat de Synode Deputaten benoeme met de opdracht, het contact te openen, door op de eerstvolgende Synode der Chr. Geref. Kerk deze begeerte onzer Kerken kenbaar te maken, en bij welwillende ontvangst voorloopige besprekingen te voeren over den weg, die tot hereeniging zou kunnen leiden;

IV. dat ten aanzien van den weg tot hereeniging door de onzerzijds benoemde deputaten het voorstel worde gedaan, wederzijds afgevaardigden te zenden om als gast elkanders kerkelijke vergaderingen bij te wonen.

e. van de Kerk van Dordrecht:

De Kerkeraad van Dordrecht, dankbaar voor het werk der reformatie, dat de Heere ons in de vrijmaking heeft geschonken, spreekt als zijn wensch uit, dat de Generale Synode Christus' Kerkvergaderend werk bevordere in deze eschatologisch zware tijden, door contact te zoeken met allen, die in dezelfde gebondenheid aan Gods Woord en de Belijdenis willen leven.

Van deze voorstellen zijn er twee, die van de part. synode van Utrecht en Zuid-Holland, die met name met de Chr. Geref. Kerk contact gezocht en besprekingen geopend willen zien; de andere zijn in hun formulering meer algemeen, en wenschen b.v. contact met allen, die in de zelfde gebondenheid aan Gods Woord en de Beldijenis wenschen te leven”.

Voorzoover hiermee ook bedoeld is op het zoeken van contact met belijders in de synodocratisch gebonden Kerken, hoopt Uw Commissie afzonderlijk te rapporteren.

Uw Commissie wil het streven te komen tot kerkelijk samenleven van alle kerkformaties of groepen, welke zich met woord en daad stellen op de basis van Gods Woord, van de Drie Formulieren van Eenigheid en van de Kerkenordering, van harte onderschrijven.

Gods Woord dringt hiertoe.

Zonder ook maar eenigszins tegemoet te komen aan den geest der wereld, die in haar onschriftuurlijke concentratiezucht eenheid wil forceeren ten koste van de Waarheid, noopt het gebed van onzen Heiland uit Joh. 17 : „En Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor hen, die door hun woord in Mij gelooven, opdat zij allen één zijn, gelijk Gij, Vader, in Mij, en Ik in U, dat ook zij in ons zijn, opdat de wereld geloove, dat Gij Mij gezonden hebt” (vs. 20 en 21, vert. N.B.G.) ons ertoe, nooit vrede te hebben met de gedeeldheid onder de belijders van den Christus.

Alleen moet hierbij terstond worden opgemerkt, dat we hier niet mogen denken aan een eenheid zonder meer, of aan een van buiten geforceerde eenheid zonder innerlijke gemeenschap. Neen, hier gaat het over een eenheid, die gegrond is in de prediking der apostelen: zij, die door hun woord in Christus gelooven, zijn daardoor, of, zooals het in het verband wordt gezegd, doordat ze geheiligd zijn in Gods Waarheid, één.

In dezelfde richting wijst de apostel Paulus, als hij in Phil. 2 zegt: „Indien er eenige gemeenschap des Geestes is... doet mijn blijdschap volkomen worden, dat gij het zelfde bedenkt”, dat is, Uw denken en zinnen op het zelfde richt, en met dezelfde zaak zich doet bezig houden. Alleen op die basis, dat men het zelfde bedenkt, kan er sprake zijn van kerkelijke eenheid.

Dat houdt niet in, dat wij geen roeping zouden hebben ten aanzien van die geloovigen, die afwijken van de Schrift. Dezulken moeten we echter eerst oproepen tot de volle gehoorzaamheid aan Gods Woord, en eerst wanneer aan dien oproep gehoor zou zijn gegeven, zou aan de orde kunnen komen het zoeken van kerkelijke eenheid.

Niet een uitwendige eenheid moet worden nagestreefd, maar we moeten ons beijveren „de eenheid des Geestes te bewaren door den band des vredes” (Ef. 4 : 3), en als de apostel dan vervolgt: „één lichaam en één Geest, gelijk gij ook geroepen zijt in de ééne hoop uwer roeping, één Heere, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, Die is boven allen en door allen en in allen” (vs. 5 en 6), dan wordt met geloof niet maar bedoeld de zielewerkzaamheid, maar het geloof met zijn inhoud, datgene, wat door het waarachtig geloof des harten wordt aangegrepen en ontvangen, de inhoud des Evangelies.

Maar als er dan is dat ééne geloof, dan moet er ook zijn het ééne lichaam door den éénen Geest.

Zoo is dus het zoeken van kerkelijke eenheid met allen, die in gebondenheid aan Gods Woord en de belijdenis willen leven, eisch der Heilige Schrift.

Ook onze belijdenis dringt hiertoe.

Reeds het feit, dat onze belijdenisschriften genoemd worden „de Drie Formulieren van Eenigheid”, wijst hierop. Die Formulieren zijn er niet om uiteen te slaan en te verdeelen, maar dienen er juist toe om samen te binden allen, die in die Formulieren de uitdrukking van hun Christelijk geloof vinden. Vandaar dan ook, dat art. 28 van de Ned. Geloofsbelijdenis zegt: „Wij gelooven, aangezien deze heilige vergadering is een verzameling dergenen, die zalig worden, en dat buiten haar geen zaligheid is, dat niemand, van wat qualiteit of staat hij zij, zich behoort op zichzelf te houden, om op zijn eigen persoon te staan, maar dat zij allen schuldig zijn, zichzelf daarbij te voegen, onderhoudende de eenigheid der Kerk”.

Dienovereenkomstig hebben onze vaders in 1834 verklaard „tevens gemeenschap te willen uitoefenen met alle ware Gereformeerde lidmaten en zich te willen vereenigen met elke op Gods onfeilbaar Woord gegronde vergadering...” (Acte van Afscheiding of Wederkeer).

Sedert is de begeerte naar kerkelijke samenleving van allen, die staan op den grondslag van Gods Woord en de belijdenis, in onze Kerken levendig gebleven, en heeft onder den zegen des Heeren ook enkele malen geleid tot vereeniging van wat tevoren kerkelijk gescheiden leefde. En al is dat verlangen ook wel eens ingezonken, en het gevaar groot geweest, dat onze Kerken tevreden zouden zijn

met het breeikte, door de gunst des Heeren over ons is vooral de laatste 20 jaar de drang naar kerkelijk samenleven van wat bijeenhoort, sterk toegenomen.

Dat tegen de binding aan zekere leeruitspraken bezwaar werd gemaakt, geschiedde mede, omdat duidelijk was, dat de vereeniging met de Chr. Gereformeerden daardoor zou worden verhinderd. Dr. S. O. Los c.s. brachten dit argument met zooveel woorden in hun bezwaarschrift naar voren. Ja, ook van de vrijmaking moet worden gezegd, dat zij niet in de laatste plaats geschiedde om aan het sectarisme, dat in de Geref. Kerken door de „binding” was ingedrongen, zich te ontworstelen, en den weg open te houden voor de kerkelijke eenheid van alle Geref. belijders. In de „Acte van Vrijmaking of Wederkeer” werd dan ook het volgende gezegd: „bereid zijnde, zoo haast als men dit hebben kan, gemeenschap te willen oefenen met allen, die in de eenigheid der leer, welke naar den Woorde Gods is, met ons willen leven of gaan leven in een aangenomen of wederom aan te nemen Kerkenordering, op dat Woord gegrond.”

Het stemt dan ook tot dankbaarheid, dat — waar Gods Woord de eenheid van allen, die voor de Schrift buigen, eischt, waar ook onze belijdenis daarop aandringt, waar sedert de Afscheiding die drang naar eenheid, zij het in zwakker of sterker mate, heeft geleefd, en waar met name de jongste geschiedenis onzer Kerken sterk in deze richting wijst, — reeds op de eerste gewone Synode onzer Kerken verschillende voorstellen zijn gedaan om contact te zoeken en besprekingen te openen met andere Gereformeerde Kerkformaties.

Het komt Uw Commissie voor dat de Synode zeer zeker op deze voorstellen moet ingaan.

Daarbij is dan terstond een vraag van beteekenis, met welke Kerken of groepen zulk een contact moet worden gezocht.

Uw Commissie is van oordeel, dat het raadzaam is, indien we ons daarbij voorloopig beperken tot de Chr. Geref. Kerk, en wel op de volgende gronden:

I. Vanuit onze Kerken werd met name aangedrongen op het openen van bespreking met de Chr. Geref. Kerk.

II. Uw commissie heeft met blijdschap vernomen, dat reeds in verschillende plaatsen besprekingen hebben plaats gevonden tusschen de Kerkeraden van onze Kerken en van de Chr. Geref. Kerk.

III. Dat we allereerst contact zoeken met haar, ligt voor de hand, omdat de Chr. Geref. Kerk, evenals onze Kerken, volkomen onderschrijft, wat in 1834 in de „Acte van Afscheiding of Wederkeer” is gezegd.

IV. Hoezeer ons hart ook uitgaat naar vereeniging van alle Geref. belijders, den eersten tijd zal het zoeken van contact met onze Chr. Geref. broeders onze geheele aandacht vragen.

V. Hier komt nog bij, dat het, wat de Geref. belijders in de Ned. Herv. Kerk betreft, in de tegenwoordige omstandigheden wel mogelijk zal zijn besprekingen te openen over kerkelijk samenleven met personen of groepen in die „Kerk”, maar niet met de „Kerk” als zoodanig, doordat deze niet staat op de basis van de Geref. belijdenis.

Om al deze redenen zou Uw Commissie de Synode willen voorstellen voorloopig alleen met de Chr. Geref. Kerk in contact te zien te komen.

Uw Commissie heeft zich ook beraden over de vraag op welke wijze dit het beste zou kunnen geschieden.

Zij is van oordeel, dat de Synode goed zal doen deputaten te benoemen en zich te wenden tot de Synode der Chr. Geref. Kerk met het verzoek, dat ook zij deputaten aanwijze, opdat deze deputaten met elkaar nagaan, wat ons verdeeld houdt en wat ons vereenigt, en middelen beramen, die kunnen leiden tot opheffing van de kerkelijke verdeeldheid en tot kerkelijk samenleven.

Op deze wijze zou voorkomen worden, dat er eenheid van boven af werd opgelegd. Immers onzerzijds is reeds gebleken, dat de drang naar kerkelijk samenleven in de Kerken leeft. Indien het genoemde verzoek de Chr. Geref. Kerk bereikt, dan kunnen de plaatselijke Kerken daar zich erover uitspreken en de Synode haar beslissing nemen. Mocht die beslissing inhouden een ingaan op ons verzoek, dan kunnen deputaten aan het werk gaan. Leidt dit contact, zooals we hopen en bidden, tot het doen van voorstellen, dan kunnen de deputaten die wederzijds bij hun Kerken indienen, deze zich erover uitspreken, waarna de beide Generale Synodes de beslissing kunnen nemen.

Zoo wordt geen enkel besluit genomen, dat niet in de mindere vergaderingen is voorbereid.

Het komt Uw Commissie voor dat de door de Synode te benoemen deputaten een ruim mandaat moeten ontvangen inzake de wijze, waarop zij het contact met de deputaten der Chr. Geref. Kerk zullen oefenen.

Zooals bekend, heeft de Synode van de Chr. Geref. Kerk van 1934, en ook die van 1937, bezwaar gehad deputaten te benoemen om met de onze samen te spreken.

Men voelde het van die zijde als een bezwaar, dat er onzerzijds niet was geantwoord op het Rapport, uitgebracht aan de Synode van 1937, bevattende een „Breeder omschrijving van de gronden waarop het antwoord van de Christelijke Gereformeerde Kerk, Syn. 1934, aan de Gereformeerde Kerken rust”.

Onze Synode besloot in 1939 (Acta, Art. 89):

„4. de deputaten te continueeren met de opdracht om,

a. Wanneer de Synode der Christelijke Gereformeerde kerk alsnog zich bereid mocht verklaren een saamspreking te hebben over de ingebrachte bezwaren, deze met haar of de door haar daartoe gemachtigde deputaten te houden...”.

Een voorstel Schilder—Duursema om onze deputaten te machtigen „ook tot het voeren van officieuze schriftelijke correspondentie, indien blijken mocht, dat ook de a.s. Synode der Christelijke Gereformeerde kerk alleen langs dezen weg met ons handelen wil” en dit aan de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk mee te deelen, was te voren verworpen.

Door dit afwijzen van schriftelijke correspondentie is er van een verder contact tusschen de Christelijke Gereformeerde Kerk en onze Kerken tot dusver niets gekomen.

Ten einde dit voor de toekomst te voorkomen, geeft Uw Commissie U in overweging de te benoemen deputaten te machtigen, zoowel tot mondelinge samenspreking als tot schriftelijke gedachtenwisseling.

Het komt Uw Commissie niet raadzaam voor, in te gaan op het voorstel van de particuliere synode van Zuid-Holland, dat de onzerzijds te benoemen deputaten het voorstel zouden doen, „wederzijds afgevaardigden te zenden om als gast elkanders kerkelijke vergaderingen bij te wonen”. Immers, indien de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk ingaat op het door Uw Commissie voorgestelde verzoek, dan zullen den eersten tijd telkens zaken, een mogelijk kerkelijk samenleven rakende, op het agendum der kerkelijke vergaderingen staan. Daarbij zullen ook bezwaren, die men over en weer heeft, zonder eenige terughouding moeten worden uitgesproken. Dat zou belemmerd worden, indien een afgevaardigde van die Kerk(en), waartegen men bezwaren wil uiten, aanwezig zou zijn.

Op grond van deze overweging stelt Uw Commissie U voor het volgende te besluiten:

De Synode enz.

kennis genomen hebbende van de voorstellen van de part. Synodes van het Noorden, van Overijssel en Gelderland, van Utrecht, van Zuid-Holland, en van de Kerk van Dordrecht, inzake het zoeken van contact met Kerken die zich met woord en daad stellen op den grondslag van Gods Woord en de Drie Formulieren van Eenigheid;

gedrongen door het Woord des Heeren (o.a. Joh. 17 : 20 en 21; Phil. 2 : 1 en 2; Ef. 4 : 3—6) en door de daarop rustende belijdenis (o.a. Art. 28 van de Ned. Geloofsbelijdenis) te staan naar kerkelijk samenleven met allen, die met ons door één Geest één Heere aanbidden en éénzelfde geloof belijden;

hierbij zich wetend in de lijn der Vaderen, die reeds in de „Acte van Afscheiding of Wederkeer” verklaarden „tevens gemeenschap te willen uitoefenen met alle ware Gereformeerde lidmaten en zich te willen vereenigen met elke op Gods Woord gegronde vergadering”;

en thans als eerste gewone Generale Synode na de vrijmaking de in de „Acte van Vrijmaking of Wederkeer” uitgesproken bereidheid ook voor de hare erkennend, als daar gezegd wordt: „bereid zijnde, zoo haast zoo als men dit hebben kan, gemeenschap te willen oefenen met allen, die in de eenigheid der Leer welke naar den Woorde Gods is, met ons willen leven of gaan leven in een aangename van wederom aan te nemen Kerkenordening, op dat Woord gegrond”;

besluit contact te zoeken met de Christelijke Gereformeerde Kerk, die met ons staat op dezelfde basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Eenigheid, teneinde in den weg van samenspreking of correspondentie na te gaan, wat ons vereenigt en wat ons nog verdeelt, en gezamenlijk middelen te beramen, die onder den zegen des Heeren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven.

Ter uitvoering van dit besluit wendt de Synode zich tot de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk met het verzoek, om 's Heeren wil met ons in contact te treden in dier voege, dat door beide Synodes deputaten worden benoemd met opdracht, gezamenlijk, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, te dezer

zake voorloopig overleg te plegen, en aan hun respectieve Synodes van hun bevindingen rapport uit te brengen en eventueel voorstellen te doen,
 en benoemt, in afwachting van het antwoord der Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk, harerzijds een 8-tal deputaten met zoodanige opdracht.

Namens Commissie II,
 F. DE VRIES, Rapporteur.

BIJLAGE XII. **BESLUIT Synode—Duursema.**

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken (onderh. Art. 31 K.O.).

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland vergaderd te Utrecht van 26 Januari—8 Maart j.l.;

diep onder de indruk van den nood en bovenal van de zonde der verdeeldheid in en om onze kerken;

gedachtig aan het gebed van onze Heere Jezus Christus om de eenheid der Kerk (Joh. 17 : 21);

besloot een zevental Deputaten te benoemen aan wie werd opgedragen:

a. contact te zoeken met de Gereformeerde Kerken (onderhoudende Art. 31 K.O.);

b. in overleg met het bestaande deputaatschap voor het bevorderen van eenheid onder de Gereformeerde belijders het zoeken van contact met de Christelijk Gereformeerde Kerk voort te zetten;

c. met de eventueel door de beide genoemde kerkformaties aangewezen deputaten, zoodra mogelijk, samen te spreken op de basis van de H. Schrift en de Drie Formulieren van Eenigheid, om gezamenlijk voorstellen te ontwerpen, welke leiden tot overeenstemming inzake leerpunten, welke ons tot nu toe scheidten.

Als Deputaten voor deze zaak werden door de Generale Synode aangewezen: Prof. Dr. J. Ridderbos, Prof. Dr. G. C. Berkouwer, Ds. N. Dursema, Ds. S. G. de Graaf; Ds. J. Weggemans, Oud. J. Wilschut, Oud. A. Warnaar.

Als adres voor dit Deputaatschap werd aangewezen Ds. J. Weggemans, Alb. Perkstr. 10, Hilversum, tot wien U zich met correspondentie kunt wenden.

U bij de overweging van deze voor de Gereformeerde belijders en voor de zaak van het Koninkrijk Gods in Nederland hoogstgewichtige zaak de leiding des Heiligen Geestes toebiddend,

Namens de Generale Synode der Geref. Kerken:
 (w.g.) C. v. d. WOUDE, h.t. scriba II.

BIJLAGE XIII.

Aan de Synode der Geref. Kerken onderh. art. 31 D.K.O.
 vergaderd te Groningen April 1946.

LEIDEN, 18 April 1946.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!

Namens de Synode der Geref. Kerken (vergaderd te Utrecht Januari—Maart 1946) werd U medegedeeld haar besluit i.z. samenspreking met Uw Kerken. In aansluiting daarop kom ik thans namens deputaten, die te dezer zake benoemd zijn, tot U met het verzoek of U tot zulk een samenspreking bereid zijt.

Van harte hopen wij, dat U aan ons verzoek gehoor geven wilt.

Met broeder groeten namens deputaten v.n.,
 (w.g.) J. WEGGEMANS.

BIJLAGE XIV. **RAPPORT inzake voorgeslagen „Samenspreking” met
deputaten der Synode—Duursema.**

*Aan de Generale Synode van De Gereformeerde Kerken
in Nederland, vergaderd te Groningen, anno Domini 1946*

Waarde Broeders,

I. Na in openbare vergadering in extenso U voorgelezen te zijn, werden met verzoek Uw synode dienaangaande van advies te dienen, aan Uw Commissie II in handen gesteld onderscheidene stukken, betreffende het thema eener mogelijke samenspreking van deputaten Uwer synode met deputaten van de synode van die kerken, welke zich tegenover ons ook na 1944, het jaar der scheuring, blijven aandienen als „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, en welke synode onlangs te Utrecht samenkwam onder voorzitterschap van ds. N. Duursema, en zich bezig heild met onderscheidene verzoeken tot herziening van de besluiten, welke genomen waren door haar voorgangster, d.i. door de synode, saamgekomen in de jaren 1943—1945 onder voorzitterschap van dr. G. C. Berkouwer. Teneinde hetzij onduidelijkheid, hetzij vermoeiende détailleering in de onderscheiding te vermijden, zullen wij in dit rapport de synodes der zich tegenover ons plaatsende kerken voortaan aandienen als „synode-Berkouwer” en „synode-Duursema”, de bezwaren van zoodanige terminologie zijn ons bekend, maar, waar onze terminologie alleen duidelijkheidshalve gekozen werd, wil zij op den inhoud van die bezwaren in geen enkel opzicht préjudiceeren.

II. Bedoelde stukken zijn:

a. brief van den scriba der synode-Duursema, d.d. Maart 1946, inhoudende mededeeling van een deel van het besluit, dat — blijkens andere publicaties dezer synode-Duursema — door haar genomen is met betrekking tot hetgeen zij noemt „het herstel der Kerkelijke eenheid”; van dit besluit meldde deze scriba II ons deel I en II, sub 2;

b. missive van ds. J. Weggemans, d.d. 18 April 1946, waarin namens de door de synode-Duursema benoemde deputaten voor samenspreking met de Chr. Geref. Kerk en met onze kerken aan Uw synode „verzocht” wordt, „of U tot zulk een samenspreking bereid zijt”;

c—h. brieven van de Raden der kerken van Loenen a. d. Vecht, van 's-Gravenhage-Loosduinen, van Koog-Zaandijk, van Breda, van Stadskanaal en van Maas-sluis, alle van April 1946, waarin, naar aanleiding van dit denkbeeld eener samenspreking bepaalde inzichten worden te kennen gegeven, resp. voorstellen worden gedaan;

i. idem van den heer A. Balder te Amsterdam;

j—n. idem van de classis Groningen, de classis Warffum, de particuliere synode van Zuid-Holland, die van Zeeland en Noord-Brabant—Limburg en die van Utrecht;

o en p. idem van den Raad der met de door de synode-Duursema vertegenwoordigde kerken verband houdende kerk van Batavia (nagekomen), en van de classis Hardenberg (eveneens nagekomen).

III. Al deze stukken houden meer of minder direct verband met den inhoud der onder IIa bedoelde missive, waarvan de inhoud deze is: dat de synode-Duursema, diep onder den indruk van den nood en bovenal van de zonde der verdeeldheid in en om hare kerken, gedachtig aan het gebed van den Heere Jezus Christus om de eenheid der Kerk (Joh. 17:21), besloot een zevental deputaten te benoemen aan wie werd opgedragen:

a. contact te zoeken met de Gereformeerde Kerken (onderhoudende art. 31 K. O.);

b. in overleg met het bestaande deputaatschap voor het bevorderen van eenheid onder de Gereformeerde belijders het zoeken van contact met de „Christelijk—Gereformeerde Kerk” voort te zetten;

c. met de eventueel door de beide genoemde kerkformaties aangewezen deputaten, zoodra mogelijk, samen te spreken op de basis van de H. Schrift en de Drie Formulieren van Eenigheid, om gezamenlijk voorstellen te ontwerpen, welke leiden tot overeenstemming inzake leerpunten, welke „ons” tot nu toe scheiden.

IV. Bij de overweging van de vraag, welk principieel gefundeerd antwoord in de huidige situatie van ons kerkelijk leven voor ons deel aan het adres van den

sub II bedoelden deputaat der synode-Duursema te geven zou zijn, schenen Uw commissie volgende factoren alleszins der overweging waardig.

A. De scriba II der synode-Duursema heeft *niet* het *geheele* desbetreffende besluit zijner synode aan Uw synode medegedeeld. Blijkens een publicatie van „de voornaamste beslissingen en uitspraken” van de synode-Duursema, in opdracht van deze vergadering door haar moderamen geschied, is haar beslissing „inzake het herstel der Kerkelijke eenheid” vier-deelig; is, blijkens deel III, door haar besloten „de buitenlandsche Kerken door middel van de deputaten voor correspondentie met deze Kerken” van het sub I en II genoemde „op de hoogte te stellen”; maar is aan Uw synode niet meer dan I en II, sub 2 ter kennis gebracht.

B. Een wel aan de buitenlandsche kerken, maar niet aan Uw synode bekend gemaakt deel (II, sub 1) van de beslissing der synode-Duursema luidt als volgt: „de Kerkeraden te wijzen op hun roeping om (zulks bij voorkeur, teneinde eenheid van handelen te bewaren in overleg met de hierna te benoemen deputaten) alles te doen, wat in hun vermogen is, om een breuk, die plaatselijk geslagen mocht zijn, te heelen en alles te vermijden in daad en woord, wat aan den hereenigingsarbeid in den weg zou kunnen staan”.

Hieruit blijkt, dat *dezelfde* deputaten der synode-Duursema, die eventueel met deputaten Uwer synode zouden hebben samen te spreken, en zoo mogelijk gezamenlijk met onze deputaten, *voorstellen* zouden hebben te ontwerpen, welke tot overeenstemming leiden, welke voorstellen uiteraard uiteindelijk aan komende *synodes* van drie kerkformaties zouden voor te leggen zijn, eveneens zullen en mogen en bij voorkeur moeten optreden in *plaatsen*, waar een *plaatselijk* geslagen breuk te heelen zou zijn. Te „heelen” dan, — naar het inzicht dat zulke kerkeraden en deze deputaten thans reeds hebben. Het doel daarvan is „eenheid van handelen” in de *synodocratisch* geregeerde kerken te „bewaren”. Een en ander maakt duidelijk, dat — afgedacht van de vraag, of men plaatselijk óók de breuk met de Christelijke Gereformeerde gemeente zou willen heelen — *dezelfde* deputaten der synode-Duursema indirect althans *ónze* kerkeraden zullen beïnvloeden; en — blijkens het in synodocratischen zin te ontlede begrip van „*heeling*” eener geslagen breuk — per consequentie zullen trachten de betrokken kerken aan het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gelijk dit overeenkomstig artikel 31 K.O. wederom onderhouden wordt, te onttrekken. Zij zullen dit doen, niet alleen reeds *vóórdat* Uw synode ook maar overwegen kon, wat zij op het denkbeeld eener samenspreking zou hebben te antwoorden, maar, stel, dat Uw synode op deze suggestie in zou gaan, ook *buiten het kader* der alsdan te houden samenspreking, en ongeacht de eventuele resultaten daarvan. Op eenheid van handelen in *eigen* kring bedacht, zullen deze deputaten der synode-Duursema, indien geraadpleegd door tot hun verband behoorende kerkeraden tot bevordering van boven omschreven doel, zich door het overleg, eventueel met Uw deputaten te plegen, niet laten ophouden, om, zoo mogelijk, de eenheid van handelen in *ónze* kerken bij voorbaat te helpen breken. Hiermee is de vraag opgeworpen, wat Uw synode te doen heeft, om het hier dreigende gevaar te keeren.

C. Het gesignaleerde gevaar blijkt ook uit anderen hoofde aanwezig. De deputaten der synode-Duursema, gebonden als ze zijn aan de aldaar heerschende opvattingen inzake de verhouding tusschen plaatselijke kerken en synode, alsmede inzake de rechtmatigheid der door de synode-Berkouwer, of in navolging van deze, verrichte schorsingen, weringen, afzettingen, of uitstootingen uit het kerkverband, zullen uiteraard zich steeds refereeren aan wat de synode-Duursema heeft beslist ter zake van de bij haar ingekomen bezwaren tegen de handelingen der synode-Berkouwer. Te dien aanzien valt te vermelden:

a) dat zij letterlijk uitsprak, dat volgens de bewoordingen van de beslissingen van 1905 inzake de „veronderstelde wedergeboorte”, n.l. „volgens de belijdenis onzer kerken...”, deze uitspraak een bindend karakter droeg, zoodat ieder, die haar verwierp, *met de confessie in strijd kwam*;

b) dat de ingebrachte bezwaren tegen de schorsing of afzetting van de hoogleeraren Schilder en Greijdanus en tegen de wering van cand. H. J. Schilder als ongegrond (zijn) af te wijzen.

Volgens het oordeel der synode-Duursema, gelijk ook der synode-Berkouwer, in zoover dit aan belijdenis- en liturgische formulieren conform is, hebben dus alle plaatselijke kerken, binnen en buiten het verband dezer synodes, ja, alle

christenen over heel de wereld, en alle niet-christenen daarnevens, te erkennen, dat de hoogleeraren Greijdanus en Schilder, alsmede cand. H. J. Schilder, en alle ambtsdragers in onze kerken, die gemelde uitspraak verwierpen, volgens een essentieele uitspraak van 1905, behoorende tot haar in 1946 *gehandhaafden zakelijken inhoud*, in strijd zijn met de confessie; en hebben zij ook God den HEERE openlijk te danken, dat door Zijn genade de kansels van de synodocratisch geregeerde kerken voor deze ketters zijn gesloten; en tevens, naardien de waarheid één is, dat wie den kansel hun wél openstelt, *zondigt tegen God*.

Daaruit volgt dus, dat alle plaatselijke kerken, die thans, mede onder indirecte beïnvloeding der deputaten van de synode-Duursema, de *plaatselijk* geslagen breuk heelbaar zouden achten, hetgeen haar kerkeraden zal worden gesuggereerd, door deze o.i. valsche suggestie in verleiding worden gebracht, te handelen, als ware de plaatselijke breuk geen breuk om redenen van het *kerkverband*. Dat dit geheel en al onjuist is, springt in het oog. De predikanten, kandidaten, ouderlingen, hoogleeraren, die men uit het ambt stootte of weerde, hadden allen reeds rechten verkregen *in en voor het geheele kerkverband* der nog niet gescheurde kerken; en de twee genoemde hoogleeraren stonden in dienst *van al deze kerken*. Wie zich plaatselijk zou „hereenigen” met de door de synode-Duursema vertegenwoordigde plaatselijke kerk, zonder af te wachten, wat eventueel door Uw synode, en in haar opdracht door haar eventueele deputaten, en door een volgende synode, zou gedaan worden in reactie op de tot Uw synode gekomen uitnodiging, die zou daardoor de eenheid, welke door Gods genade onder ons hersteld is, nu zijnerzijds verscheuren, zou de hoogleeraren Greijdanus en Schilder loslaten, zou het kerkverband verloochenen, en dit terwille van een gemeenschap, die de ratificatie van synode-besluiten openlijk een ongereformeerde praxis noemt, en zou den kansel, die voor trouwe dienaren der kerken werd opengesteld, wederom voor hen sluiten. Wij hebben niet de minste reden, om te vreezen, dat er onder ons kerkeraden zouden zijn, die zich daartoe zouden laten verleiden. Wij hebben echter niet te verbergen, dat van dezelfde synodocratisch gebonden gemeenschap, die ons uitnodigt tot samenspreking in het kader van *synodale* bemoeiing, over en weer, reeds thans pogingen ondernomen worden, om ambtsdragers, die door een plaatselijken kerkeraad eerst geschorst, d.w.z. der afsnijding waardig verklaard zijn, thans ertoe te bewegen, met dien kerkeraad wederom in verband te treden zonder ook maar af te wachten, wat Uw synode zou beslissen. Het besluit der synode-Duursema, zoodra men het maar *volledig* leest, en dus den brief van haar scriba II, tot U gericht, aanvult met wat erin ontbrak, blijkt een mes, dat naar twee kanten wil „snijden”.

D. Het gesignaleerde gevaar wordt te sterker, voor wie acht geeft op het *thema* der met eventueel door Uw synode aan te wijzen deputaten te voeren besprekingen. Uw synode wordt gevraagd, door deputaten te doen samenspreken met een zeer bepaald door de synode-Duursema aangegeven doel. Dat doel is: gezamenlijk voorstellen te ontwerpen, welke leiden tot overeenstemming inzake „*leerpunten, die ons tot nu toe scheiden*”. Daaruit vloeit dus voort, dat alleen terzake van zulke „leerpunten” voorstellen zouden te ontwerpen zijn. Verder reikt de opdracht der synode-Duursema aan hare deputaten niet. En op *déze* uitnodiging wordt nu een door Uw synode te geven antwoord verwacht. In de besprekingen, via deputaten vanwege beide synodes te houden, wordt dus angstvallig het *kerkrechtelijke* strijdpunt *vermeden*. Straks zullen we aangeven, waarom dit af te keuren is. Doch reeds hier sta de opmerking: terwijl men tegenover Uw synode zwijgt van het *kerkrechtelijk* geding, zal men van gindsche zijde in zijn bemoeiingen met *plaatselijke* kerkeraden in de z.g. „healing” van *plaatselijk* geslagen „breuken” dit onderwerp geenszins vermijden. In deze *locale* bemoeiingen zal men vanwege de synode-Duursema uiteraard b.v. besprekingen openen over *plaatselijk* geschiede schorsingen, aan de aandacht evenwel daarbij onttrekende, dat de kwesties der schorsing of wering van predikanten, hoogleeraren, kandidaten alle plaatselijke kerken tevens regardeeren. En ook zóó zal men de eenheid van handelen, en tevens die van een samenhangende beoordeling der handelingen van de synode-Berkouwer bij onze kerken zoo mogelijk breken. Op dit oogenblik weten we van dergelijke pogingen te Smilde, te Meppel, en in andere plaatsen.

E. Afgezien nog van deze incongruentie in het doen der synode-Duursema valt evenwel op te merken, dat de beperking zelve van het thema eener samenspreking als bedoeld tot de beweerdde „leerpunten” een *algeheele miskenning is van de oorzaken en redenen der scheuring*, welke de synode-Berkouwer heeft

veroorzaakt, en de synode-Duursema heeft bestendig. Ter adstructie van dit gevoelen wijst Uw Commissie op het navolgende:

a) Geheel ten onrechte stelt de synode-Duursema, dat het „leerpunten” zijn, welke hare en onze kerken scheiden. „Punten” der leer brengen nimmer scheiding; want zoo dikwijls er scheiding of breuk ergens ontstaat, ligt de oorzaak niet in het aanraken van eenig „punt” der leer (alle leer-punten betreffen immers tenslotte den inhoud van de confessie), doch ligt zij in het, *ten aanzien van* zulke leerpunten, vastleggen van hetzij *verkeerde*, hetzij *overbodige leer-inhouden*. Als de ééne partij leer-inhouden vastlegt, welke de andere als onjuist afwijst, of ook, als de ééne partij leer-inhouden vastlegt, welke de andere voor de „eenigheid” der belijders geenszins als bindend erkennen wil, dán ontstaat er een scheuring. Nooit is er een scheur door leer-punten mogelijk; nooit ook wordt een eenheid door leer-punten verkregen.

b) De synode-Duursema weet dit zeer wel. Zij heeft zelf voor de zooveelste maal vastgelegd, dat er leer-uitspraken in geding waren; dat haar voorgangster de belofte eischte, dat niets zou worden geleerd, dat met deze *uitspraken* niet ten volle in overeenstemming was (ook al veroorlooft zij zich deze welhaast klassiek geworden formule thans anders te redigeeren op bl. 14 van haar bovenbedoelde publicatie), en zij handhaaft nog steeds het goed recht der schorsing van hoogleraren, die met nadruk aan deze leer-uitspraken zich hadden te binden, hetgeen zij tevoren verklaard hadden, niet te kunnen doen, evenmin als huns inziens iemand anders dit vermocht. Voorzoover dus bepaalde personen door of namens de synode-Berkouwer uitgeworpen zijn, en deze uitwerping door de synode-Duursema is gelaten voor wat zij was, hebben deze synodes te doen met *personen*, die inzake zekere leer-inhouden van haar verschilden. Het verschil tusschen deze synodes en hen bestond dan *of* hierin, dat deze personen bepaalde leer-uitspraken naar den inhoud verwierpen, *of* hierin, dat zij aan deze leer-uitspraken niet de eere van een duidelijk Woord Gods wilden toekennen, en zich aan haar niet als aan een formulier van eenigheid wilden binden, omdat zij in de kerk geen uitspraak bindend achtten, waarvan *niet bewezen* was dat ze ontleend was aan Gods Woord.

c) Nu heeft de synode-Duursema, hoewel tot revisie met sterken aandrang uitgenoodigd, deze schorsingen, weringen etc. gehandhaafd. Zij heeft, zakelijk gesproken, recht en plicht van die schorsingen als goddelijke daden nog eens krachtig onderstreept. Immers, *eerst* verklaarde zij, dat de zakelijke inhoud van de betreffende uitspraken van 1905 en 1942 als in overeenstemming met Schrift en Belijdenis niet prijs gegeven mag worden; en *vervolgens*, dat volgens de bevoordingen van 1905 inzake de veronderstelde wedergeboorte ieder die de uitspraak dienaangaande verwierp, met de confessie in strijd kwam. Het zal wel niemand in den zin komen, te beweren, dat een zinsnede van 1905, welke volgens de synode-Duursema *hierop* neerkomt, dat wie haar verwerpt, *met de confessie in strijd komt*, niet tot den door haar uitdrukkelijk gehandhaafden *zakelijken inhoud* van 1905 (en 1942) behoort. Weshalve wij besluiten, dat ook de synode-Duursema, evenals de synode-Berkouwer, nog steeds van oordeel is, dat alle schorsingen etc., die geschied zijn vanwege de weigering der binding aan de uitspraken van 1905—1942 in dezen, *terecht* geschied zijn wegens *ongeoorloofde prijsgeving* van een leer-inhoud, met name ter zake van de veronderstelde wedergeboorte, die niet prijsgegeven worden *mág*, *waar immers ook zij meent*, dat *wie de uitspraak omtrent de veronderstelde wedergeboorte verwerpt, strijdt met de confessie*. Hiermee keurt zij de schorsingen etc. goed van hen, die tegen den leer-inhoud van 1905—1942 bezwaar hadden. En *vervolgens* heeft zij ook verklaard, dat elke leeruitspraak binding met zich meebrengt; en dat de binding van October 1942, welke zij achteraf den euvelen moed heeft „speciale” binding te noemen, „noodzakelijk” is gebleken. Hiermee sprak zij uit, dat diegenen, die in 1942 en vervolgens de binding van October 1942 niet aanvaardden konden, een *noodzakelijke* binding afwezen. Noodzakelijk nu is in de kerk hetgeen God tot haar nooddruft, haar noodzaak, zegt te rekenen. Volgens de synode-Duursema hebben dus *beide* groepen van personen, die de binding aan de uitspraken van de leer-inhouden van 1942 afwezen, *gezondigd tegen God*.

d) Onze kerken nu hebben *alle* door de synode-Berkouwer uitgestootenen wederom als ambtsdragers erkend. Daarmee hebben zij *als kerken* de binding van 1942 verworpen; ze hebben als kerken de ambtsdragers van *beiderlei* soort aanvaard. Zoowel diegenen, die zeiden: de inhoud van 1905 en 1942 is *in strijd* met de Schrift, als ook degenen, die verklaarden: hij is *niet bewezen* aan haar ontleend te zijn. De synode-Duursema ontdoet zich van dit overigens notoire kerkhistorisch beslissende feit, door haar uitgangspunt inzake samenspreking

te nemen in beweerde scheiding-vanwege-leerpunten. Er is evenwel voor wat, afgezien nu van de uitgestooten *personen*, speciaal onze kerken betreft, slechts *scheiding-vanwege-binding-aan-leeruitspraken-van-1942* (inclusief natuurlijk 1905; later ook 1946).

e) Bovendien hebben onze kerken ook welbewust nagelaten, *tegenover* de uitspraken van 1942 met haar bepaalden inhoud *tegen*-uitspraken met *tegengesteld*en inhoud te plaatsen.

Hetzelfde geldt ten aanzien van de *kerkrechtelijke* theorieën en praktijken, waarin de synode-Berkouwer, en wederom haar opvolgster, zich hebben vergrepen. Naar onze meening brengen deze haar in strijd met de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, b.v. met artikel 7, dat ons verbiedt conciliën (synodes), decreten en besluiten gelijk te stellen met de Goddelijke schrifturen; of met art. 29, dat ons gebiedt, de kerkelijke tucht te gebruiken om de *zonden* te straffen, en *niet* de in de Kerkenordening voorgeschreven weigering der ratificatie van besluiten, die met Gods Woord en de aangenomen Kerkenordening bewezen zijn te strijden; of met art. 32, dat ons verbiedt wetten te helpen invoeren, om door haar de consciënten te binden, en ons beveelt aan te nemen *alleen* hetgeen dienstig is om eendrachtigheid en eenigheid te voeden en te bewaren, wordende, naar art. 7, geen dienstknechten van menschen. Doch ook tegenover deze afwijkingen stelden onze kerken alleen maar de eenvoudige uitspraken der belijdenis. In haar worsteling ter bewaring van de eenigheid des geloofs tegenover de haar schendende kerken der synodes-Berkouwer en -Duursema hebben onze kerken genoeg gehad aan Schriit en Belijdenis (drie formulieren). Ze hebben zich er niet toe laten verleiden, het sectarische pad op te gaan, en den toegang tot den kansel te binden aan andere voorwaarden, dan in dit land eeuwen lang gegolden hebben; ze zijn door Gods genade ervoor bewaard, uitspraken te doen, die een binding zouden vorderen, welke men achteraf na een korte spanne tijds „speciale” binding zou noemen, in hetzelfde oogenblik, waarin men haar „opgeheven” zou verklaaren, voor een deel althans, en die men daarna door een nieuwe zou vervangen, zonder evenwel de oude prijs te geven...

Tegen den achtergrond van al deze dingen gezien, is het een fictie, te zeggen, dat leerpunten ons scheiden.

F. Zou nu Uw synode ingaan op een uitnoodiging, welke *uitgaat* van een *fictieve* voorstelling van zaken, en welke inzooverre den feitelijken grondslag *verandert*, zonder dat zij het zich tot taak rekende, bij voortbaat, deze valsche voorstelling van wat geschied is en dit valsche uitgangspunt duidelijk en scherp af te wijzen, dan zou ze daarmee zich schuldig maken aan de zonde van probleem-verschuiving, welke reeds zoo onnoemelijk veel kwaad berokkend heert aan de doorwerking van de reformatie der kerk. „Heeling” der „geslagen breuk”, d.i. wegneming van de ellende, en het wederom deelen in Gods genadige verlossing in Christus, kan alleen geschieden, indien wij „onzen nood en ellendigheid recht en grondig kennen, opdat wij ons voor het aangezicht Gods verootmoedigen”. Uw synode zou den Geest Gods tegenstaan en bedroeven, en de geloovigen buiten en binnen onze kerken „ergeren”, d.i. hun een hindernis voor de voeten werpen op den weg van eersten of vernieuwden wederkeer tot den God van recht en waarheid, indien zij op een alzoo gestelde invitatie critiekloos zou ingaan. Zulks te meer, omdat met goede reden aan de synodes-Berkouwer en -Duursema verweten werd, dat zij onophoudelijk het eigenlijke punt-in-geding hebben onttrokken aan de aandacht der dragers van het ambt alier geloovigen.

G. Ons bezwaar wordt versterkt, als we voorts erop letten, dat de feitelijke grondslag voor een samenspreking over wat „ons scheidt” door de synode-Duursema niet alleen veranderd, doch in een ander opzicht ook *verloochend* wordt. Verloochend, door hem te negeeren. We wezen reeds aan, dat de tot ons gekomen invitatie ten doel heeft, voorstellen te ontwerpen om te komen tot overeenstemming inzake die onderstelde leerpunten. *Verder gaat* het aan de *deputaten der synode-Duursema gegeven mandaat niet*. Blijkens deel III der desbetreffende beslissing van de synode-Duursema wordt het gevoelen der buitenslandsche kerken, inzonderheid der Nederlandsch sprekende, door dezelfde deputaten als welke met de onze eventueel zouden samenspreken gevraagd; doch ook dit verzoek betreft slechts de „leerpunten, welke ons tot nu toe scheiden”. Over heel de linie wordt dus de *kerkrechtelijke* breuk onttrokken aan de eigenlijke opdracht der deputaten. *Dit nu is een negeeren van wat in werkelijkheid ons scheidt*. Uit hetgeen tevoren opgemerkt is, was reeds duidelijk, dat de *eigenlijke* oorzaak der breuk ligt op *kerkrechtelijk* gebied. De synode-Berkouwer *wist* uit

schriftelijke mededeeling van den eersten uit de reeks dergenen, die zij schorste of liet schorsen, dat hij de uitspraak van 1905 (en 1942) deels onjuist, deels innerlijk tegenstrijdig noemde, en dat hij aanbood, dit te bewijzen, zoodra hij de gelegenheid ertoe had. Toch eischte ze van hem, dat hij beloven zou, niets te leeren, wat met hetgeen hij onjuist en tegenstrijdig noemde, niet ten volle in overeenstemming was. En zij volhardde in deze houding. Reeds uit dit enkele feit blijkt, dat zij binnen het kerkverband factische uitvoering ook van besluiten, welke voor een bezwaarde tegen Gods Woord en de belijdenis ingingen, ten allen tijde bleef eischen, zoolang een synode ze niet had weggenomen; en dat zij een interimis-periode, waarin tijdelijk de practijk in de kerken verschillend zou zijn, afwees. Zij verklaarde ten overvloede, dat het nimmer geoorloofd was, binnen het verband te blijven en besluiten niet uit te voeren; en schreef officieel, dat wie een besluit niet kon uitvoeren, dan maar het kerkverband verbreken moest. En toen degenen, aan wie zij dit schreef, een hoogleeraar, en een kerkeraad, met het kerkverband meer geduld hadden dan zij, en deswege *niet* heengingen, schorste zij eerstgenoemde, en zette hem af. Hiermee is het kerkrechtelijk beginsel van artikel 31 K.O. in geding gebracht. Het was reeds eerder in geding gekomen, toen de synode-Meyster, waarvan de synode-Berkouwer den draad weer opnam, van de hoogleeraren Greijdanus en Schilder de belofte eischte, dat zij besluiten, welke zij eensdeels niet eens kenden, en anderdeels (wat de „synode” wist) in strijd met de Kerkenordening achtten, van hetwelk het bewijs inmiddels geleverd werd, toch zouden *helpen uitvoeren*. Niet minder vroeg dit kerkrechtelijk beginsel de aandacht, toen de synode-Berkouwer verlangde, dat leedwezen zou betuigd worden over de bewandeling van den kerkeijken weg inzake het indienen van bezwaren bij den kerkeraad van Kampen, en over het inslaan van dienzelfden weg door kennisgeving aan de kerkeraden van wat een in aller kerken dienst staand hoogleeraar *tevorens had gezegd aan de synode*, dat n.l. haar bindend verklaarde uitspraken z.i. deels onjuist, deels tegenstrijdig waren; een kennisgeving, welke uiteraard inzake een officieel als afgehandeld te beschouwen punt voorbereiding voor de volgende synode wilde treffen. Wij zwijgen nu nog van de droeve, reeds door meer dan één rechter geconstateerde gevallen van afwijking van de Kerkenordening, over de bewering, dat ratificatie van synodebesluiten ongereformeerd is, en zwijgen ook over de uitspraken der synode-Duursema in deze materie.

H. Aanvaarding van de tot Uw synode gekomen uitnoodiging *op dezen voet* zou derhalve om dezelfde redenen, als zoeven werden aangevoerd, den Heiligen Geest bedroeven, de eenvoudigen misleiden, en de eenheid tegenstaan. Want wij worden slechts verlost uit de *werkelijk* ons leven in boeien slaande ellende; de eenheid, die God Zelf ons schenken wil, wordt slechts gevonden langs den weg der bekeering van *werkelijk* begane zonden, en kan door miskenning van aard en oorzaak van een conflict slechts worden tegengehouden. Dit geldt te meer, omdat, gelijk hierboven onder IV, E, e reeds werd aangewezen, met de hier aangeduide kerkrechtelijke misslagen tenslotte onze *belijdenis* gemoeid is, welke inzake de kerkregeering beginselen predikt, die lijnrecht een veroordeeling zijn van de hiërarchie, welke in deze vergripen aan het woord dorst komen.

I. Niet onzakelijk is bij dit alles de vraag, onder welke vóóronderstellingen, en op welken grondslag een samenspreking, als door de synode-Duursema ontworpen, zou dienen en vermogen te geschieden.

Wat het *eerste* punt betreft: blijkens den brief van den scriba II der synode-Duursema wil men ons daar begroeten als „weleerwaarde en eerwaarde broeders”; zóó althans is daar de aanspraak. De vraag dringt zich op: met welk recht kan men deze benoemingswijze verantwoorden... voor God, indien men tevens, gelijk geschiedt, tegelijkertijd afkondigt, dat de bezwaren, ingebracht tegen de schorsing of afzetting of wering uit het ambt van broeders, die onze kerken niettemin als ambtsdragers erkennen of ontvingen, door de dusgenaamde appèl-synode-Duursema ongegrond bevonden en mitsdien alle op hen toegepaste „tuchtmaatregelen” in feite gehandhaafd zijn? Een candidaat, die wettig beroepen was door één der kerken — die van Noordeloos — en die dit beroep had aangenomen voor Gods aangezicht, moest ondervinden, dat tengevolge van het hem betreffende besluit der synode-Berkouwer dit beroep werd geannuleerd. De kerk van Bergschenhoek, die hij destijds als hulpprediker diende, en die hem het preekconsent *niet* afnam, werd buiten het verband geplaatst. En is hij nu ineens een wettig ambtsdrager en broeder in den Heere? Nadat hij met zijn kerkeraad is voortgegaan op een pad, dat de synode-Berkouwer voor Gods aan-

gezicht als diep-zondig heeft gebrandmerkt? Wat is er gebeurd, dat deze buiten het verband geplaatste kerk, met dit haar lid, nu ineens als broederlijke gemeenschap erkend wordt? De afgezette hoogleeraar, officieel als „weledele” heer achtergelaten door de synode-Berkouwer, hoe is hij nu ineens weer „weleerwaard” geworden, nadat hij zich volgens den gedachtengang der uitstootende synodes heeft verhard in 't bitterste kwaad? Gij allen, die meerendeels geschorst, en dus bij verharding eerloos bij de wereld en in de kerk der afsnijding waardig zijt bevonden, hoe zijt ge nu ineens weleerwaarde en eerwaarde broeders? Wat is er geschied?

Wij vragen zulks niet, om bitter te zijn, maar wel, omdat wij ernstig willen zien handelen met privilèges en mandaten der kerk. De tucht der kerk is een privilège, tevens een mandaat, van God haar verleend. Eén van beide nu; die tucht was niet doordacht, of die aanspraak als broeders is het niet. Maar dat die tucht ondoordacht was, dat werpt, we wezen het reeds aan, de synode-Duursema verre van zich. We kunnen niet anders zien, dan dat in dat geval de titulaatuur niet ernstig is bedoeld. Confereeren kan men ook met zijn felste tegenstanders, mits over en weer de standpunten klaar omschreven zijn. Niet, als de conferentie dienen moet, om de grondvragen bij voorbaat uit te schakelen.

De moeilijkheden worden groter nog, als we, voor wat betreft het *tweede* punt, vragen naar den *grondslag*, waarop men met onze deputaten wil samenspreken. Het besluit der synode-Duursema drukt zich dienaangaande aldus uit: dat „op de basis van de *H. Schrift en de Drie Formulieren van Eenigheid*” de samenspreking zal hebben te geschieden. Op zichzelf is dit een gedachte, die ons tot op zekere hoogte en in andere verhoudingen wel zou kunnen toespreken. Immers, wij zouden onzerzijds, door in zulke samenspreking toe te stemmen, nog geenszins onze overtuiging hebben verloochend, dat de synodes-Berkouwer en -Duursema in feite den eeuwenouden grondslag van het verband van De Gereformeerde Kerken in Nederland hebben veranderd, noch ook hen verloochenen, die betoogd hebben, dat deze synodes met haar nieuwe leer-uitspraken zijn ingegaan tegen hetgeen reeds confessioneel was vastgelegd. Omgekeerd zouden we evenmin de deputaten der synode-Duursema willen pressen tot de erkenning, dat zij, door een samenspreking met ons op de basis der drie formulieren mogelijk te achten, de facto ons als op die basis werkelijk staande respecteeren. Het is dan ook iets anders, dat ons in dit verband bevreemdt, en, juist uit een oogpunt van eenheidsstreven, bedroeft. We vragen: indien men werkelijk onder den diepen indruk van den nood en de zonde der verdeeldheid wil trachten naar herstel der kerkelijke eenheid, ook met ons, waarom heeft men dan niet tevoren als synode de leerinhouden, waaraan men ons allen alzo strengelijk gebonden heeft, en de kerkrechtelijke theorieën en practijken, waarmee men ons uitgestooten heeft, althans *disputabel* gesteld? Of, waarom niet voor het minst haar gelaten voor wat ze waren, althans tot *NA* een eventuele samenspreking met ons? En intusschen zich gewacht voor het doen van nieuwe uitspraken of voor expresse bevestiging van de vroegere? Men wil samenspreken op de basis van de drie formulieren; maar de synode-Duursema heeft, *alvorens* een samenspreking te verzoeken, een nieuwe „verklaring” of „uitspraak” of „eenvoudige uitspraak des geloofs” afgelegd, die naar haar zeggen „als kerkelijke leeruitspraak, gedaan op grond van Schrift en belijdenis, uiteraard bindend gezag heeft”. Wij weten dus, dat de deputaten dezer synode gebonden zijn aan deze nieuwe verklaring, die zij zelf zien staan op de basis van Schrift en belijdenis, en waarin, naar eigen verklaring der synode-Duursema, de zakelijke inhoud der door velen onzer bestreden en door ons allen als bindend afgewezen uitspraken van 1905—1942 wordt teruggevonden als in overeenstemming met Schrift en belijdenis. Op de basis van Schrift en belijdenis ziet zij dus nog steeds staan de oude verklaring, en ook de nieuwe; terwijl zij bovendien als z.g. *appel-synode* uitdrukkelijk van dit haar gevoelen proclamatie deed, en haar deputaten daaraan bond.

Nu één van beide: de synode-Duursema acht deze uitspraken van 1905—1942 *disputabel* als „leer-uitspraak ter verklaring en bevestiging der belijdenis”, of zij acht dit *niet*.

Zou zij het eerste gedaan hebben, dan blijft de vraag te stellen, waarom zij dan niet *wachtte* op de beantwoording onzerzijds van haar tot ons gekomen vraag inzake een samenspreking. Zij zou daarmee getoond hebben, dat zij ernst maakte althans met de mogelijkheid, dat onze deputaten en straks een synode een serieuze bijdrage zouden kunnen leveren ter correctie van wat ginds tot nu toe was geleerd, en gehandhaafd tot in de smartelijke consequenties van schorsing en afzetting toe. In dat geval zou deze synode onze deputaten welgemeend en vriendelijk hebben uitgenoodigd als mogelijkerwijze in staat, alsnog

het licht te doen schijnen, dat de synodes-Meyster-en-Berkouwer in 1942-1943-1944 geenszins ons toestonden te laten schijnen. Doch de feiten wijzen uit, dat zij op ons antwoord ter zake van de samenspreking over wat „ons scheidt” geen oogenblik gewacht heeft; dat zij derhalve, wederom aan den door haar bevestigden inhoud van 1905—1942 de consciëntiën bindende, openlijk verklaart, dat haars inziens onze eventueel aan te wijzen deputaten toch geen nieuw licht kunnen ontsteken. Hoe zou ze anders *binden*? Daarmee is dus vervallen de mogelijkheid, dat zij die uitspraken van 1905—1942 inderdaad disputabel zou achten.

Maar dan komt de vraag: welken zin heeft de samenspreking dan nog? In háár mond beteekent samenspreking „op de basis van Schrift en belijdenis” niets anders dan samenspreking op de basis van 1905—1942, inclusief de in 1946 bevestigde stelling, dat wie de bekende uitspraak inzake de veronderstelde wedergeboorte afwijst, *strijdt tegen de confessie*. De jongste uitspraken van deze zelfde synode-Duursema hebben in feite een samenspreking, ingericht volgens het recept der uitnoodigende partij, voor de andere *zinloos* gemaakt. Het eenige effect zou slechts zijn, dat men door den voorslag te doen, de vrijmaking, d.w.z. de bekeering, nog verder tegenhield.

J. Ook op de *buitenlandsche kerken*, inzcoverre de synode-Duursema daarmee contact zoekt, valt te letten. In het niet ter kennis Uwer synode gebrachte deel van het desbetreffende besluit der synode-Duursema komt onder IV ook nog dit voor:

De Synode besluit voorts: aan haar afgevaardigden naar de internationale Synode, dezen zomer te houden in Amerika, op te dragen, advies te vragen inzake onze kerkelijke moeilijkheden, voor zoover deze moeilijkheden dan nog niet opgelost mochten zijn.

Hieruit blijkt, dat de synode-Duursema het niet onmogelijk noemt, dat reeds vóór den aanvang der „internationale synode”, die „*dezen zomer*” hoopt saam te komen, de moeilijkheden voor een deel zullen opgelost zijn. Hoe ze zich deze meening vormen kon, verstaan we niet; ze wist, dat onze synode eerst tegen het eind van April zou samenkomen, en dat dus een antwoord op haar vraag pas in Mei of Juni tegemoet te zien zou zijn. Indien evenwel de door de afgevaardigden naar deze oecumenische synode te geven informaties even onvolledig en onzakelijk zijn als tot nu toe het geval bleek te zijn, ook nog in den tekst van het onderhavige besluit der synode-Duursema zelf, zal van deze z.g. oecumenische synode niet veel goeds te wachten zijn, nu onze stem aldaar niet vernomen wordt. Het komt Uw commissie trouwens voor, dat juist met het oog op deze z.g. oecumenische synode, de grootste voorzichtigheid ons geboden blijft ter zake van de opgeworpen idee eener niet-schriftelijke opneming van contact.

In het algemeen gesproken reeds dient heel deze figuur eener z.g. oecumenische synode door ons met eenige reserve te worden bezien. Reeds in 1939 was daarvan sprake; in een der aanvangszittingen der toen saamgekomen synode van Sneek is een poging gewaagd, deze zaak, hoewel ze in de kerken zelf nauwelijks ter sprake gekomen was, en nog door geen enkele synodale commissie van advies ook maar even besproken was, tot beslissing te brengen zonder eenige genoegzame voorbereiding, en dit bloot en alleen onder beroep op het feit, dat enkele buitenlandsche afgevaardigden genoopt waren, naar hun land terug te keeren, en men gaarne vóór hun vertrek de zaak geregeld wilde zien. Toch waren en bleven er in betrekking tot deze materie genoeg onbeantwoorde vragen, b.v.: met welk recht en vooral met welke consequenties men hier den naam „*synode*” kon gebruiken; welke kerken haar zouden samenroepen, en krachtens welk mandaat; welke kerken al dan niet te inviteeren zouden zijn volgens een vasten en daarbij redelijken maatstaf, en zoo meer. Maar thans, nadat men ons uitgeworpen heeft op grond van onze afwijzing van een formule, die men kort na die uitwerping heeft „*vervangen*” door een andere, hetgeen reeds aan de handhaving van die uitwerping het karakter van een goddelooze daad verleent, zal deze z.g. oecumenische synode met des te grooter voorzichtigheid zijn aan te zien. Ook omdat zij ons kan plaatsen voor allerlei verrassingen met betrekking tot nieuwe leerformules, waarmee men de kerken zou willen bezwaren, — ook nopens leerpunten, ten aanzien waarvan in 1942 een laatste, maar onzerzijds afgewezen, poging gewaagd is, de kerken aan bepaalde uitspraken te binden. Blijkens berichten, b.v. in de Zuid-Afrikaansche pers, zal deze dusgenaamde synode, die veel weg heeft van een calvinisten-congres, o.a. zich bezig houden met problemen als b.v. de „gemeene gratie”, en samenhangende. Uw Commissie wijst in dit verband er op, dat de uitspraken van 1942 ook inzake de dusgenaamde „gemeene gratie” enkele sententies bevatten, die bezwaar ontmoetten van de zijde

van ambtsdragers, die wij in volle rechten erkennen; bezwaren, waarop het bekende Prae-advies wel een en ander gezegd heeft, doch die daardoor geenszins zijn weerlegd. Ze wijst er op, dat, aangezien de binding aan deze uitspraken van 1942 *in haar geheel* door onze kerken blijkens het bovengezegde verworpen werd, wij aan deze uitspraken ons in geen enkel opzicht gebonden achten. De publieke discussies van den laatsten tijd mogen zich voornamelijk hebben bezig gehouden met de zaak van de onderstelde wedergeboorte, den doop, etc., toch blijft waakzaamheid ten aanzien van de andere punten van '42 steeds evenzeer geboden.

Gezien nu de lichtvaardige wijze, waarop de buitenlandsche pers de synodocratische „voorlichting” critiekloos overneemt, zal het geringe moeite kosten, een z.g. oecumenische synode inzake het gemeene-gratie-probleem uitspraken te doen vaststellen, die bij ons geen instemming zullen vinden. Met ons *kan* in Nederland vóór den zomer niet serieus gehandeld worden, wat men ginds natuurlijk ter dege beseft, en in Amerika zal met de Prot. Ref. Church (ds. Hoeksema) allicht evenmin serieus gesproken zijn vóór de oecumenische synode. Men laat dus gereformeerden van de naaste omgeving buiten staan, al noemt men hen „broeders”. En wat dan straks, als er nieuwe uitspraken liggen? *Ratificatie van synode-besluiten verklaart de synode-Berkouwer een ongereformeerde praxis.* Al blijkt een Zuid-Afrikaansch auteur in dezen anders te denken, het staat nog te bezien, of niet in Nederland, waar men het woord „synode” ter typeering der bedoelde internationale bijeenkomst gewettigd acht, zal worden volgehouden, dat afzonderlijke ratificatie door de nationale synodes, en kerken, van de besluiten der z.g. oecumenische synode, uitgesloten moet geacht worden, dat ze dus ipso facto binden totdat ze mochten zijn herroepen.

Stel nu eens, dat we inzake wedergeboorte, doop, etc. tot overeenstemming kwamen (waar overigens nog niets van te zien is), zou dan niet aanstonds nieuwe ellende het gevolg kunnen zijn? Een ellende, waarbij het doorstane leed nog maar spel zou zijn? En waartegenover verweer, na aanvankelijk argelooze reactie op het verzoek tot samenspreking in landelijk verband, nog des te moeilijker zou zijn? Uw Commissie meent hier een waarschuwend woord niet te mogen achterwege laten. Letten we op de ondeskundige wijze, waarop de buitenlandsche pers zich uitspreekt over „hetgeen ons scheidt”, en letten we ook — bij wijze van voorbeeld — op de afvaardiging naar deze oecumenische synode, waar prof. dr. H. G. Stoker de Zuid-Afrikaansche kerken zal vertegenwoordigen, dan is in de lijn van de zonderlinge denkbeelden, die in de laatste jaren op kerkelijk gebied zijn verkondigd ter zake van ratificatie der besluiten, of van de binding, of van de „gemeene gratie” (waar een gereformeerde synode zich inspant een door de remonstranten gekozen qualificatie van scheppingsgaven te beschermen) allerlei ondoordachten en onrijps te wachten. Prof. Stoker's boek, „Die Stryd om die Ordes”, geeft van het nationaal-socialisme onderscheidene waardeeringsoordeelen, die zich in geen deele rijmen laten met de uitspraken der synode van Amsterdam 1936 inzake de Nationaal Socialistische Beweging. Wij hooren hem verzekeren, dat de Calvinisten in Holland sterk en kras anti-nationaal-socialistisch optreden, terwijl de Calvinist in Zuid-Afrika verplicht is, om „hier skyn-nationaal-socialisties op te tree” (271). Een en ander dan vanwege de „pendel-beweging” der geschiedenis; een uit de evolutionistische school overgenomen begrip, dat onlangs opdook óók in de officiële literatuur der Stichting „Horizon”. (Stoker, bl. 271).

Bedenkt men, dat Stoker's boek is uitgegeven door „die Calvyn Jubileum Boekfonds”, administratief Bureau van de Gereformeerde Kerk, Molenstraat, Potchefstroom, dan komt onwillekeurig de herinnering boven aan de antwoorden, die de eerste door de synode-Berkouwer geschorste ambtsdrager gaf op de vijf hem gestelde categorische vragen. Hij wees daarin op het onloochenbare, en sindsdien uit recente litteratuur bevestigde feit, dat er in de kringen die ons uitstootten, figuren zijn, die ongehinderd zich openlijk verzetten tegen de besluiten der Amsterdamsche synode inzake de N.S.B., terwijl zijzelf, benevens de hèn protegeerende synode, schorsen en uitwerpen de mannen, die tegen de besluiten der Snoeker-synode e.v. op bescheiden wijze en met behoud van den „kerkelijken weg” bezwaren inbrachten. Waar zulke figuren de leiding nemen in een „oecumenische synode”, en dit in een periode, die ons van de beraadslaging uitsloot, daar is te vreezen, dat allerlei besluiten en uitspraken gedaan of voorbereid worden, die de kerken belasten met nieuwe ideologieën, waaraan ze gebonden zouden zijn; en daarom is het goed, eraan te herinneren, dat Uw synode nog maar enkele dagen geleden heeft uitgesproken, dat de kerken ten aanzien van de in 1905 (wij voegen er aan toe: en in 1942) aangeroeerde punten „*genoeg*

hebben aan *Heilige Schrift en de Drie Formulieren van Eenigheid*". Wij wijzen er op, dat dit ook geldt van de nog steeds de synodocratische kerken *bindende* uitspraken van 1942 betreffende de dusgenaamde „gemeene gratie" en dergelijke, en hopen, dat Uw synode zich wapenen zal tegen de verzoeking, om de vrijheid, die zij pas herwonnen heeft, niet wederom prijs te geven door op onbedachtzame wijze te gaan samenspreken met deputaten der synode-Duursema, die in dezelfde periode, waarin ze met ons eventueel zouden samenkomen, ook invloed oefenen niet alleen op onze kerkeraden maar ook op buitenlandsche kerken en via deze straks ook weer op de schapen van Christus' kudde hier in deze landen.

Wij hebben het isolement niet gezocht, God weet het; wij willen het ook niet eigenwillig vasthouden. Maar, wie weet, of niet God onze van zondige bindingen vrijgemaakte en deswege door sectarisch drijven in het isolement gedrongen kerken gebruiken wil, om tegenover zooveel afval, als in synthese-zucht en hiërarchie en scholasticisme aan het licht trad en treedt, weer de vaan van de ongerepte belijdenis hoog te houden, en dit in open uitzicht naar *allerlei* levensgebied? De ons opgedrongen worsteling is nog niet geëindigd; zij begint nog maar nauwelijks. Wij mogen de oogen niet sluiten voor het tendentius-exclusivistisch contact, dat men met het buitenland reeds hééft gelegd, voordat men diegenen uitwierp, die tegen Calvinistenbondssynthese reeds lang geleden hebben moeten optreden, ter bestrijding van een immer voortschrijdende verflauwing der grenzen.

V. Hetgeen hierboven onder IV werd opgemerkt, schijnt Uw Commissie, voor wat het onder IV, J gezegde aangaat, te manen tot *voorzichtigheid*; in de door Uw synode te nemen conclusies behoeft daarom dit element niet expressis verbis te worden opgenomen, al zal het wèl onze aandacht moeten hebben. Maar het sub IV gezegde wil óverigens het pleit voeren voor de op dit punt nu conclusie nemende overtuiging, dat aanvaarding der vanwege de synode-Duursema tot ons gekomen uitnoodiging *naar den tekst van het desbetreffende besluit dezer synode zelf* ongeoorloofd is, onschriftuurlijk, schadelijk, zinloos.

VI. Intusschen meent Uw Commissie, dat het niet goed ware, indien hiermee volstaan zou worden. Een bloot negatief antwoord op den brief der deputaten van de synode-Duursema schijnt haar evenmin geoorloofd, als een naïef positief. Ter adstructie van dit gevoelen wijst ze op het navolgende:

A. De openbare grove zonden, waaraan de synodes-Berkouwer en -Duursema zich hebben schuldig gemaakt, ontslaan ons niet van de roeping, waar mogelijk, te getuigen voor het recht en de waarheid Gods ook tegenover haar opvolgster, en tegenover wie zich door haar laten gezeggen. Tot hen allen laten wij terecht de opwekking tot betoon van gehoorzaamheid in vrijmaking uitgaan. Ook al zijn zij niet te verontschuldigen, indien zij van hetgeen „ons scheidt" geen zuivere voorstelling hebben, toch mogen wij niet vergeten, dat hun terzake van het verwerven der in dezen noodige kennis velerlei hinder geschiedt. *Ook nog door het feit der uitnoodiging, zóó als ze is*. Een bloot negatief antwoord op het verzoek der synode-Duursema zou hen prijsgeven aan verderen hinder, welks veroorzakers niet zouden schromen, een tenslotte enkel negatief antwoord anders uit te leggen, dan onze verantwoording zelve het zou verlangen.

B. Ook tegenover onze eigen kerken en leden hebben wij in dezen een roeping. Reeds wezen we op de dubbele opdracht, die de synode-Duursema aan haar deputaten-voor-samenspreking gaf; niet alleen met eventueel door Uw synode te benoemen deputaten, doch ook met synodocratische kerkeraden zullen zij hebben te handelen, met effect op onze eigen leden. Wij mogen de kans, die ons misschien geboden wordt, om tegenover deze kwade beïnvloeding, die de daad der gehoorzaamheid hetzij achteraf in twijfel zou kunnen doen trekken, hetzij uitstellen en anderszins tegenstaan, iets goeds te plaatsen, niet onbenut laten.

C. Hetzelfde geldt ten aanzien van de *buitenlandsche kerken*. Ze hebben te weten, dat en waarom wij praetendeeren de aloude Gereformeerde Kerken te zijn, ook al blijkt het, dat zij, zonder ons te hooren, een „synode" gaan beleggen met wie aan karakter en grondslag en samenlevingsaccorder of -regel van de Gereformeerde Kerken in Nederland ontrouw geworden zijn. Zouden we haar in een eventueel schriftelijk onderhouden contact met de deputaten der synode-Duursema laten medeleven, dan wordt tegelijk voldaan aan den toch reeds onder ons erkenden plicht, tegenover de buitenlandsche kerken uiteen te zetten, welke

oorzaken en redenen er zijn voor de voortzetting van het leven der Gereformeerde Kerken op den onveranderden grondslag, en op welke wijze het óók met haar verbroken contact (verbroken, blijkens haar in synode samenkomen met wie de accoorden schonden) kan worden hersteld.

D. In de vergaderingen van onze commissie is breed gesproken over de opgeworpen vraag, of het wel zin heeft, op eenigerlei wijze alsnog contact te onderhouden met wie ons de ambtelijke eere rooften. Met name de onder II, f vermelde brief van den kerkeraad van Breda gaf tot zulke bespreking aanleiding. Gezegde kerkeraad blijkt daarin van cordeel, dat een kerkelijke samenspreking tot herstel der eenheid, als werd gevraagd, in dit geval niet kan en mag plaats hebben; en laat ons omtrent de draagwijdte dezer afwijzing niet in het onzekere, als hij herinnert aan het Schriftwoord: „verwerp een ketterschen mensch na de eersten en tweede vermaning” (Titus 3 : 1, 11), en: „Wat mededeel heeft de gerechtigheid met de ongerechtigheid?” (2 Cor. 6 : 14-18). Uw Commissie meent, dat in Titus 3 gezien wordt op dwalingen en beroeringen *in de gemeente*; zij daarentegen oppert het denkbeeld van een mogelijk ook terechtwijzend woord tot wie thans „buiten” zijn gaan staan. En in 2 Cor. 6 wordt de kerk vermaand, een geloovige niet te plaatsen onder één juk met een ongeloovige, zooals onder Israëel het verboden was, een os en een ezel samen voor éénzelfden ploeg te spannen. Maar indien een correspondentie geopend wordt, die het recht des Heeren trouw bedient, is hiervan geen sprake, en kan gehoopt worden op deze vrucht, dat geloovigen, die nu nog eenzelfde ploeg trekken met wie ons uitwierpen, ophouden met dit door Paulus veroordeeld bedrijf. Het is maar de vraag, *wat* eventueel onzerzijds in een schriftelijke ontmoeting of anderszins gezegd zou worden tot de deputaten der synode-Duursema. En, wordt in denzelfden brief uit Breda herinnerd aan het Schriftwoord, dat ons verbiedt, het heilige te werpen voor de honden, dan geldt in het algemeen — ongeacht de parallel die hier getrokken wordt — dat daarnaast een evangelisch bericht staat inzake de „kruimkens” die den honden toevallen; en blijft overigens met Calvijns opmerking te rekenen, die van oordeel is, dat onder „honden” verstaan moeten worden diegenen die voor geen enkele medicijn toegankelijk zijn. En wie zal dit tevoren bepalen, zoolang niet definitief *gebleken* is, dat zulk een toestand, generaal gesproken, aanwezig is?

E. Juist deze laatste vraag is het, die Uw Commissie noopt tot de opmerking, dat wij ons geheel en al hebben los te maken van alle speculatie over mogelijkheid dan wel onmogelijkheid van aan een ontmoeting met wie ons uitwierpen verbonden *zegen*. Deze dingen liggen in Gods hand. Voor ons zelf is het niet zonder beteekenis, dat de apostel Paulus „grootte droefheid” had vanwege zijn broederen, zijn verwanten naar het vleesch, die eens met hem tot denzelfden bondskring behoord hadden, maar opgehouden hadden, zijn geestelijke broeders te zijn (Rom. 9 : 2, 3); doch dat diezelfde apostel, die niet schroomt in bepaalde polemische relatie ter zake van de door Joden en Judaïsten betwiste vrijheid, dan wel gebondenheid der kerk, van „honden” en van „*versnijding*” te spreken, (Filipp. 3 : 2), toch er naar jaagt, sommigen uit zijn ontrouwe broeders tot jaloerschheid te verwekken (Rom. 11 : 14). Dat Christus ons een geopende deur hier gegeven HEEFT, zooals eens aan de kerk van Philadelphiea (Openb. 3 : 8), staat voor ons in geen deele vast. Wel staat vast, dat de gemeente die „geopende deur” te gebruiken had om het Woord Gods doortocht te verleen ook tot tegenstanders, van wie er overweldigd zouden worden. Ook, dat om zulk een geopende deur gebeden worden moet, Col. 4 : 3. Bij zulk gebed heeft zich dan de daad te voegen.

VII. Hetgeen hierboven onder VI werd opgemerkt, leidt Uw Commissie tot het advies, dat in *positieven* zin worde gereageerd op het verzoek der synode-Duursema.

VIII. Rest nog de vraag, op welke *wijze* zulke positieve reactie mogelijk zal zijn, met vermijding van de tevoren aangewezen gevaren die we zouden beoopen ingeval van critieklooze aanvaarding der idee eener samenspreking. Dienaangaande valt dit te zeggen:

A. Toezending van een copie van dit rapport zou aan de deputaten der synode-Duursema moeten duidelijk maken, welke onoverkomenlijke bezwaren er dezerzijds bestaan tegen inwilliging van hun verzoek op de door hun synode

zelf daarvoor aangegeven wijze. Daarnaast zou onzerzijds in terugslag op wat van gindsche zijde werd gevraagd, bericht kunnen worden, dat Uw synode inderdaad bereid gebleken is, deputaten aan te wijzen, die gemachtigd zijn met de andere contact te openen, maar dan naar onzerzijds aangegeven schema, voor wat wijze en thema der ontmoeting betreft.

B. Wat de wijze aangaat, zal de gedachtenwisseling voorshands *alleen schriftelijk en publiek* mogen geschieden. Zóó alleen kan tegenover de geloovigen binnen en buiten onze kerken, en tegenover de tot medeleven en gebed, mede ter voorbereiding eventueel van een volgende synode, geroepen kerken, de hierboven omschreven roeping worden opgevolgd, en zullen de aangewezen gevaren worden bezworen. Zoo ook zal, zoover het aan ons ligt, aan de mandanten der gindsche deputaten alle onschuld worden ontnomen. Teneinde het meelevende der kerken, dat toch al zoo hard noodig is, zooveel mogelijk te bevorderen, worde als voorwaarde gesteld, dat de te voeren correspondentie beiderzijds in haar geheel worde gepubliceerd in de kerkelijke pers, en in de kerkelijke archieven, met name der respectieve synodes, worde gedeponereerd. Tevens, dat aan de buitenlandsche kerken telkens een afschrift worde toegezonden.

C. Wat betreft het *thema* worde vastgesteld, dat dit in eerster instantie zal zijn datgene, wat ons *werkelijk* scheidt. Onzerzijds worde aanstonds een getuigenis gepubliceerd, dat in de kardinale vraagpunten de lijnen trekt zóó, als ze ons recht dunken te zijn.

D. Reeds ettelijke malen heeft de synode-Berkouwer, door voortdurend de aandacht te spannen op *toekomstige mogelijkheden* van revisie, en dat in aangelegenheden, die ze *aanvankelijk* in verbijsterend snel tempo had afgehandeld, en waarvan ze verklaard had, dat de zaken „nu wel haar beslag gekregen hadden”, de bezwaarden van vrijmaking afgehouden. Misschien werd zelfs daarna, voor wat de synode-Duursema betreft, de aan-de-orde-stelling eener samenspreking factisch wel een der krachtigste remmen voor het werk der vrijmaking. Met dit feit zal gerekend moeten worden; wij mogen onzerzijds niet mede oorzaak ervan worden, dat velen nog langer leven in zonde; dat zij almaar uitstellen de hoognoodige daad van herstel der gebroken gemeenschap met de kerk van Bergschenhoek, en met de uitgeworpen ambtsdragers; dat ze maar niet komen tot afwerping van een hiërarchisch juk, dat ons ten eenenmale gehaat en gevloekt moet zijn; dat ze blijven participeeren aan roepende zonden in verkrachting der K.O., en dat ze trouwbreuk plegen daarin, dat zij besluiten wél uitvoeren, waarvan bewezen is dat ze strijden tegen Schrift en Kerkenordening: de verbondsafpraak der in verband getreden kerken immers luidde, dat men *zúlke* besluiten *niet* zou uitvoeren.

Teneinde in dit opzicht waakzaamheid te betoonen, zou het aanbeveling verdienen, indien het onder C bedoelde getuigenis werd opgesteld door de aan te wijzen deputaten in samenwerking met de tot dit doel gedeputeerde leden van het thans zittende moderamen, en zich in inhoud en opzet bewust richtte tot de bezwaarden, die niet komen tot de vrijmaking, welke toch de kortste weg is tot genezing van wat ginds krank is in den wortel.

IX. Overige wenschen in dezen geeft Uw Commissie wel aan in de voor te stellen conclusies; zij spreken voor zichzelf en behoeven hier niet afzonderlijk te worden aannemelijk gemaakt.

X. In antwoord op de sub II vermelde missives zou de synode aan adresant een afschrift van dit rapport kunnen doen toekomen; zij vinden daarin dan de gronden aangegeven, waarom, en in hoeverre, op hun verlangens al of niet wordt ingegaan. Afzonderlijke vermelding van den inhoud dezer missives in dit rapport is niet noodig, omdat met de daarin geopende gezichtspunten hier is gerekend. En ze zijn alle U bekend.

XI. Op grond van het gezegde adviseert Uw Commissie Uw synode een besluit te nemen als volgt, onder bepaling, dat de pers het alleen na belofte van *onverkorte publicatie* zal ontvangen:

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland,vergaderd te Groningen anno Domini 1946,

kennis genomen hebbende,

1e. van de mededeeling, haar gedaan namens de te Utrecht in 1946 bijeenge-

komen zich noemende „Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland”, dat laatstgenoemde deputaten benoemde met opdracht „contact” óók met onze kerken „te zoeken”, teneinde met eventueel onzerzijds te benoemen deputaten „samen te spreken”, „om gezamenlijk voorstellen te ontwerpen, welke leiden tot overeenstemming inzake leerpunten”, die hare en onze kerken „tot nu toe scheiden”,

2e. van een namens deze deputaten tot onze synode gericht desbetreffend verzoek,

3e. van de uit de kerken te dezer zake bij haar ingekomen stukken, *gelet op het feit*, dat tevoren door bedoelde Utrechtsche vergadering aan dit haar besluit algemeene bekendheid is gegeven,

gevoelt zich gedrongen, harerzijds dienaangaande het navolgende onder de algemeene aandacht te brengen:

A.

I. Ten aanzien van bovenbedoeld tot haar gekomen verzoek **CONSTATEERT** de Synode allereerst:

dat de Utrechtsche vergadering in haar plan van samenspreking ten onrechte de werkelijke oorzaken der tusschen hare en onze kerken geslagen breuk ten eenenmale verzwijgt, en buiten beschouwing doet blijven. Immers:

- a) haar voorgangsters hebben aanstaande en reeds dienende ambtsdragers geweerd of geschorst, resp. afgezet of met hun kerk buiten het door haar eerst geschonden en daarna verbroken kerkverband geplaatst, onder andere, omdat zij, hoewel daartoe geprest, aan bepaalde in 1942 vastgestelde (en thans deels reeds vervangen) leeruitspraken, welke aan de drie formulieren van eenigheid waren toegevoegd, niet de eere van zoodanige formulieren vermochten toe te kennen;
- b) ook hebben zij van ambtsdragers geëischt, mede te werken aan de uitvoering van besluiten, die dezen in strijd met de Kerkenordening noemden, en, ook nadat daarvan het bewijs geleverd was, in het stellen van dezen eisch volhard;
- c) in haar handeling met deze aanstaande of reeds dienende ambtsdragers hebben deze vergaderingen uitdrukkelijk en bij herhaling verklaard, dat het niet, en dus ook niet tijdelijk, geoorloofd was binnen het kerkverband te blijven en haar besluiten (met inbegrip van die, betreffende de thans ten deele vervangen leeruitspraken) niet uit te voeren;
- d) intengendoel hebben zij, hoewel te voren wetende, dat deze ambtsdragers of aanstaande ambtsdragers zich niet in staat en niet gerechtig achtten, niets te leeren, dat met deze (ook met de thans vervangen) uitspraken niet ten volle in overeenstemming was, toch van hen de belofte van alzoó wél te leeren uitdrukkelijk geëischt;
- e) en toen deze aanstaande of reeds dienende ambtsdragers, respectievelijk hun kerkeraden, weigerden het kerkverband te verbreken, hebben zij hen buiten het kerkverband geplaatst, of in de ambtelijke bedieningen geschorst dan wel afgezet, en der afsnijding waardig gekeurd, alzoó hen in Gods Naam bindende óók aan een formule, die thans reeds door een andere vervangen is;
- f) in al dezen handel hebben zij de aangenomen Kerkenordening herhaaldelijk op onderscheidene fundamenteele artikelen geschonden, en gevorderd, dat openlijk leedwezen zou worden betuigd over een langs den kerkelijken weg ingediende klacht tegen deze schennis;
- g) maar van deze en diergelijke voor de breuk *werkelijk* verantwoordelijke toepassingen van bepaalde *kerkrechtelijke* theorieën zwijgt de uitnoodigende vergadering ten eenenmale, ais zij het onderwerp bepaalt ter zake waarvan door de wederzijdsche deputaten voorstellen zouden moeten worden ontworpen.

II. De Synode **OVERWEEGT** hierbij:

- a) dit onttrekken van de *kerkrechtelijke* oorzaken der breuk aan de algemeene aandacht is des te meer bedroevend, omdat onzerzijds bij herhaling met nadruk is verklaard, dat daarmede Christus' Koningschap over zijn aan alle menschenheerschappij onttrokken kerken aangetast, menige uitspraak onzer Geloofsbelijdenis verloochend, en de goede trouw in de kerkelijke samenleving (o.a. volgens artikel 31 der Kerkenordening) geschonden is.
- b) „herstel” van een gebroken „eenheid” is onmogelijk, zoolang zij, wien zulks aangaat, de *werkelijke* oorzaken der breuk onttrekken aan het gesprek over de breuk;
- c) een aandeel nemen in deze zondige verlating van den bodem der *feiten* zou

den Heiligen Geest nu ook onzerzijds bedroeven, wyl Gods Woord alleen voor het werkelijke leven beloften geeft en de *verlossing* alleen uit de *bestaande* ellende ons wil uitvoeren;

- d) zulk handelen ware dus in strijd met Gods gebod ter zake van alle wezenlijk herstel eener geslagen breuk, zou de van Hem geëischte vrijmaking der kerken in den weg staan, en de eenvoudigen binnen en buiten onze kerken ook zelve misleiden en afvoeren van het pad der gehoorzaamheid, dat is: der waarachtige eenheid.

B.

I. De Synode *CONSTATEERT* vervolgens:

dat de Utrechtsche vergadering in haar plan van samenspreking ten onrechte ervan uitgaat, dat het „leerpunten” (iets anders dan: leer-uitspraken) zijn, die hare en onze kerken tot nu toe scheiden. Immers:

- a) leer„punten” kunnen nimmer scheiding brengen; dit kunnen slechts leer-inhouden;
- b) in onderscheiding van de te Utrecht vertegenwoordigde kerken hebben de onze geen andere leer-inhouden dan die, welke overeenkomstig Gods Woord in de Drie Formulieren van Eenigheid zijn vervat;
- c) nimmer plaatsten onze kerken *tégen*-uitspraken *tegenover* de nieuwe uitspraken, welke de synode der uitstootende kerken in 1942 aan de drie Formulieren van Eenigheid heeft toegevoegd;
- d) waar de kerkrechtelijke beschouwingen en misslagen der uitstootende kerken haar in strijd brengen óók met de gereformeerde geloofsbelijdenis en daaraan conforme leer-inhouden, volstaan onze kerken óók daartegenover met bloote handhaving dezer geloofsbelijdenis.

II. De Synode *OVERWEEGT* hierbij:

- a) „herstel” van een gebroken „eenheid” is onmogelijk, zolang zij, wien zulks aangaat, hun „nood en ellendigheid niet recht en grondig kennen”;
- b) een voortbouwen op den *fictieven* grondslag der tot onze synode gekomen uitnoodiging zou deze rechte en grondige kennis nu ook voor ons deel alleen maar *verhinderen*;
- c) het zou dus wederom een struikelblok zijn op den weg naar het beoogde herstel.

C.

I. De Synode *CONSTATEERT* in de derde plaats:

dat de Utrechtsche vergadering onvolledig was in de mededeeling aan ons van haar „inzake het herstel der Kerkelijke eenheid” genomen „beslissing”. Immers:

- a) hetgeen van deze beslissing officieel ter kennis van onze synode is gebracht, is slechts een gedeelte van hetgeen zij blijkens publicatie van haar moderamen te dezer zake aan anderen en ook aan „de buitenlandsche kerken” heeft medegedeeld;
- b) uit het niet aan onze synode bekend gemaakte onderdeel van haar desbetreffend besluit blijkt, dat de Utrechtsche vergadering de kerkeraden van haar verband wees op hun roeping o.a. om een breuk, die *plaatselijk* geslagen mocht zijn, te heelen, en hun aanbeval, daarbij in overleg te treden met *dezelfde* deputaten, als die, zoo mogelijk, ook met de deputaten van onze synode hebben saam te spreken en voorstellen te ontwerpen, welke uiteindelijk aan de respectieve synodes zouden voor te leggen zijn.

II. De Synode *OVERWEEGT* hierbij:

- a) verwacht moet worden, dat alzoo de plaatselijk tot de onderhouding van art. 31 K.O. weergekeerde kerken en kerkeraden langs *indirecten* weg zullen beïnvloed worden door *diezelfde* deputaten, als welke overleg willen plagen óók met deputaten onzer synode, en dit *terzelfder* tijd; reeds *tevoren* trouwens is zulks geschied;
- b) de „leiding”, die van de tot een samenspreking ons uitnoodigende Utrechtsche vergadering uitgaat, zal zulk een indirecte beïnvloeding van onze *plaatselijke* kerken doen geschieden, ook geheel afgezien van wat in dit gezamenlijk overleg met onze eventuele *synodale* deputaten zou worden voorgesteld, en zonder het resultaat van dit eventueel gezamenlijk overleg af te wachten;

- c) de verwachting is niet ongegrond, doch werd uit recente feiten reeds thans gerechtvaardigd, dat in de door de Utrechtsche deputaten zijdelings beïnvloede *plaatselijke* samensprekingen althans voor een deel de *kerkrechtelijke* vragen zullen worden aan de orde gesteld, welke volgens den tekst van de beslissing der Utrechtsche vergadering zullen blijven staan *buiten* het kader der door de eventueel in samenspreking bijeen komende *synodale* deputaten, en *buiten* het raam der door hen gezamenlijk te ontwerpen voorstellen;
- d) dit dubbele optreden der Utrechtsche deputaten zou derhalve een wig kunnen drijven tusschen onze kerken eenerzijds en haar synode anderzijds; een doen, dat de voorgangster der Utrechtsche vergadering, toen zij het bij den door haar allereerst geschorsten ambtsdrager meende op te merken, een schorsingswaardige zonde noemde, en als zoodanig meende te moeten „straffen”;
- e) het zou de aandacht van de kerken en van haar ambtsdragers afleiden van de toch zoo eenvoudige waarheid, dat de geschiede schorsingen, weringen en uitstootingen uit het kerkverband *allen* kerken aangaan; alsmede van het feit, dat de geschorste *hoogleeraren* in dienst van *alle* kerken stonden, zoodat hun schorsing al die kerken evenzeer regardeert als die van plaatselijk dienende ambtsdragers;
- f) critieklooze inwilliging van het verzoek der Utrechtsche vergadering volgens zijn officiëelen tekst zou derhalve onze synode schuldig stellen tegenover de plaatselijke kerken, die in verzoeking worden gebracht, den kerkelijken weg te verlaten terwille van vergaderingen, die zelve wegens een vermeend verlaten van den kerkelijken weg velen schorsten of afzetten of buiten het kerkverband plaatsten, of in zoodanige „tuchthandeling” bewilligden; en zou *dezerzijds* de „eenheid van handelen” verbreken, op behoud waarvan men *aan gene zijde* ook thans nog zoozeer bedacht blijkt.

D.

I. De Synode *CONSTATEERT* in de vierde plaats:

dat de Utrechtsche vergadering in haar tot ons gekomen uitnoodiging de bestaande verhoudingen tusschen hare en onze kerken miskent onder gelijktijdige verhindering van haar fundamenteele genezing. Immers:

- a) zij spreekt ons aan als „(wel) eerwaarde broeders”, doch handhaaft tegelijk openlijk het goed recht der handeligen van haar onmiddellijke voorgangster, welke de door ons blijvend erkende ambtsdragers voor God en menschen tegenstelde als bedrijvers van een openbare grove zonde, welke den bedrijver bij de wereld eerloos en in de kerk der afsnijding waardig doet zijn; zij dient ons derhalve nog steeds aan als „verrotte leden van de kerk”;
- b) zij wil met ons spreken „op basis van de H. Schrift en de Drie Formulieren van Eenigheid”, doch tegelijk verklaart ook zij zelve dat ieder, die de bindende uitspraken van 1942 verwierp, met de confessie in strijd kwam; een vonnis, dat allereerst ettelijke door ons blijvend erkende ambtsdragers treft, doch voorts ook al onze kerken veroordeelt, en ook deze onze synode, welke, ziende, dat deze ambtsdragers volharden in hun gevoelen, niettemin hen ontvangt en erkent als getrouw aan Schrift en belijdenis;
- c) zij wil met ons samenspreken inzake „leerpunten”, die volgens háár voorstelling haar kerken en de onze scheiden, doch heeft bij voorbaat, zonder ook maar een enkel van haar sinds 1942 aanvaarde nieuwe leer-inhouden (of de scheuring veroorzakende kerkrechtelijke theorieën en practijken) dispuutabel te stellen, en ook zonder de resultaten van een eventueel gemeenschappelijk overleg af te wachten, een „nieuwe verklaring als kerkelijke leeruitspraak” vastgesteld, welke in haar kerken, en dus ook voor haar deputaten „bindend gezag heeft”, als „gedaan op grond van Schrift en belijdenis”; terwijl zij bovendien verklaarde, „dat de zakelijke inhoud der betreffende uitspraken van 1905 en 1942”, welke onzerzijds niet als bindend konden worden aanvaard, „niet prijs gegeven mag worden”.

II. De Synode *OVERWEEGT* hierbij:

- a) miskenning van bestaande verhoudingen beteekent principiële verhindering van haar saneering.
- b) een samenspreking over vragen, die, vlak vóór de uitnoodiging tot samenspreking, wederom in den stelligsten vorm en met bindend effect beantwoord zijn door de uitnoodigende partij in dier voege, dat zij een van haar eigen antwoord afwijkende meening bij voorbaat als dwaling en als gezagsmis-

kenning proclameert, is juist door deze uitnodigende partij zelf in feite zinloos gemaakt.

E.

De Synode *CONCLUDEERT* uit hetgeen sub A—D is opgemerkt, dat inwilliging van het tot haar gekomen verzoek in den daaraan blijkens zijn tekst gegeven vorm van Godswege ons verboden wordt als zondig, schadelijk, gevaarlijk en zinloos.

F.

I. Intusschen *CONSTATEERT* de Synode, dat het feit zelf, dat zij, die het kerkverband hebben geschonden, en gebroken, thans langs indirecten en directen weg zeggen het te willen herstellen, en in aansluiting aan dit hun zeggen reeds eenzijdig tot het nemen van bepaalde maatregelen zijn overgegaan, haar, gehoord de kerken, noopt tot een eigen initiatief. Immers:

- a) de tekst der onderhavige uitnodiging tot samenspreking is weliswaar door de Utrechtsche vergadering onschriftuurlijk gesteld, doch binnen het geschonden verband zijn er niettemin vele geloovigen, die de fouten van dezen tekst niet doorzien en wier gebeden met de onze komen voor Gods troon;
- b) als in den gepubliceerden tekst der tot ons gekomen uitnodiging de *eigenlijke* oorzaken der scheiding worden onttrokken aan de aandacht van de dragers van het ambt aller geloovigen, en dus een wezenlijk herstel van de breuk wordt tegengegaan, dan plaatst, voor wat ons deel betreft, God den arbeid tot herstel van deze schade thans op den weg onzer kerken;
- c) de *indirecte* beïnvloeding van onze plaatselijke kerken door de Utrechtsche deputaten vraagt onzerzijds tegenweer;
- d) de *directe* beïnvloeding door de Utrechtsche vergadering van de buitenlandsche kerken, welke ten onrechte, zonder ook maar eenig nader onderzoek bij ons in te stellen, verband zijn gaan onderhouden — blijkens een aangekondigde z.g. oecumenische „synode” — met hen, die het kerkverband hebben geschonden en wederrechtelijk verbroken, plaatst ons voor de vraag, of niet deze buitenlandsche kerken onzerzijds in de gelegenheid moeten gesteld worden, de helaas ondoordacht door haar verbroken correspondentie na kennisneming van onzerzijds te publiceeren stukken te herstellen.

II. De Synode *OVERWEEGT* hierbij:

- a) onze kerken hebben ten aanzien van de hierboven genoemde arbeidsmogelijkheden de verantwoordelijkheid tegenover haar eigen leden, en tegenover wie haar verlieten, en tegenover de buitenlandsche kerken van Godswege te aanvaarden;
- b) een bloot afwijzende houding tegenover het tot onze synode gerichte verzoek zou aanleiding kunnen worden tot verder uitstel der herstelling van het verbroken kerkverband in gehoorzaamheid aan de van Godswege tot ieder lid der gebonden kerken komende roeping tot vrijmaking van tegen Schrift en Kerkenordening strijdende besluiten;
- c) bij de bepaling van haar eigen concrete roeping in de gegeven situatie van den kerkelijken strijd tot bewaring van de eenigheid des Geestes, mogen de kerken zich niet laten leiden door speculaties over Gods verborgen raad ten aanzien van al of niet te verwachten bekeering, doch alleen door het onderrecht aangaande Zijn geopenbaarden wil, hetwelk ons zegt, dat tegenover het „groot verdriet” vanwege „broederen” die eertijds in verbondsgemeenschap met ons leefden (Rom. 9 : 2, 3), de vreugde moet en kan staan van het „tot jaloeschheid verwekken van ons vleesch” (Rom. 11 : 14), door het letten op een voor de verkondiging van des Heeren recht „geopende deur”, (Openb. 3 : 8), waar immer zulk een „geopende deur” aan de kerk op haar gebed mocht „gegeven” zijn;

G.

Uit hetgeen sub F gezegd is, *CONCLUDEERT* de Synode, dat ook op de in haar vorm verwerpelijke uitnodiging der Utrechtsche vergadering toch om 's Heeren wil in positieven zin zal te reageeren zijn.

H.

Ten aanzien van de *WIJZE* van zulke positieve reactie

SPREKKT de Synode op grond van hetgeen overwogen werd, *UIT*:

- a) onzerzijds zal de mogelijkheid van contact met de Utrechtsche deputaten dienen te worden aangegrepen, en de weg tot zulk contact, mits onder andere condities dan de Utrechtsche vergadering aangaf, voor wat ons betreft te worden opengesteld;
- b) met heel dezen eventueel te verrichten arbeid, gelijk ook met het thans te nemen besluit, zullen de dragers van het ambt aller geloovigen moeten kunnen meeleven, met name in hun gebeden;
- c) aangezien in dezen tegenover velerlei onttrekking van de eigenlijke punten-in-geding aan de algemeene aandacht in de allereerste plaats principiële afbakening der wederzijdsche posities roeping van alle hierbij betrokkenen is, zal de te ondernemen arbeid voorloopig beperkt dienen te blijven tot schriftelijke correspondentie, die in haar geheel van den aanvang af beiderzijds zal zijn te publiceeren;
- d) deze correspondentie worde onzerzijds geopend met een verkondiging van het Woord en dus ook van het recht des Heeren ten aanzien van de aan de orde te stellen onderwerpen;
- e) de arbeid ter vrijmaking van de kerken mag daardoor niet worden vertraagd.

I.

I. Op grond van het sub A—H gezegde, *BESLUIT* de Synode:

- a) aan de Utrechtsche deputaten te melden, dat onze synode bereid is, met hen door deputaten in verbinding te treden;
- b) in dit antwoord tevens te hunner kennis té brengen de onoverkomelijke bezwaren, die onzerzijds bestaan tegen de aanvaarding van de door de Utrechtsche vergadering terzake van de verlangde ontmoeting gestelde bepalingen, welke kennisgeving zal geschieden onder toezending van afschriften van dit gelijktijdig te publiceeren rapport;
- c) in afwachting van het antwoord der Utrechtsche deputaten een achttal deputaten (met drie *secundi*) te benoemen, met ruime opdracht voor wat thema en wijze der ontmoeting betreft, doch onder bepaling:
 - 1e. dat het thema der gedachtenwisseling primair zal moeten zijn het geheel der uit de officiële stukken reconstrueerbare eigenlijke oorzaken der geslagen breuk;
 - 2e. dat de gedachtenwisseling voorshands alleen schriftelijk geschiede, en door beide partijen gepubliceerd en in de kerkelijke archieven gedeponceerd worde;
- d) ongeacht dit antwoord aanstonds aan deze deputaten opdracht te geven, in samenwerking met de daartoe gedeputeerde leden van het moderamen dezer synode, een openbaar getuigenis op te stellen, waarin, mede ter afwering van de schade, die de vrijmaking der kerken anders stellig beloopen zou, de consciëntie der geloovigen wordt opgewekt in dezen;
- e) van de eventueel te voeren correspondentie den volledigen tekst en van de daarna eventueel volgende mondelinge besprekingen een door alle participanten ondertekend résumé toe te zenden, aan de kerkeraden, en dit terstond na verschijning;
- f) deputaten te machtigen om, indien zij bijeenroeping eener tusschentijdsche synode wenschelijk mochten achten, hiervan, onder aanwijzing van de gronden voor dit hun gevoelen, aan de kerkeraden en eventueel daarenboven ook aan classes en particuliere synodes, mededeeling te doen;
- g) van alle te dezer zake verschijnende stukken, inclusief dit rapport, afschrift te zenden aan de tot op 1944 met ons correspondentie voerende buitenlandsche kerken, aan de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland en aan de Protestant Reformed Church in Amerika.

Bij de overweging van deze hoogst ernstige zaak U met bijzondere aandacht de leiding van Gods Geest toewenschende,

Namens Uw Commissie II,
K. SCHILDER, Rapporteur.

BIJLAGE XV.

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Groningen in 1946.

Geliefde Broeders in den Heere,

Daar ik als lid van Commissie II Uwer synode het rapport van deze commissie inzake het verzoek van de deputaten der zich noemende „Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland,” om, ingevolge de hun verstrekte opdracht, in contact te mogen treden met onze kerken, teneinde met de eventueel door onze kerken en door de Christelijke Gereformeerde Kerk aangewezen deputaten, zoodra mogelijk, samen te spreken op de basis van de H. Schrift en de Drie Formulieren van Eenigheid, om gezamenlijk voorstellen te ontwerpen, welke leiden tot overeenstemming inzake leerpunten, welke ons tot nu toe scheiden, niet kan onderschrijven, ben ik genoodzaakt mij afzonderlijk tot U te wenden.

Het einddoel van het tot onze kerken gericht verzoek wordt door de verzoekers als volgt omschreven: „overeenstemming inzake leerpunten, welke ons tot nu toe scheiden.”

De uitspraak, hierin vervat, dat leerpunten ons scheiden, is een leugen. Ons scheidt de tucht.

In de kerk des Heeren brengt niet de al of niet overeenstemming inzake leerpunten eenheid, dan wel verdeeldheid.

De eenheid in de kerk is de eenheid des geloofs, in den Heere. „Eén Heere, één geloof, één doop.” Efeze 4 : 5.

Verdeeldheid brengt het ongelooft, het verwerpen van den Heere en Zijn Woord, het wederstaan van Zijn Heiligen Geest.

Verharding in deze zonde moet leiden tot tuchttoefening, tot het sluiten buiten het Koninkrijk der hemelen, naar het woord van den Heere Jezus in Mattheus 18 : 17: „zoo zij hij u als de heidenen en de tollenaar” en naar het woord van Paulus in 1 Corinthe 5 : 13: „En doet gij dezen booze uit ulieden weg.”

Het oefenen van de tucht gebiedt de Heere dus in Zijn Woord en is Hem welbehagelijk. Het is de Heere zelf, die door de tucht scheiding maakt.

Indien echter de kerk in haar geheel van den Heere gaat afwijken en de meerderheid van haar leidslieden niet meer luistert naar de menigvuldige roepstemmen des Heeren tot bekeering, maar zich tegen den Heere en Zijn Woord verhardt, leidt dit tot misbruik van de tucht; tot het doden der profeten en het steenigen dergenen, die tot haar gezonden zijn.

Misbruik van de tucht gaat gepaard met misbruik van den Naam des Heeren en is opstand tegen Hem.

In de Zijnen wordt de Heere zelf aangetast. Wie Zijn volk aanraakt, raakt Zijn oogappel aan. Zach. 2 : 8. Daarom waarschuwt de Heere zoo ernstig: „Tast mijne gezalfden niet aan, en doet mijnen profeten geen kwaad.” 1 Kron. 16 : 22.

En toch is dit vreeselijke in onze kerken gebeurd. Dienstknechten des Heeren, door Hem getrouw gemaakt, zijn vervolgd en uitgeworpen omdat zij alleen maar konden gelooven in — en spreken naar Zijn Woord en zich alleen maar konden onderwerpen aan het recht en het gezag van Christus in Zijn kerk.

Omdat zij verwierpen het woord en het gezag van menschen — die immers uit zichzelf leugenaars zijn en ijdelers dan de ijdelheid zelve — zijn ze in den Naam des Heeren buiten het Koninkrijk der hemelen gesloten.

Op welke wijze de scheiding echter ook ontstaat, hetzij door het rechte gebruik van de tucht, hetzij door het misbruik ervan, in beide gevallen is het karakter der scheiding hetzelfde. Het is een scheiding tusschen geloof en ongelooft, tusschen de gerechtigheid en de ongerechtigheid.

Het is ook een scheiding tusschen menschen. Niet in den speculatieven zin van scheiding tusschen uitverkorenen en verworpenen. De verborgen dingen zijn voor den Heere onzen God. Maar zooals de Heere spreekt in Ezechiël 33 : 12: „De gerechtigheid des rechtvaardigen zal hem niet redden ten dage zijner overtreding; en aangaande de goddeloosheid des goddeloozen, hij zal om dezelve niet vallen, ten dage als hij zich van zijn goddeloosheid bekeert; en de rechtvaardige zal niet kunnen leven door deze zijne gerechtigheid, ten dage als hij zondigt.”

De Heere wil dat wij den boom aan zijn vrucht zullen kennen en daarnaar beoordeelen. Matth. 7 : 16—20.

Mag nu, als bij voortgaande verharding door de tucht scheiding is gemaakt, zoolang deze scheiding er is en er moet zijn, gemeenschap worden gezocht of toegestaan?

De H. Schrift laat ons daarover niet in het duister.

„Verwerp een kettterschen mensch na de eerste en tweede vermaning, wetende dat de zoodanige verkeerd is, en zondigt, zijnde bij zichzelf veroordeeld.” Titus 3 : 11 en 12.

„Wat mededeel heeft de gerechtigheid met de ongerechtigheid? en wat gemeenschap heeft het licht met de duisternis? En wat samenstemming heeft Christus met belial? of wat deel heeft de geloovige met den ongeloovige? . . . Daarom gaat uit het midden van hen, en scheidt u af, zegt de Heere, en raakt niet aan hetgeen onrein is, en Ik zal ulieden aannemen,” 2 Cor. 6 : 14—18.

Laat ons tegen deze duidelijke en scherpe woorden der H. Schrift niet ingaan en in eigen wijsheid meenen dat het toch wel goed is gemeenschap te hebben en samen te spreken om de scheiding op te heffen.

De herders, door den H. Geest tot opziensers over de geheele kudde gesteld, om de gemeente Gods te weiden, welke Hij verkregen heeft door Zijn eigen bloed, mogen niet samen spreken met de zware wolven, die de kudde niet sparen.

Want ook nu geldt, dat uit ons mannen zijn opgestaan, sprekende verkeerde dingen, om de discipelen af te trekken achter zich. Daarom waakt! Hand. 20 : 28—31.

Het opheffen van de bestaande scheiding mag niet in den weg van samen spreken en onderhandelen plaats hebben.

Die scheiding mag alleen opgeheven worden in den weg van bekeering en wederopneming in de gemeente.

Dat is geen zaak van een synode of van deputaten eener synode.

Dat is een zaak van de kerkeraden der plaatselijke gemeenten.

Broeders, laat ons luisteren en handelen naar het woord van den Goeden Herder. Dat woord is een lamp voor onzen voet en een licht voor ons pad. Alleen bij dat licht gaan wijzelf en de gemeenten veilig en behoeft er geen vrees voor de uitkomst te bestaan.

Wij bewaren dan Zijn Woord en vertrouwende op Hem, zullen wij niet beschaamd worden.

Op grond van bovengenoemde, aan de H. Schrift ontleende redenen, raad ik Uwe vergadering aan te besluiten:

- 1e. het gevraagde contact en de gevraagde samenspreking, hetzij schriftelijk of mondeling, hetzij voorwaardelijk of onvoorwaardelijk, met beslistheid te weigeren;
- 2e. aan de kerkeraden van onze kerken, zoo spoedig als dit mogelijk is, mededeeling van dit besluit te doen en rekenschap te geven van de gronden uit Gods Woord, waarop deze weigering rust.

Uw broeder in Christus en mede-opziener,
L. BERK.

BIJLAGE XVI.

Generale Synode van de
Gereformeerde Kerken in Nederland.

GETUIGENIS.

Aan alle Gereformeerde belijders van den Christus in Nederland.

De Generale Synode van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, welke door de genade Gods wederom in hechte éénheid onderling verbonden zijn naar de aloude accoorden van samenleving voor deze kerken, vergaderd te Groningen gevoelt zich gedrongen, tot de belijders van den Christus in ons vaderland te komen met een openbaar getuigenis.

Aanleiding daartoe gaf haar het feit, dat vanwege de vergadering, die zich tegenover haar aandient als „Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland”, en in 1946 te Utrecht bijeen geweest is, een verzoek is uitgegaan tot samenspreking tusschen deputaten vanwege haar en onze synode. In deze samenspreking zou dan de werkelijke of vermeende oorzaak van *scheiding* ter sprake moeten komen, en zou het zoeken van *eenheid* op den voorgrond hebben te staan.

Nu is het niet noodig, hier in den breede te verhalen, wat onze synode op dit verzoek geantwoord heeft. Zij heeft haar standpunt voor ieder kenbaar gemaakt door publicatie van een rapport, dat verkrijgbaar is op aanvraag (adres: Ds. B. A. Bos, Laan v. Leeuwensteyn 22, Voorburg). De synode heeft gemeend, niet te mogen treden in een samenspreking, *z66, als die door de verzoekende vergadering blijktens haar eigen bewoordingen werd begeerd*. Andererzijds heeft onze synode evenwel toch de mogelijkheid van *openbare* en voorshands *schriftelijke* uitwisseling van gedachten mogelijk gemaakt onder voorwaarde, dat beiderzijds de *volledige* correspondentie zou worden publiek gemaakt, en dat deze zich zou bezig houden met de *werkelijke* oorzaken van scheiding. Het staat nu aan de deputaten der andere vergadering, dit aanbod aan te nemen en daardoor de belijders van den Christus te doen medeleven in deze door haar zelf zoo urgent genoemde zaak van openbaar belang.

Onze synode heeft dit besluit genomen *alleen om 's Heeren wille*. Zij wil den Geest Gods niet in den weg staan, *indien* het Hem behagen mocht, uit degenen, die ons hebben uitgeworpen, eenigen of velen alsnog tot bekeering te brengen. Tot bekeering van de kerkelijke zonden, die in deze uitwerping zijn begaan; de zonde, met name van *scheurmaking*.

De synode heeft daarbij een open oog voor het nuchtere feit, dat er van een werkelijken drang naar hereeniging vrijwel niets te bespeuren valt onder wie ons uitwierpen. Integendeel, met smartelijke verbazing ziet zij het gebeuren, dat in denzelfden tijd waarin om hereeniging geroepen wordt, zeer veel geschiedt, dat deze verder uit het gezicht brengt dan ooit. Enkele uitzonderingen daargelaten, wordt van synodocratische zijde ter zake van de kerkelijke goederen een „minnelijke schikking” gevraagd of aangenomen waar het aantal medestanders een kleine minderheid vormt, doch wordt in vele andere gevallen een proces ons opgedrongen; soms zelfs wordt zoo groot mogelijke hinder aan onzen openbaren eeredienst in den weg gelegd. Of, ondanks herhaald protest wordt van de *eigenlijke* punten in geding, en van de *werkelijke* gronden voor schorsing en afzetting, een onduidelijk of onwaar beeld gegeven; een handelwijze, welke den Koning der Kerk onteert, als ware de in Zijn Naam geschiede rechtshandel een kromme handel, waarvoor men maar liever niet uitkomt, of anders bewijst, dat men dien tegen ons gevoerden rechtshandel zelf niet durft verdedigen, en niettemin weigert, onzen naam te rechtvaardigen voor God en Zijn heilige gemeente. Of, men schorst den één om het plegen van handelingen, die in den ander, straks in vele anderen, openlijk worden geduld. Of, en *dát is wel het ergste*, men durft het aan, te verzekeren, dat met schorsing en afzetting, „*op grond*” van artikel 79-80 der Kerkenordering, *ons geenerlei vonnis getroffen heeft aangaande onzen staat voor God*.

Wie nu weet, wat de *eenheid* van Gods volk eigenlijk is, die zal tevens inzien, dat met deze *laatste* bewering de waarachtige een-wording van wie thans uiteengeslagen zijn steeds verder uit het gezicht komt. Wie voor Gods aangezicht één willen zijn of worden, die zullen moeten beginnen de *feiten*, die tot nu toe de eenheid in den weg stonden, *eerlijk* en *open* te bespreken, eerst voor den Heere, daarna ook voor de menschen. Welnu, er zijn honderden ambtsdragers geschorst „*op grond*”, naar het heette, van de artikelen 79 en 80 der Kerkenordering. Die artikelen zeggen overduidelijk, dat naar het oordeel der kerk de geschorsten een *openbare grove zonde* bedreven hebben, die den bedrijver bij de wereld eerloos doet zijn en in een „gemeen lid” der *afsnijding waardig* is. En naar dit oordeel der kerk zal volgens haar verzekering God oordeelen beide in dit en in het toekomstige leven. Een kerk, die openlijk *deze* artikelen der Kerkenordering op ons toepasselijk verklaart, en ook metterdaad toepast, en *daarna* zich gedraagt, als hield dit vonnis over handelingen, *die wij volhielden*, geenerlei oordeel over onze afsnijdenswaardigheid, en dus over onzen staat voor God, in, zulk een kerk maakt de breuk nog erger dan ze reeds was. Eerst wondt zij het hart, en daarna vraagt zij: hebben we u zeer gedaan? immers neen? Zij gaat haar en onze problemen na de uitwerping *anders* stellen dan daarvoor. Achteraf loochent zij metterdaad *de natuur* van haar eigen handelingen en verandert ze den *inhoud* van haar oordeel aangaande de onze; doch zij weigert de consequenties van deze

loochening en van deze verandering te trekken, en daarin de eenvoudige daad van bekeering te doen. Als *ambtsdragers* in *Gods Huis schorst* ze ons en werpt ze ons uit; doch achteraf stelt ze ons voor als *ambtenaren* in een *menschelijk* instituut, die „gestaakt” zijn. Begonnen met het zeggen, dat wij tegen *Gods eeuwigblijvend Woord* en *recht* in overtreding waren, gaat ze ongemerkt er toe over, de meening te suggereeren, dat wij met een tijdelijke en toevallige en disputabele meerderheids-conclusie van *menschen* helaas niet konden meegaan. Eerst werd het begrip „*scheurmaker*” uitgelegd met de woorden van het avondmaals-formulier, later ging men het hanteeren in den zin van: *orde-verstoorder*.

Hoezeer dit alles, wyl onrechtvaardig tegen de menschen, ook zondig voor God is, wie behoeft dáárvan nog bewijs? Het is *kerkbederf*, *stijlverlies*, *rechtsverachting*.

Weet gij, gereformeerde belijders, eigenlijk nog wel, wat er geschied is?

Men heeft hoogleraren, predikanten, ouderlingen geschorst, en afgezet, omdat zij niet konden voldoen aan den (niet op *hun* verzoek!) hun gestelden EISCH, dat zij zouden beloven *niets* te leeren, dat niet ten volle in overeenstemming was b.v. met de uitspraak, dat men de kinderen des verbonds moet houden voor *wedergeboren*. Voor een *andere* meening *mocht niemand ruimte laten*, ook al werd zulk ruimte laten, b.v. door den allereerst geschorste, aangezien als *onvermijdelijke consequentie uit de verklaring van 1905 zelve* (brief 13 December 1943). Thans doet de synode van 1946 *zelf* wat men anderen in 's Heeren naam *verbod*: zij maakte zelf ruimte voor een andere meening dan de bovenstaande; naast „wedergeboren” mag iedereen nu leeren wat de eerst „getuchtigden” *niet* mochten leeren, bijvoorbeeld „*te wederbaren*”. Maar bedoelde synode verklaarde niet, dat ze zich nu voor het aangezicht van God verootmoedigde wegens de dwaasheid en de zonde der uitwerping en het daarbij gepleegde misbruik van 's Heeren Naam. De *handhaving* der schorsingen, ook *nadat* men aan ieder toeliet, wat eerst den geschorsten als openbare grove zonde werd toegerekend, is een bewijs, dat *in den grond der zaak* niet Gods Woord, doch het *menschenwoord* hier gehoorzaamd worden wil.

Weet gij nog, wat er geschied is? Men heeft de kerk van Bergschenhoek, die zich niet kon conformeeren aan bepaalde synodebesluiten, en die harerzijds het kerkverband niet verbroken had, buiten het kerkverband *geplaatst*. Dat wil dus zeggen: men heeft verklaard, dat geen enkele predikant daar het Woord of de sacramenten bedienen mocht. Haar hulpprediker mocht dit evenmin gaan doen, want het preekconsent was hem ontnomen, en een door hem aanvaard beroep was . . . teruggenomen. Indien de stem der kerk Gods stem ware geweest, dan zou onder de schapen van Christus' kudde aldaar sindsdien geen dienst des Woords, geen doop, geen avondmaal meer plaats hebben mogen vinden. De ambtsdragers, die de schapen wél in de grazige weide van Woord en sacramenten gingen voeden, werden deswege als scheurmakers gebrandmerkt; den afgezetten hoogleraar, die ten teeken van Christus' blijvende zorg over dit deel zijner kudde aldaar Woord en sacrament bediende, werd prompt daarna van synodewege bericht, dat, deswege, elke penning hem op staanden voet onttrokken werd, na dertigjarigen dienst. En dit alles niet in de laatste plaats om deze reden, dat de betrokken ambtsdragers zich niet konden conformeeren aan beslissingen, waraán thans in den kring der uitbanners zelf niemand zich meer *behoeft* te conformeeren.

Weet gij nog, wat er geschied is? Op één dag werden te Groningen meer dan vijftig ambtsdragers geschorst, omdat zij op een kerkeradsvergadering niet hadden gestemd *vóór* een voorstel, om dien avond afkeuring uit te spreken over de daad van een dienaar des Woords, die in een „vrijgemaakte” kerk een „stichtelijk woord” had gesproken; hij had niet eens het Woord er bediend (het nietstemmen *vóór* een concreet voorstel kan overigens uit *allerlei* motieven voortkomen). Later evenwel hebben meer dan één niet-„vrijgemaakt” dienaar des Woords in een „vrijgemaakte” kerk het Woord bediend, en zelfs een *afkeuring* wordt niet in overweging genomen; van schorsing is in het geheel geen sprake.

Weet gij nog, wat er geschied is? Toen de als eerste in de rij geschorste ambtsdrager nog met de synode in correspondentie stond, verdedigde *hij* het standpunt, dat men *niet* aanstonds het kerkverband verbreken mocht, indien men aan een bepaald synodebesluit zich niet kon conformeeren. Hij meende, dat dienovereenkomstig harerzijds de kerken ruimte moesten laten voor een tusschenperiode, waarin betwiste besluiten door den één wel, door den ander niet werden uitgevoerd, *mits* maar de zaak, waarover het geschil liep, langs den kerkelijken weg aan de orde werd gesteld, en de bezwaarde de gronden aangaf, waarom een gewraakt synodebesluit in strijd geacht werd met Schrift, belijdenis

of Kerkenordering. Ware — zooals plicht was — voor dit standpunt — dat *volkomen* in overeenstemming is met de Kerkenordering (artikel 31) en met de lastbrieven der afgevaardigden naar een synode — ruimte gelaten, dan zou er in de eerste jaren van scheuring geen sprake *kunnen* zijn geweest. Maar de synode liet voor dit standpunt de minste ruimte open; zij verlangde onmiddellijke en onvoorwaardelijke gehoorzaamheid, tenzij men buiten het kerkverband wilde komen te staan; en zij rekende het bovenbedoelden ambtsdrager tot een zonde, der afsnijding (!) waardig, dat hij over een *afgehandelde* zaak zich tot de kerken wendde, opdat deze langs den kerkelijken weg zich konden beraden voor een volgende synode. En de kerk van Bergschenhoek *plaatste* zij onmiddellijk buiten het kerkverband toen deze daaruit niet wilde treden.

Zoo is door deze synode een scheur getrokken in Christus' lichaam. *Wie Zijn lichaam scheurt, zal het oordeel dragen, tenzij hij zich bekeert.*

* * *

Wanneer nu door een kerkelijke *vergadering* in Christus' lichaam een scheur getrokken wordt, dan behooren de *gelóóvigen* zich van hun ambt te kwijten. Zij staan in „het ambt aller geloovigen”. Laten zij de *ten onrechte* uitgeworpenen *alleen* staan, *dan verscheuren ook zijzelve de eenheid van het lichaam van Christus*. Indien zij evenwel belijden, dat de geschorsten en uitgeworpenen *terecht* geweigerd hebben zich te binden aan *menschelijke* vonden, die aanstonds door hen zelf, en enkele jaren later zelfs door hun uitbanners zijn doorschouwd als zijnde *niet* het Woord van God, dan kunnen zij de door de synode in Christus' lichaam getrokken scheur slechts *heelen*, door in die uitgeworpenen de kerk te eeren, die staande bleef, en door zich naar eisch der Ned. Geloofsbelijdenis, *bij hen te voegen*, dat is: het door een daartoe onbevoegde synode *verbroken* verband weer op te nemen, naar de hun van Christus verleende ambtelijke bevoegdheid, en *alzo de eenheid der kerk te redden*.

Slechts zóó bekeeren zij zich van de zonde der scheurmaking.

Deze bekeering nu mag niemand eigenwillig uitstellen tot een hèm gelegener tijd.

Zou men van het *doopvont* nog langer gebruik mogen maken in samengang met hen, die de *onderstelde wedergeboorte* niet willen prijsgeven; die daar hun *leer* van maken, en dus van de ouders de belofte vergen, dat zij in *deze leer* hun kinderen zullen groot brengen? Dát de synodocratische geregeerde kerken *metterdaat* rie onderstelde wedergeboorte nog steeds leeren en haar niet prijs *willn* geven, wijl dit h.i. niet geschieden *mag*, *daarvan* is het bewijs geleverd in het hierboven gereleveerde Rapport, dat ter synode van Groningen is uitgebracht over het opgeworpen denkbeeld eener samenspreking¹⁾. Welnu, voor óns is het diepste punt in heel het geding aangaande den doop, dat door de leer der onderstelde wedergeboorte²⁾ het *sacrament van den doop van zijn kracht en waarde beroofd wordt*. En waar het nu vaststaat, dat het „*voor wedergeboren houden*” niet Gods Woord is, daar *moogt* gij, gereformeerde ouders, niet belijden deze leer aan te hangen, haar voor de leer der zaligheid te houden, en uw kinderen daarin te willen onderwijzen. Het doopvont mag u ten dienste staan alleen bij de uitgeworpenen; *dezen* hebben de aanwending daarvan niet belast met menschenvonden.

¹⁾ Uit dit Rapport citeeren wij (het gedeelte handelt over de synode-Duursema): „*Eerst* verklaarde zij, dat de *zakelijke* inhoud van de betreffende uitspraken van 1905 en 1942 *als in overeenstemming met Schrift en Belijdenis niet prijs gegeven mag worden*; en *vervolgens*, dat volgens de bewoordingen van 1905 inzake de veronderstelde wedergeboorte ieder die de uitspraak dienaangaande verwierp, met de confessie in strijd kwam. Het zal wel *niemand* in den zin komen, te beweren, dat een zinsnede van 1905, welke volgens de synode-Duursema *hierop* neerkomt, dat wie haar verwerpt, met de confessie in strijd komt, *niet tot den door haar uitdrukkelijk gehandhaafden zakelijken inhoud van 1905* (en 1942) behoort. Weshalve wij besluiten, dat ook de synode-Duursema, evenals de synode-Berkouwer, nog steeds van oordeel is, dat alle schorsingen etc., die geschied zijn vanwege de weigering der binding aan de uitspraken van 1905—1942 in dezen, *terecht* geschied zijn wegens *ongeoorloofde prijsgeving* van een leerinhoud, met name ter zake van de veronderstelde wedergeboorte, die niet prijsgegeven worden *màg*, *waar immers ook zij meent, dat wie de uitspraak omtrent de veronderstelde wedergeboorte verwerpt, strijdt met de confessie*.

²⁾ Men kan doopen op onderstelde geschiede en ook op onderstelde toekomstige wedergeboorte („wedergeboren” en „te wederbaren”).

Zou men van de *avondmaalstafel* nog langer gebruik mogen maken in samengang met hen, die anderen oordeelen en *dezelfde doen als dezen* (b.v. niet ten volle in overeenstemming zijn met de formule „voor wedergeboren houden”, om welke formule, als détail in zichzelf bezien en getoetst, hoogleeraren en kandidaten en ettelijke anderen van de ambtelijke eere uitgesloten of beroofd zijn? Met hen, die uitwerpen wie God niet uitstoot? Met hen, die in strijd met de Nederlandsche Geloofsbelijdenis in feite de consciëntiën binden aan wat Gods Woord niet is, en aan synodale ordinantiën, waaraan zij macht toekennen boven den Woorde Gods? Met hen, die aldus het ééne lichaam van Christus scheuren? Welnu, gelijk uit vele graankorrels één meel gemalen en één brood gebakken wordt, en uit vele beziën, samengeperst zijnde, één wijn en drank vliet en zich ondereen vermengt, zoo zult gij allen, die door het waarachtig geloof Christus ingelijfd zijt, allen tezamen één lichaam zijn en zulks niet alleen met *woorden* (van klacht over de zonde in de scheur) maar ook met de *daad* (der vrijmaking van die zonde) jegens elkander te bewijzen. Daartoe helpe u de almachtige God en Vader van onzen Heere Jezus Christus door Zijnen Heiligen Geest. De avondmaalstafel mag u ten dienste staan alleen bij de uitgeworpenen; *dezen* hebben de aanwending daarvan *niet* belast met menschevonden.

Zou men van den *kansel* nog langer gebruik mogen maken in samengang met hen, die zich gedragen, als ware die kansel van *menschen* en niet van *Christus Jezus*, onzen Hoogsten Profeet en Leeraar? Ziet, wat zij met dien kansel durven uitrichten: voor zichzelf veroorloven zij zich de vrijheid te laten en te nemen voor een leer, die — zie boven — *afwijkt* van wat in 1942—1944 als *bindende* leer is opgelegd en waarmee ieder prediker *ten volle* in *overeenstemming* moest beloven te blijven; en niettemin houden zij *om der wille van menscheelijke ordinantiën* „hun” kansel gesloten voor degenen, die eenzelfde vrijheid verlangden als welke deze kansel-bezitters nemen voor zich of geven aan anderen. Welnu waar het vaststaat, dat de kansel niet van menschen, doch van Christus is, en dat de „*tafel des Heeren*” heeft te staan vóór een „*spreekplaats des Heeren*”, daar behoort gij, gereformeerde belijders, dien kansel van Christus wederom vrij te maken voor die gezanten, die ambassadeurs van onzen Hemelschen Koning, die aan Zijn Woord niets toevoegen, en die in 1942—1944 zoo getrouw en voorzichtig waren, hem niet in uitsluitenden dienst te stellen van een leerformule, die reeds in 1946 dusgenaamd „*vervangen*” en naast een andere, eerst uitgesloten en verboden, is gesteld. De kansel mag u ten dienste staan alleen bij de uitgeworpenen; *dezen* hebben de aanwending daarvan *niet* belast met menschevonden.

Gij, gereformeerde belijders van den Christus, hoe kunt gij nog één dag langer vrede hebben met een kerkelijk leven, dat *elken Zondag ambtelijk* uitstoot wie God niet excommunicerde? De Kerk *moet* en *mag* niet rusten, eer zij zeggen kan tot God met goede consciëtie: o God, indien menschen, die U oprecht vreezen, *bij óns* om den kansel zich *niet* kunnen scharen, en het doopvont *niet* kunnen gebruiken, en de avondmaalstafel *niet* kunnen bezetten, dan is dat *niet onze schuld, doch hunne eigene*. Als de kerk die niet meer kan zeggen, dan hapert er iets in haar principiëelen bouw; zij moet immers re heilige, *algemene* christelijke kerk wezen? Maar wie, wie, onder u, gereformeerde maar nog gebonden belijders, geloof nu anno 1946 nog in waarheid, dat hij tot God mag zeggen: als die „*vrijgemaakte*” kerkleden nu *niet* staan op of om *onze kansel*, *niet* bediend worden door *ons* doopvont, *niet* zitten *aan onze* avondmaalstafel, dan is dat, o, Heere, *niet onze schuld, doch hunne eigene*, want Heere, zij hebben het stoute stuk bestaan, een in 1944 als alleenheerschend opgelegde maar reeds in 1946 „*vervangen*” formule *niet* te eeren als Uw onfeilbaar Woord? Indien nu werkelijk gij, gereformeerde belijders, den moed *mist*, met deze woorden op de lippen voor Uw God te treden, bedenk *dàn wèl*, dat Hij vlak voor u treedt met dit bevel: *vergadert dan onder den Zoon Gods als Zijn instrumenten Hem zulk een Kerk*, die met vrijmoedigheid zeggen mag: als kinderen Gods met ons niet samenkomen in prediking, doop, avondmaal, dan hebben *wij* daaraan geen schuld, want wij hebben de *kerk* liefgehad, doch de *secte* gehaat. Want zulk spreken-kunnen en spreken-mogen is het *kenmerk der kerk tegenover het brandmerk der secte*. Welnu dan, zegt Uw God, richt weder op de trage handen en sterkt de slappe knieën, en maakt rechte kerk-paden voor Uwen God, bereidende Zijne wegen! Hebt geen gemeenschap met zondige besluiten, die der kerk schandelijk zijn. Maakt u van die *besluiten* vrij. Als gij allen zulks gedaan hadt, ware de éénheid der kerk met één slag wederom uit kracht van deze onzichtbare geestelijke geloofsgehoorzaamheid naar voren getreden in het zichtbare; en het ambt der *gelóóvigen* zou de hiërarchieke tyrannie van een *vergádering* hebben

gebroken; de kerk zou haar *synode* „het hare” hebben gegeven. Het haar toegezegde is: uitvoering van haar besluiten TENZIJ deze strijden met Gods Woord en de aangenomen Kerkenordering. *Geeft de synode wat der synode is, doch daarin Gode wat God is.*

En bedenkt toch, gij gereformeerde belijders, dat het u tot schande strekt, met *berekeningen* uwen God te vermoeien, in stee van in *geboorzaamheid* stof van blijdschap te geven, welke vóór zijn heilige engelen is, Er zijn er onder u, die op *revisie hopen*, één en andermaal, en tenslotte tot hun dood. Maar *revisie van zondige besluiten* wordt door *uitvoering* van zoodanige besluiten *alleen maar principieel tegengehouden*. Aan elk revisieverzoek is de pit, en de kracht, en het grondmotief bij voorbaat ontnomen, indien degene, die het indient, tevoren zich aan de door hem bestreden *zonde* heeft mede schuldig gemaakt. Revisie vragen kán en mág en móét men volhouden tot aan zijn dood, indien het besluiten betreft, die *niet* naar haar natuur en inhoud *zondig* zijn en *niet* tot zonde *verplichten*. Maar het revisie vragen mag men nimmer krachteloos maken door zelf *te capituleeren voor den eisch van mee te zondigen*. Revisie vragen om Christus' wil beteekent: *den naaste voor Christus winnen* ter zake van het in geding zijnde punt. Welnu, de Heidelbergsche Catechismus geeft duidelijk aan, *wat* de kortste, en de naar Gods *geopenbaarden* wil alleen geoorloofde weg is voor een waarlijk Geestelijke opwekking tot revisie om 's Heeren wil: dat is: het kwade na te laten, het „*goede werk*” te doen, en *alzóó* den naaste voor Christus te winnen (Zondag 32 en 33). De *vrijgemaakten*, zij zijn de ware revionisten. De anderen zijn de schijn-revionisten. In geval van *zonde* is refutatíe, d.w.z. een duidelijk NEEN, het eenige doeltreffende pleit voor revisie.

Wie voor deze onze geloofsbelijdenis stáát, die zal ook dit bedenken: dat de vrijmaking al evenmin wachten mag op een mogelijke samenspreking van deputaten van twee of drie synodes: die der synodocratisch gebonden kerken, die der tot de gehoorzaamheid conform art. 31 K.O. weergekeerde kerken, en die der Christelijke Gereformeerde Kerk. Ieder uwer is verplicht, aanstaanden Zondag de gemeenschap van Woord en Sacramenten te onderhouden met die kerken, die de lijn der wettige kerksuccessie hebben bewaard, door den ouden grondslag der kerkelijke samenleving onverkort en onverlengd te bewaren en de geldende kerkenordering te nemen als regel voor ht kerkelijke leven. Aanstaanden Zondag: immers heden, indien gij Zijne stem hoort, zoo verhardt u niet. Of er van een samenspreking, onder den open hemel, en voor het oog der toeziende engelen en menschen, iets komen zal, alleen God weet het. Maar daarom te meer hebt gij, gereformeerde belijders, heden u vrij te maken, of voor reeds geschiede vrijmaking God bij vernieuwing hartelijk te danken als voor de eenige actueele één-making eener gescheurde kerk. De reformatie der kerk breekt niet door, zoolang de kroniekschrijver nog moet aanteekenen, dat het volk nog offerde en rookte op de hoogten. Zij mocht ook nimmer worden opgehouden door een samenspreking tusschen de voorstanders en de tegenstanders van zulk offeren en rooken.

Wij willen in dit getuigenis gaarne belijden, ook onze eigen schuld te zien voor God. Wij weten, dat velen op zulk een erkenning uit onzen mond wachten. Maar juist daarom verklaren wij met des te sterker klem: schuldbelijdenis heeft alleen *dán* recht op haar naam, indien zij vrucht is van *bekeering*. Wij voor ons hebben de scherpe snede van deze goddelijke waarheid te gevoelen; maar dit geldt in *dezelfde* mate u allen, die den Heere en ons nof niet mocht zijn gevolgd in de vrijmaking, en die nog den euvelen moed hebt, de preekstoeldeer voor *ons* gesloten te houden, die gij openstelt voor anderen; onder wie er zijn, — o, ziet gij het niet? — die meer en meer aan het zwaar geladen woord der confessie blijken ontwond te zijn. *Als gij u niet bekeert, gelooven wij uw schuldbelijdenis niet*, want God heeft ons zelf gezegd, dat Hij die twee, belijdenis van schuld en wederkeer tot de gehoorzaamheid, nog nimmer van elkaar gescheiden heeft. Hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheidt de mensch niet. Wilt gij schuld belijden over de breuk der kerk? *Breekt dan met haar zonden*. Schrijft dan in 1946 geen vrijbiljetten voor predikanten en kandidaten, die hun tot geleidebrieven op den weg naar den kansel dienen, en welke thans in 1946 *anders luiden* dan die van 1942 en 1944, edoch, zonder dat gij voor God en menschen *herroept* de zonden van schorsingen en weringen en afzettingen, die even zoovele daden van *schisma* waren, wíl zij toen *verboden*, wat gij thans *vergunt*, n.l. het leeren van dingen, die niet ten volle in overeenstemming zijn met datgene waaraan destijds hoogleeraren, predikanten, ouderlingen en kandidaten moesten *beloven* in alles wél conform te zijn. God is een rechtvaardig God; Hij is een Rechter, die *te allen dage* toornt. Schuldbelijdenissen, die „in

het algemeen" gesteld zijn, blijven in zijn oog verwerpelijk. Slechts ten aanzien van *concrete* punten kan men oprecht schuld belijden. *Onze* belijdenis van schuld houdt *wèl* in, dat we niet eerder, en niet aanstonds volhardend, en niet naarstig genoeg, ons hebben verzet tegen de zonden, die de Gereformeerde Kerken hebben beroofd van haar sieraad, hetwelk is haar heiligheid. Maar in de *concrete* punten, die tusschen onze uitbanners en ons in geding zijn, houden wij ons overtuigd, Gods wil te hebben gekend en gevolgd. Met veel zonde en zwakheid, o zeker. *Maar dan toch in beginsel*. En wij hebben den strijd niet gezocht; wij *moesten* ons wel uitspreken, toen men van onze hoogleeraren en andere ambtsdragers of aanstaande ambtsdragers eischte, dat zij zouden „ja" zeggen, daar waar naar onze meening, en ook blijkens latere leeringen en practijken der gebonden Kerken in 1946, het „neen" een eenvoudige plicht was. Dat men „ons loon" reeds zoo vaak „veranderd" heeft, ook dat *beteekent onze apologie, onze rechtvaardiging, voor God en menschen*.

Gij, belijders van Christus, weet wel, dat in den grond der zaak *Christus' Koningschap* in geding gekomen is. Gaat het u niet aan, dat voor den wereldlijken rechter advocaten onzer als tegenpartij zelf zich opwerpende voormalige broeders een „kerkrecht" verdedigen, dat *principieel den rechts-strijd der vaderen van 1834 en 1886 veroordeeld?* Gaat het u niet aan, dat een hoogleeraar der Vrije Universiteit voor diezelfde tribune eveneens als pleitbezorger der uitwerpende kerken pleidooien houdt, die naar den inhoud een afval en een verraad beteekenen aan wat in hun kerkreformatorischen arbeid Kuyper en Rutgers, om geen anderen te noemen, hebben gesteld en verdedigd als het recht van Christus over zijn duurzame kerk, die aan elke plaats, waar Hij haar vergaderde, *een lichaam van Christus is* (1 Cor. 12 : 27)? Gaat het u niet meer aan, dat onze Geloofsbelijdenis het beginsel van art. 31 K.O. vastlegt, als openbaard van Godswege, wanneer zij zegt, dat men geener menschen Schriften, ook niet de conciliën, decreten of besluiten, mag gelijk stellen met de Goddelijke Schriftuur (art. 7) en dus ook niet *binden* mag, tenzij *bewezen* is, dat de formules, waaraan men bindt, inhoud van Gods Woord zijn? Gaat het u niet aan, als zij in art. 13 zegt: hetgene God doet boven het begrip des menschelijken verstands (waaronder ook valt wijze en tijd der wedergeboorte), datzelve willen wij niet „nieuwsgieriglijk" (curieuselijk) onderzoeken, meer dan ons begrip verdragen kan; en moest gij daarom niet eerder *danken* dan schorsen en afzetten uw voormalige broeders, die eerder dan een revisie-weigerende synode hebben begrepen, dat het „voor wedergeboren houden" niet *mag* gelden als inhoud eener tóch maar op straffe van ambtelijke eerroof *bindend* gestelde formule? Gaat het u niet aan, dat artikel 24 leert, dat het *geloof*, in den mensch gewrocht zijnde door het gehoor des Woords en de werking des Heiligen Geestes, hem wederbaart? Gaat het u niet aan, dat artikel 28 verzekert, dat niemand van wat staat of qualiteit hij zij, zich behoort op zichzelf te houden, om op zijn eigen persoon te staan, maar dat zij allen schuldig zijn, zichzelf te voegen bij de heilige vergadering dergenen die zalig worden, weshalve de vraag, waar de lijn der wettige kerkelijke successie doorloopt, een *levensvraag* moet heeten? Gaat het u niet aan, als volgens hetzelfde artikel *de onderhouding van de eenigheid der kerk* geen zaak is van meerderheid of minderheid, van „meerdere" of „mindere" vergadering, al of niet van *speciale* ambtsdragers, doch van *geloof* en van *trouw* aan den van God gelegden grondslag, en van het *ambt aller* geloovigen? Gaat het u niet aan, dat de reine bediening der sacramenten en de *heilige tucht*, die de *zonden* bestraft (in stee van de *gehoorzame* afwijzing van *valsche* bindingen), alsmede de verwerping van ALLE dingen, die tegen het zuivere Woord Gods zijn, kenmerk der ware kerk heet, in artikel 29; en moet gij nu niet wederom bekennen, dat wij *terecht* de bindingen aan een verleden deelwoord (*wedergeboren*) hebben verworpen, nu in 1946 de *loslating* van dat verleden deelwoord is toegelaten; en moet ge daarom niet van de daken roepen, dat handhaving der schorsing van wi eerder dan de synode van 1946 wijs waren in dezen, een *zonde* is tegen het recht des Konings? Gaat het u niet aan, en snijdt het u niet door de ziel, als in dit zelfde artikel tot de kenmerken der *valsche* kerk gerekend wordt hetgeen *rechtstreeks is geschied* in de Gereformeerde Kerken van 1942, ja, tot op den huidigen dag, namelijk het zichzelf en eigen ordinaatiën meer macht en autoriteit toekennen dan den Woorde Gods en het vervolgen dergenen die heiliglijk leven naar het Woord Gods en die de kerk bestraffen van hare gebreken? Gaat het u niet aan, dat artikel 30 een *geestelijke* politie der kerk (d.i. een alleen maar aan het *Woord gebondene*) vereischt, en dat eveneens een *geestelijke, Woord-getrouwe, maar dan ook consequent en naar alle kanten Woord-getrouw* blijvende bestraffing der overtreders gevorderd wordt; waarmee

het schrikkelijke en goddelooze meten zelfs met meer dan twee maten is vervloekt van Godswege? Gaat het u niet aan, dat artikel 33 alle hiërarchie bij den wortel afsnijdt als het belijdt, dat de regeerders der kerk (aangewezen op die *geestelijke* politie) *onder zich* zekere ordonmantie instellen en bevestigen tot onderhouding van het lichaam der kerk, doch dat zij nochtans *zich wel moeten wachten af te wijken van hetgeen Christus, onze eenige Meester, geordineerd heeft?* En dat wij *daarom* verwerpen ALLE menselijke vonden en alle wetten, die men zoude willen invoeren, om God te dienen en door dezelve de consciëntiën te binden en te dwingen, in wat manieren het zoude mogen zijn, volgens ditzelfde artikel?

Ja, wij weten dat het u aangaat.

En gij, gij weet het ook.

Maar wie den weg weet, die moet hem ook bewandelen.

Staat dan op uit laksheid en traagheid, uit zelfhandhaving en meerderheids-geloof. Verwerpt met woord en daad *alle* menselijke vonden en wetten, als zoeven bedoeld, en erkent wederom in woord en haastige daad als ambtsdragers degenen, die om hun trouw aan deze belijdenis zijn verklaard, onwaardig te zijn den Christus in het ambt te dienen. Zegt en herhaalt, en belijdt *voor God*, dat wij schandelijke scheurmakers zijn *of anders* — ten onrechte gesmaden; en trekt de consequentie. En neemt, naar artikel 32, neemt als bindend aan „de iure” (rechtens) EN „de facto” (feitelijk), ALLEEN hetgeen dienstig is om *eendrachtigheid* en *eenigheid* te voeden en te bewaren en alles te onderhouden in de gehoorzaamheid Gods.

Tot die eendrachtigheid en eenigheid KAN niet dienstig zijn een leerdwang, die in 1942 werd opgelegd tot in de „straf” van afzetting toe, om echter in 1946 aan een onwaardig spel prijsgegeven te worden; en evenmin een formule, die in 1942 tot sjobboleth der rechtzinnigheid is uitgeroepen en ook als zoodanig is gehanteerd, doch die in 1946 in schijn is doorbroken, door ruimte te maken voor een andere, die in 1942 werd *verboden*, zelfs aan wie haar als in de lijn van 1905 liggende nadrukkelijk en schriftelijk de synode aangewezen hebben. Ziet niet naar rechts en links, ziet niet op ons, ziet ook niet op uzelf, doch ziet op den Eenigen Heere der kerk, die te Zijner tijd ons oordeelen zal om elke valsche binding en om alle „tucht”, die *niet* was naar Zijn Woord. Een kerk en een kerklid zijn censurabel niet om een zonde, doch om hardnekkige *handhaving* der zonde. Een kerk nu, die ambtsdragers uitwerpt om een *sindsdien veranderde* wet, doch zich na die verandering van wet niet werpt in het stof, is *censurabel* — de stroom des heils verlaat haar bedding, *tenzij zij zich bekeert*. En die bekeering is een zaak van hare leden; zij *bestaat* in de vrijmaking, „de facto” (in feite), *wijl* „de iure” (d.i. krachtens Gods recht), van alle zonden, die openbaar geworden zijn als ergernissen, welke de „kleinen” doen struikelen en willen dwingen tot wat kwaad is in de oogen Gods. *Eerst* van de *bekeering* der leden en pas *daarna* van de *éénheid* der kerk geldt het woord: *hetgeen onmogelijk is bij de menschen, dat is mogelijk bij God.*

Op last der Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen te Groningen, anno 1946, hare deputaten ad hoc

B. A. BOS.
L. DOEKES.
D. VAN DIJK.
S. GREIJDANUS.
P. GROEN.
B. HOLWERDA.

H. KNOOP.
H. J. KOUWENHOVEN.
C. H. LINDEBOOM.
H. J. SCHILDER.
R. SCHILDER.
G. VISEE.

GRONINGEN, 27 Juni 1946.

BIJLAGE XVII. RAPPORT betreffende de zaak S. J. P. Goossens.

1. *Opdracht der Commissie.*

Ds. Goossens, nu lid der Gereformeerde Kerk te Amersfoort vrijgemaakt naar artikel 31 K.O. heeft tot de Generale Synode van Oct. '45 te Enschede het verzoek gericht zijn zaak, bekend onder den naam „Zaak S. J. P. Goossens” en behandeld op de synode der gereformeerde kerken te Sneek 15 April 1940 — waar het appèl van Ds. Goossens tegen zijn schorsing en afzetting door de classis Appingedam werd afgewezen opnieuw ter hand te nemen, tegelijk met hetgeen op Soemba betreffende de daar ontstane scheur in het verband der kerken, geschiedde, alzoo Ds. Goossens zijn zaak aan die van Oost Soemba nauw verbonden acht.

De Synode heeft ingaande op dit verzoek een commissie benoemd voor nader onderzoek dezer zaak en met de opdracht de volgende Synode van advies te dienen, hoe als nog te handelen zij.

Deze commissie bestaat uit de heeren: Ds. den Boeft voorzitter en voorts Prof. Greijdanus, Jac. v. Oordt en A. Zijlstra. Zij wees laatstgenoemde aan als haar rapporteur.

2. *Gegevens, waarover deze Uwe commissie beschikte.*

De gegevens waarover Uwe commissie beschikte waren de volgende:

- a. het rapport den Houting over de zaak Goossens uitgebracht voor de Generale Synode te Sneek April 1940.
- b. een onderhoud met Ds. Goossens.
- c. een brief van Ds. Goossens aangaande dit onderhoud.

Nog heeft de commissie gemeend informaties in te winnen bij Ds. D. van Dijk, Scemba-deputaat.

3. *Onderhoud met Ds. Goossens.*

Uwe commissie achtte het gewenscht om voor zij tot het opstellen van haar uiteindelijk oordeel kwam, eerst Ds. Goossens te verzoeken ter vergadering der commissie te verschijnen tot het geven van inlichtingen, aan welk verzoek Ds. Goossens aanstonds voldeed.

Het bleek Uwe commissie toen, dat Ds. Goossens niet alleen de wettigheid van zijn schorsing en afzetting met erkende, maar dat hij zich nog beschouwt als dienaar des Woords van de gemeente Melolo, die zich aan het verband met de kerken op West-Soemba onttrok. Ds. Goossens acht zich verbonden aan den zendingsarbeid op Oost-Soemba. De gemeenten daar hebben hem geroepen en hij had beloofd aan die roeping zoo spoedig mogelijk te voldoen.

Uwe commissie wees hem toen op de consequenties, die uit zulk een terugkeer, geheel op eigen initiatief zij het dan na een verzoek uit Oost-Soemba, voor de gereformeerde kerken moeten voortvloeien. Immers staan deze inlandsche kerken in geen enkel verband met de gereformeerde kerken — vrijgemaakt naar art. 31 D.K. Er is geen correspondentie.

Als Ds. Goossens dus op eigen gelegenheid naar Oost-Soemba terugkeert naar een zendingsgebied, dat door onze gereformeerde kerken nog niet als het hare is aanvaard, dan snijdt hij den band met deze kerken door en vervalt voor Uwe Synode elke reden zich voorts met de zaak Goossens in te laten. Ook Uwe commissie kon dan haar arbeid als beëindigd beschouwen.

Nog werd Ds. Goossens gezegd, dat zulk optreden zijnerzijds een nieuw symptoon zoude zijn van het niet tactisch optreden, dat hem in heel zijn geding met de gereformeerde kerken steeds werd nagehouden.

Nu hij zijn zaak in handen der Gereformeerde kerken in hare Synode heeft gesteld, behoorde hij rustig den gang van zaken af te wachten. Werde hij weer in zijn ambt hersteld, dan zou daarna nog moeten worden overwogen hoe verder gehandeld dient te worden. In elk geval is omtrent het zendingsgebied nog niets beslist en kan de vraag of Ds. Goossens voor eenig terrein, of speciaal voor Soemba indien dit gekozen werd, als missionair dienaar des Woords in aanmerking zou komen, thans naar geen enkelen kant worden overwogen.

Ds. Goossens gevoelde de moeilijkheid wel en zeide tenslotte toe, nader te zullen overwegen hetgeen hem door Uwe commissie werd voorgehouden. Op de tweede vergadering der commissie 29 Maart j.l. was een brief aanwezig van Ds. Goossens, waarin hij mededeelde, het onderzoek en de beslissing der Synode te zullen afwachten, maar dat hij zich van te voren niet wilde binden voor hetgeen hij daarna zoude doen. Hoewel Uwe commissie deze restrictie niet kon bewonderen, wyl zij onder meer overbodig moest worden geacht, meende zij nu haar onderzoek der zaak te mogen voortzetten en Uwe Synode met haar advies te dienen.

4. *Beperking der zaak.*

Het ligt voor de hand, dat de zaak Goossens niet kan worden beoordeeld zonder nauwkeurig na te gaan wat op Soemba is geschied inzake het daar gerezen conflict, dat uitliep op de schorsing en afzetting uit het ambt van Ds. Goossens.

Maar Uwe commissie meent toch goed te doen er op te wijzen, dat zij haar onderzoek en oordeel inzonderheid moet bepalen tot de schorsing en afzetting en de gronden daarvoor, en dat zij over het gebeuren op Soemba overigens geen oordeel kan uitspreken. Zij heeft ook omtrent de ontwikkeling der toestanden daar geen oordeel kunnen vellen, omdat haar daartoe alle nadere gegevens ontbreken.

Ds. Goossens meent dat zijn zaak onlosmakelijk verbonden is aan den zendingsarbeid op Soemba en dat de Synode zich daaromtrent ook zou moeten uitspreken.

Uwe commissie kan niet anders doen, dan zich bepalen tot de handelingen der kerken hier te lande, opschorting van den dienst, schorsing en afzetting en de gronden waarop die handelingen berustten. En hierin ziet zij de voor haar noodzakelijke begrenzing van haar taak.

5. *De gronden van het geding.*

Hoewel het niet de taak Uwer commissie kan zijn tot in de finesses op al het gebeuren, op alle onderdeelen van het geding in te gaan meent zij toch goed te doen de hoofdzaken in herinnering te brengen. Vooraf ga echter de volgende opmerking.

Uit alles blijkt dat er tusschen de werkers op Soemba reeds voor het conflict ontstond, eenig wantrouwen moet geconstateerd, iets wat men zou kunnen noemen „incomptabilité d'humeur”, tengevolge waarvan in ambtelijken kring, zoowel kerkelijk als wereldlijk, allerlei verkeerde verhoudingen ontstaan, die vol zitten van imponderabilia en die een oordeel uiterst moeilijk maken.

Elke daad over en weer wordt dan met een zoo niet boos, dan toch niet geheel onbevangen oog gezien. Men vat zelfs de kleinste kleinigheden op als geweldige feiten, spitst de moeilijkheden toe, legt op alle gebeuren een sterksprekend accent en komt ten slotte zoover, dat men met elkander niet meer kan handelen.

Iets dergelijks zagen wij hier gebeuren en dat wel in sterke mate. En nu kan niet ontkend, dat de wijze van handelen Ds. Goossens eigen, zijn menigmaal ontactisch optreden mee de oorzaak van deze verkeerde verhouding is geweest, maar evenzeer moet erkend dat de andere zijde evenmin vrij uit gaat.

De commissie den Houting, die in haar zeer uitvoerig en uitnemend gesteld rapport, alle gebeuren munitieus is nagegaan en hoegenaamd geen enkelen factor wilde verwaarloozen, wijst daarop zeer terecht. Zij zegt o.m. wat het „schuldregister” van Ds. Goossens betreft:

- a. dat in menig opzicht schromelijk overdreven werd, waardoor het conflict niet weinig werd toegespitst.
- b. dat door hem op een heftige soms kortweg impertinente wijze werd gereageerd, waarbij hij zich in het bijzonder niet ontzag zich een oordeel aan te matigen over de innerlijke bewegingen van zijn wederpartij hetgeen hem „persoonlijk” deed worden en tot verdachtmaking deed vervallen.
- c. dat door hem meermalen haastig ondoordacht werd gehandeld, waardoor de zaak allengs tot een onontwarbaar kluwen werd gemaakt.
- d. dat hij zich voorts ook een verkeerde voorstelling vormde van het recht en de roeping der inlandsche gemeenten.

Maar — tevens wordt gezegd ten aanzien van de Algemeene en Bijzondere vergaderingen op Soemba, van den kerkeraad van Appingedam en de deputaten hier te lande:

- a. dat men de bezwaren van Ds. Goossens onderschatte.
- b. dat hetgeen hij deed te zeer werd aangedikt, gekleurd op een wijze die doet vragen of men wel werkelijk onbevooroordeeld en zonder vooringenomenheid ten aanzien van hem handelde.
- c. dat men geen rekening hield met de onevenwichtige persoonlijkheid van Ds. Goossens en daardoor ontactisch tegen hem optrad;
- d. dat de inlandsche gemeenten min of meer werden genegeerd waardoor aan de zelfstandigheid der geïnstitueerde kerken niet voldoende waarde werd gehecht.

Nader wordt nog opgemerkt, dat bij een der gerezen kwesties van de tegenpartij van Ds. Goossens werd getuigd, dat zij zoo hoogstaande waren dat van hen niet kon worden verwacht, dat zij door persoonlijke antipathieën zouden worden gedreven, terwijl daarentegen van Ds. Goossens wordt gezegd dat van

hem geen zuivere objectiviteit is te verwachten. Terecht vraagt de rapporteur Ds. den Houting of dit nu wel van zuivere objectiviteit bij de tegenpartij getuigenis aflegt.

En om nog een voorbeeld te noemen, de commissie den Houting zegt, dat hetgeen door Ds. Goossens alsmede door de kerken van Oost-Soemba werd gedaan, herhaaldelijk werd aangedikt, althans gekleurd op een wijze, die inderdaad twijfel doet rijzen aan het werkelijk onbevooroordeeld zonder vooringenomenheid oordeelen en handelen. Waarna de gronden worden genoemd waarop dit oordeel berustte.

Zoo gaat het nu telkens heel den duur van het geding door. Fout wordt op fout gestapeld en brengt fouten voort.

Aan weerszijden van de lijn.

De voornaamste gerezen kwesties zijn de volgende:

- a. de zaak Oemboe-katoe.
- b. de houding der Algemeene en Bijzondere vergadering op Soemba.
- c. de zaak Kananggar.
- d. de zaak L. D. Gah, te Melolo.
- e. de daden der Java-commissie.

Een korte toelichting omtrent deze gevallen moge hier volgen.

- a. Oemboe Katoe was, hoewel nog niet gedoopt, opgeleid tot onderwijzer en bij besluit van Mei 1935 door de Algemeene vergadering voorloopig voor den tijd van één jaar geplaatst aan de vervolgschool te Karoeni. Aan Ds. Goossens werd verzocht dezen jonge man, die te Baing op Oost-Soemba woonde, naar Karoeni te brengen. Ds. Goossens vernam, daar gekomen, — Oemboe Katoe was toen niet aanwezig — dat deze zeer onkerkelijk leefde. Hij liet toen voor hem een briefje achter dat hij niet naar Karoeni behoefde te komen en deelde zijn bezwaar aan de heer van Dijk mede. Deze was van meening, dat Oemboe Katoe toch naar Karoeni behoorde geroepen te worden, om zijn functie te aanvaarden. Ds. G. bleef daartegen protesteeren en richtte zich met een scherpe aanklacht tegen de Algemeene vergadering, verzoekende deze zaak alsnog voor deputaten te brengen.
Deze voorstelling van zaken, alsof Oemboe Katoe reeds 5 Mei '35 benoemd zou zijn, wordt door Ds. Goossens betwist, die de commissie erop wees, en dit nader argumenteerde (S.O.S.), dat deze bevestiging eerst plaats had in de bijzondere vergadering November 1935. Hieruit blijkt dat deze zaak nader onderzoek, dat zeer moeilijk zal zijn, vraagt.
- b. Hiermee in verband ontstond een ernstig conflict tusschen de Algemeene vergadering en Ds. G. Van dien aard, dat Ds. G. in een schrijven van 22 Oct. '36 berichtte, dat hij de vergaderingen der Algemeene en Bijzondere vergadering niet meer zou bijwonen. Vooreerst omdat de Algemeene vergadering in Mei '36 had vergaderd buiten hem om, en dat dit willens en wetens was geschied. En ten tweede omdat de Algemeene vergadering had besloten Oemboe Katoe te handhaven in de hem gegeven functie. De algemeene vergadering sprak toen leedwezen uit over het besluit van Ds. G. en weigerde zijn argumenten te aanvaarden. Voor de volgende vergadering werd Ds. G. toen dringend uitgenoodigd. Aan deze uitnoodiging gaf Ds. G. geen gehoor. Men trachtte hem duidelijk te maken, dat hij niet willens en wetens was uitgesloten en gaf daartoe de redenen van zijn niet uitnoodiging aan. Deze worden niet nader genoemd.
Ds. G. bleef bij zijn besluit. Uw commissie valt het moeilijk hier een oordeel te vellen.
- c. 12 Febr. '37 verzocht Ds. G. de Algemeene vergadering, dat de Bijzondere vergadering zoo spoedig mogelijk te Kananggar een onderzoek zoude instellen naar de mogelijkheid van institueering. De Bijzondere vergadering wilde aan dit verzoek niet voldoen, omdat Ds. G. met deze vergadering in het geheel geen rekening hield en dus de samenwerking tusschen Oost-Soemba en het overige deel van Soemba had verbroken.
Ds. G. wendde zich tot den kerkeraad van Appingedam, verzoekende regelrecht toestemming van dezen kerkeraad tot de institueering. De kerkeraad gaf die niet, maar meldde, dat de persoonlijke grieven dienden weggenomen te worden; en dat hij zich hield aan art. XIX Z.O.
Toen richtte de gemeente te Kananggar zich tot deze Kerkeraad. Zoo ook Ds. G. die meldde, dat de institueering zeer goed kon geschieden.
Appingedam berichtte terug of Ds. G. de zaak reeds op de Bijzondere ver-

gadering had gebracht. Ds. G. antwoordde dat dit niet noodig was. Deputaten berichtten aan de Bijzondere vergadering, dat zij zich niet aan het geven van een advies mocht onttrekken. Een commissie van onderzoek moest benoemd. *De Bijzondere vergadering gaf aan deze opdracht geen gevolg.* Na eenig heen en weer geschrijf berichtte Ds. G. den kerkeraad van Appingedam dat door kerkeraden en oudsten op Oost-Soemba besloten was de institueering door te zetten.

De kerkeraad van Appingedam zond toen aan Ds. G. een ernstige waarschuwing en beval hem zich aan zijn besluiten te houden. Ds. G. ging echter zijn gang en de institueering kreeg haar beslag. Hieruit mag worden geconstateerd, dat Ds. G. zich niet voegde naar de bevelen van den Kerkeraad van Appingedam, maar dat de Bijzondere vergadering eveneens ingebreke bleef aan het haar gedane verzoek een onderzoek in te stellen te voldoen.

- d. L. D. Gah was te Melolo schoolgoeroc. Door Ds. Goossens en zijn kerkeraad werd hij tuchtwaardig geacht wegens het eten van verboden offervleesch. Hij werd van het avondmaal afgehouden. Daarna wierp hij zich blijkbaar op als hoofd eener oppositie, uit gecensureerden bestaande, en namens hen wendde hij zich tot de Bijzondere vergadering, zijn bezwaren tegen den kerkeraad en Ds. G. kenbaar makende.

De Bijzondere vergadering berichtte toen aan deputaten omtrent dit geval maar deelde in dat schrijven tegelijk mede, dat zij zelve deze aangelegenheid niet kon regelen wegens haar verhouding tot Ds. G. Aan Ds. G. werd daarvan bericht gezonden.

De kerkeraad van Melolo zond toen aan Ds. van Dijk het verzoek Gah te ontslaan en toen dit niet dadelijk geschiedde werd den ouders gezegd, dat zij hun kinderen niet naar de school van Gah mochten zenden. Wie zulks deed werd gecensureerd. Ook in dit geval bleek dus de afwikkeling van een moeilijkheid door de Bijzondere vergadering niet mogelijk, doordat zij met Ds. G. niet meer wilde handelen. Alles stiet af op de verkeerde verhouding.

- e. Ten slotte de JAVA COMMISSIE. September 1937 kwam zoowel op Soemba als in Holland de gedachte op om een paar zendingsmannen van Java naar Soemba te zenden, ten einde te trachten de zaken, die daar in de war liepen tot een goede oplossing te brengen.

Zulke commissie werd benoemd. Zij bestond uit twee leden: Ds. Bakker en Dr. Bavinek, die drie weken op Soemba vertoefden.

Uit alles blijkt dat de instructie voor deze commissie, in het bijzonder Ds. G. niet duidelijk kon zijn. De indruk wordt gewekt, dat zij als een soort tuchtcommissie tegenover Ds. G. zoude willen optreden. Haar volmacht bleek verstrekkend te zijn.

Ds. G. kwam zeer wantrouwend tegenover deze commissie te staan, en haar optreden kon mee daardoor geen goed succes boeken.

Zij handelde zelve wijselijk niet, maar zond den kerkeraad van Appingedam 21 April 1938 het volgend telegram: Goossens weigert samenwerking; scheidt zich af met kerken Soemba; Kananggar reeds geïnstitueerd; Java commissie adviseert hem voorloopig te schorsen waardoor onthouding van arbeid. Hem onmiddellijk naar Holland terug roepen.

Een rapport volgde.

Na ontvangst van het telegram der Java-commissie trad de kerkeraad van Appingedam in overleg met deputaten en na een vergadering met hen, 29 April, werd Ds. G. getelegrafeerd, dat hij gelast werd zich van allen ambtelijken arbeid te onthouden en dat hij door den kerkeraad van Appingedam onmiddellijk werd teruggeroepen.

Ds. G. gaf aan dien oproep geen gevolg.

Na advies ingewonnen te hebben van de classis werd in een vergadering van den kerkeraad van Appingedam met afgevaardigden van den kerkeraad van Delfzijl besloten Ds. G. te schorsen. Aan Ds. G. werd bericht: 1 Juni 1938 is u geschorst naar artikel LXXIX en LXXX K.O. Als gronden voor deze schorsing golden: 1. openbare scheurmaking. 2. besliste weigering om te doen wat hem door de zendende kerk en daarmee samenwerkende kerken was opgedragen. Ds. G. protesteerde tegen dezen gang van zaken en bleef zijn werk onderwijl voortzetten, zoodat de benoemde consulent Ds. van Dijk daar niets kon doen. De partijen op Soemba kwamen al scherper tegenover elkander te staan.

De kerkeraad van Appingedam besloot zijn besluit tot schorsing te handhaven.